

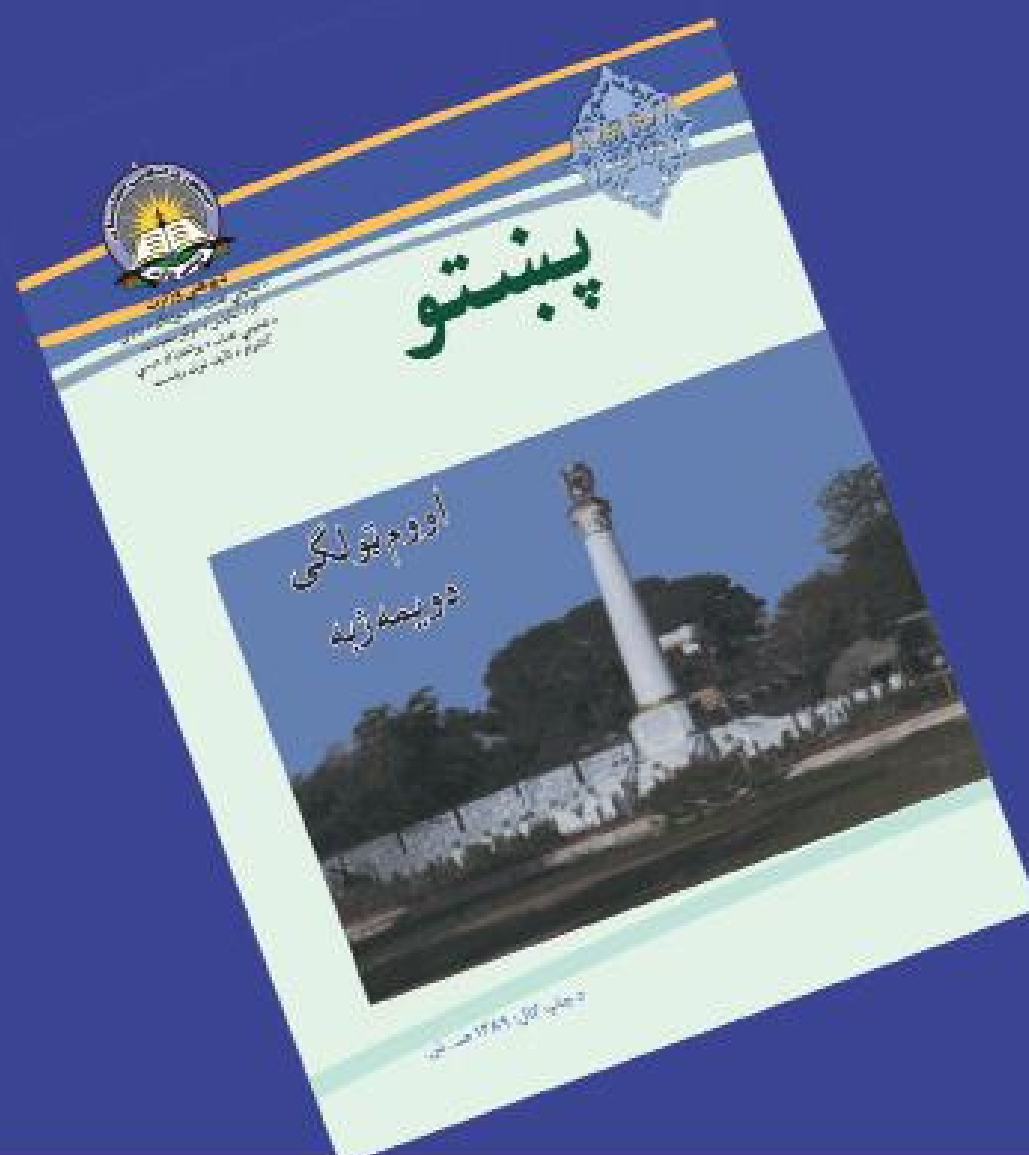

د پوهنې وزارت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او د ښوونکو د
روزنې معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو
د تالیف لوی ریاست

د ښوونکي کتاب

د پښتو ژبې د تدریس لارښود

اووم ټولگی (دویمه ژبه)

د پښتو ژبې د تدریس لارښود - اووم ټولگی دویمه ژبه

درسي کتابونه د پوهنې په وزارت پورې اړه لري
په بازار کې يې اخیستنه او خرڅونه په کلکه
منع ده. له سر غړونکو سره قانوني چلن کېږي.

د چاپ کال: ۱۳۹۶ ه.ش.

د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د روزنې معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تألیف لوی ریاست

د ښوونکي کتاب

د پښتو ژبې د تدریس لارښود

اووم ټولگی

(دویمه ژبه)

د چاپ کال: ۱۳۹۶ هـ. ش.

ليکوالان:

- سر مولف امين الله نژند
- مولف مرستيال محمد قدوس زکوخيل
- د مولف مرستيال عبيدالله همت
- د مولف مرستياله شکیلا دوست

علمي او مسلکي ايډيټ:

- محمد قاسم هيله من

د ژبې ايډيټور:

- د مؤلف مرستيال محمد سهراب ديدار

دیني، سیاسي او کلتوري کمیټه:

- ډاکټر عطاء الله واحدیار د پوهنې وزارت ستر سلاکار او د نشراتو رئیس.
- حبیب الله راحل د پوهنې وزارت سلاکار د تعلیمي نصاب د پراختیا په ریاست کې.
- محمد آصف کوچی

د څارنې کمیټه:

- دکتور اسدالله محقق د تعلیمي نصاب، د ښوونکو د روزنې او د ساینس مرکز معین
- دکتور شیر علي ظریفی د تعلیمي نصاب د پراختیا د پروژې مسؤل
- د سرمؤلف مرستيال عبدالظاهر گلستاني د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی رئیس.

طرح او ډیزاین:

- صفت الله مومند او حمیدالله غفاري

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سرود ملی

دا وطن افغانستان دی	دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې	هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی	د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو	د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، گوجر دي	پامپریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي	هم ایماق، هم پشه یان
دا هیواد به تل ځلیري	لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به	لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مودی رهبر	وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحيم

د پوهنې د وزیر پیغام گرانو استادانو او ښوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختیا او پرمختګ بنسټ جوړوي. تعلیمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دی چې د علمي پرمختګ او ټولنې د اړتیاوو له مخې چمتو کیږي. څرګنده ده چې علمي پرمختګ او ټولنیزې اړتیاوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعلیمي نصاب هم د وخت له غوښتنوسره سم علمي او رغنده پراختیا ومومي. البته نه ښایي چې تعلیمي نصاب د سیاسي بدلونونو او د اشخاصو د نظریو او هیلو تابع شي.

د ښوونکي د لارښود د کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې بنسټ چمتو او ترتیب شوی دی. د تدریس د نويو میتودونو له مخې فعالیتونه او معلوماتي مواد په کې ورزیات شوي دي چې په ډاډ سره به د زده کړې په بهیر کې د زده کوونکو د فعال ساتلو لپاره ګټور او اغېزمن وي.

هیله من یم د دې کتاب منځپانګه، چې د فعالې زده کړې د میتودونو د کارولو له لارې تالیف او چمتو شوې، ستاسو درنو استادانو د ګټې وړ وګرځي. له فرصت څخه په استفادې د زده کوونکو له میندو او پلرونو څخه غوښتنه کیږي د خپلو لوڼو او زامنو په باکیفیته ښوونه او روزنه کې پرله پسې مرسته وکړي چې په دې توګه د پوهنې د نظام موخې او هیلې ترسره شي او ځوان نسل او هېواد ته ښې پایلې او بریاوې ور په برخه کړي.

زموږ گران استادان او ښوونکي د تعلیمي نصاب په رغنده پلي کولو کې ستره دنده او دروند مسؤلیت لري.

د پوهنې وزارت تل زیار کاږي چې د پوهنې تعلیمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دین له بنسټونو او ارزښتونو، د ټولنې د څرګندو اړتیاوو، ملي ګټو او وطنپالنې له روحیې او د ساینس او تکنالوژۍ له نوو علمي معیارونو سره سم پراختیا ومومي.

ددې سترې ملي موخې د تر لاسه کولو لپاره د هېواد له ټولو علمي شخصیتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له میندو او پلرونو څخه هیله لرم چې د خپلو نظریو او رغنده ګټورو وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي او د ښوونکي د لارښود د کتابونو په لا ښه تالیف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه، چې ددې کتاب په چمتو کولو او ترتیب کې یې برخه اخیستې او همدارنګه له ملي او نړېوالو درنو موسسو او نورو ملګرو هېوادونو څخه، چې د نوي تعلیمي نصاب په چمتو کولو او تدوین او د درسي او د ښوونکي د لارښود کتابونو په چاپ او وېش کې یې مادي یا معنوي مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم او د لا نورو مرستو هیله یې لرم.

ومن الله التوفيق

دکتور اسدالله حنیف بلخي

د پوهنې وزیر

سرليکونه

۱	سریزه
۳	د پښتو ژبې د زده کړې د لوست کتابونه
۶	د زده کړې موخې (هدفونه)
۱۰	د تدریس لارې چارې او نمونې
۱۸	لومړی لوست د خدای ﷻ ستاینه
۲۲	دویم لوست زموږ گران پېغمبر ﷺ
۲۶	دریم لوست سوله او ژوند
۲۹	څلورم لوست د (ی) ډولونه
۳۴	پنځم لوست غوره ویناوې
۳۹	شپږم لوست نېکمرغه کورنۍ
۴۳	اووم لوست خپلواکي
۴۶	اتم لوست ناروغ او ډاکټر (خبرې اترې)
۴۹	نهم لوست زده کړه
۵۵	لسم لوست د یووالي گټه
۵۹	یوولسم لوست ښوونه او روزنه
۶۳	دوولسم لوست روغتیا
۶۷	دیارلسم لوست د مطالعې ارزښت
۷۰	څوارلسم لوست کلمه، نوم او ډولونه یې
۷۴	پنځلسم لوست جرگه
۷۸	شپاړسم لوست کابل
۸۲	اوولسم لوست غلې، مېوې (خبرې اترې)
۸۵	اتلسم لوست پېژندگلوي (خبرې اترې)
۸۸	نولسم لوست مېرمن الایي
۹۲	شلسم لوست صفت او ډولونه یې
۹۷	یو ویشتم لوست کتاب
۱۰۰	دوه ویشتم لوست محمد گل خان مومند
۱۰۶	درویشتم لوست املا څه ته وایي؟
۱۰۹	څلور ویشتم لوست روزنیز شعر
۱۱۲	پنځه ویشتم لوست لنډۍ
۱۱۷	شپږویشتم لوست روزنیزه کیسه
۱۲۰	اووه ویشتم لوست اخترونه
۱۲۳	اته ویشتم لوست د کال وروستی لوست

سریزه

ښوونیز یا تعلیمي نصاب څه شی دی؟ په دې اړه هر څوک بېلا بېل نظرونه لري، څوک یې درسي مفردات گڼي او څوک یې درسي کتاب بولي. د ښوونې او روزنې پوهانو یې هم بېلا بېل تعریفونه کړي دي. ښوونیز یا تعلیمي نصاب هغه لارښود دی چې د ښوونې او روزنې ټول فعالیتونه په کې شامل او تر لاسه کول یې هدف دی.

په افغانستان کې د ښوونې او روزنې عمومي هدفونه، د افغاني ټولنې د ارزښتونو او د علم او پوهې د هراړخیزې پراختیا په پام کې نیولو سره ښوونې او روزنې ته د یوې ټولنې د اړتیاوو پر بنسټ ټاکل شوي دي. تعلیمي نصاب تل د بدلون په حالت کې دی او د بشري ټولنې ورځنیو غوښتنو ته د ځواب ویلو په خاطر لا پسې غوړېږي او پراختیا مومي.

لاندې موضوعگانې په افغانستان کې د ښوونې او روزنې اساسي توکي دي:

الف – اعتقادي او اخلاقي هدفونه

د زده کوونکو د عقیدتي او اخلاقي روحيې د پیاوړي کولو لپاره لاندې ټکي په پام کې نیول شوي دي:

- د اسلام د سپېڅلي دین پر بنسټونو د ایمان او عقیدې پیاوړي کول، د قرآن او د پیغمبر (ص) د سنتو د لارښوونو له مخې د اسلامي لید پراختیا،
- د خدای ﷻ پېژندلو په موخه د ځانې پېژندلو د روحيې رامنځته کول.
- پر نفس د باور او اخلاقي نیکو خویونو د رامنځته کولو د روحيې پیاوړتیا.
- د نظم او دسپلین د روحيې رامنځته کول او قانوني ارزښتونو ته درناوی.
- د ښوونیزو، روزنیزو او ټولنیزو ارزښتونو په وړاندې مسؤلیت د درک او پېژندلو د روحيې پیاوړتیا،

ب - علمي او تعلیمي هدفونه

زده کوونکي د تعلیمي بهیرونو په پایلې کې چې د تعلیمي نصاب او له تعلیمي نصاب بهر نورو فعالیتونو له لارې سرته رسیږي، اساسي او بنسټیزه پوهه ترلاسه او خپلې لوړې فکري وړتیاوې پراخوي. له دې امله لاندې علمي او تعلیمي هدفونه په پام کې نیول شوي دي:

- د اورېدلو، خبرو کولو، لوستلو او لیکلو په څېر د زده کړې د وړتیاوو ترلاسه کول او ځواکمنول. په رسمي او بهرنۍ ژبو کې د شمېر او حسن خط زده کړه.
- د زده کړې د وړتیاوو تر لاسه کول، د زده کړې په بهیر او له هغې څخه د ترلاسه شوو نتیجو په پېر کې د ځاني ارزونې په موخه د استعدادونو وده.
- په علمي او فرهنګي برخو کې د تفکر، مطالعې، څېړنې او نوښت پیاوړتیا.
- د پوهنو، فنونو، معاصرې تکنالوژۍ او د اړتیا وړ فردي او ټولنیزو مهارتونو لاس ته راوړل.
- د فردي او ټولنیزو ستونزو د هوارولو په موخه د وړتیاوو ترلاسه کول،

ج - فرهنگي او هنري هدفونه

لاندې هدفونو ته د رسېدلو له لارې ټولنيز فرهنگ او هنر بډای او پراخېدای شي:

- د فرهنگ او ملي هنرونو (لاسي صنايعو، سوزن دوزۍ، گنډ، اوبدلو، مهندسي، انځورگرۍ، خطاطۍ، رسامۍ، د کورونو د ښکلي کولو) او سالمو نړيوالو هنرونو پېژندل او فرهنگي او تاريخي ميراثونو ته درناوی او د هغوی د ساتنې د روحيې پياوړتيا.
- د هنري او ښکلايزو استعدادونو او ذوقونو پېژندنه، پالنه او لارښوونه.
- د افغانستان د تاريخ او فرهنگ، اسلامي تمدن او نورو هېوادونو د فرهنگ پېژندل.
- د افغاني ټولنې د منلو دودونو او فرهنگ وده او د ارزښتونو ساتنه.
- د يو کسيزو او ډله ييزو فعاليتونو او تمرين له لارې د هنري مهارتونو پراختيا.

د - مدني او ټولنيز هدفونه

د لاندې هدفونو ترلاسه کول به د يوې کورنۍ، کلي، سيمې، د ملي او نړيوالې ټولنې د يو غړي په توگه د زده کوونکو دريځ ته وده او پراختيا ورکړي:

- د ملي نواميسو د ساتنې او د برابرو حقونو او اسلامي اخلاقو پر بنسټ د کورنيو اړيکو د ټينگښت د روحيې پياوړتيا.
- د ورورگلوۍ، مرستې، سولې، ټولنيز عدالت، ملي او نړيوال پيوستون د روحيې پياوړتيا،
- د خيرغوښتنې، د اخلاقي فضايو د ودې، له جگړې سره د ضدیت او له نشه يي توکو سره د مبارزې د حس پياوړتيا.
- قانون ته د درناوۍ او د هغې د منښت، له قوم، جنس، سن، اقتصادي او ټولنيز دريځ او سياسي تړاو په پام کې له نيولو پرته د هرچا د قانوني حقونو د حمايت او ساتنې د روحيې پياوړتيا.
- په ديني، فرهنگي، ټولنيزو او اقتصادي فعاليتونو کې د گډون د روحيې وده او پراختيا.
- په ټولنيزو اړيکو او پر فردي گټو د ټولنيزو گټو د غوره گڼلو په لاره کې د تېرېدنې (عفوې) او سربښدنې د روحيې پياوړي کول،
- د نيوکو (انتقاد) او د نيوکو د منلو او د فکر په څرگندولو کې د زغم او نورو ته د درناوۍ د روحيې رامنځته کول.
- د افرادو شخصيت ته د درناوۍ، انساني کرامت او په ټولنيزو چارو کې د معاشرت د ادبونو د رعایتولو د روحيې وده او پراختيا.

ه - اقتصادي هدفونه

ددې لپاره چې زده کوونکي د ټولنې په اقتصادي فعاليتونو کې د برياليو گډون کوونکو په توگه راڅرگند شي، لاندې مهم اقتصادي هدفونه په پام کې نيول شوي دي:

- د ټولنې د اقتصادي ودې د ضرورت او له کورنيو سره د هغې د تړاو پېژندل.
- د کار د اهميت او ارزښت او په گټورو دندو کې د گډون د روحيې پياوړتيا.
- د سپما او قناعت او د اسراف او تجمل د مخنيوي د روحيې رامنځته کول.

- د هېواد د اقتصادي سرچينو پېژندل او له هغوی څخه د استخراج په سمو لارو چارو پوهيدل او د ملي ګټو، شتمنيو او پانګو د ساتلو د روحيې پياوړتيا.
- د عرضې او تقاضا پر اړيکو د زده‌کونکو د پوهې د کچې لوړول

و - روغتيايي هدفونه

- د لاندې هدفونو په مرسته به د رغنده چاپېريال په پراختيا او د ژوند د سمو لارو چارو په اړه د زده‌کونکو د پوهې کچه پراخه شي:
- د ځاني پاک ساتنې (حفظ الصحي) او د فردي او ټولنيزې روغتيا په اړه د رغنده ژوند په لارو چارو پوهيدل.
 - د عمومي حفظ الصحي او د چاپېريال د پاک ساتنې د روحيې پراختيا.
 - له ناروغيو څخه د ساتلو په موخه له روغتيايي پوهې څخه برخمن کېدل او د اساسي مهارتونو پياوړي کول.
 - د لارو چارو او شرايطو په رامنځته کولو د بدني او رواني روغتيا تامينول او د سالمو تفريحګانو لپاره د بدني روزنې او ورزش او د خړوبه چاپېريال چمتو کول.
 - د ځمکنیو ماینونو، وسلې کارونې، د نشه يي توکو د استعمال او د هوا د ککړوالي له خطرونو څخه د مخنيوي لپاره د پوهې رامنځته کول او د وړتياوو کارول

د پښتو ژبې د زده کړې د لوست کتابونه

د پښتو ژبې په نوو درسي کتابونو کې هر لوست له درېو برخو څخه جوړ شوی دی:

- د لوست سريزه يا ورودي برخه،
- د لوست متن يا اصلي برخه،
- د لوست د پياوړتيا او تحکيم برخه.

لومړۍ، د لوست سريزه:

د لوست سريزه په عمومي توګه لوست ته د ننوتلو لاره پرانيزي. د لوست ارزښت په ګوته کوي او کله ناکله له تېر لوست سره د نوي لوست اړيکې ټينګوي او يو منطقي ارتباط تامينوي. کيدای شي دا برخه په يو، دوو پوښتنو پيل شي او يا په پای کې يوه نيمه پوښتنه راشي. زده‌کونکي نوموړو پوښتنو ته وار له واره ځوابونه نه وايي، بلکې هغه له ځان سره ساتي. دا پوښتنې زده‌کونکو ته د لوست په اړه انگيزه ورکوي، د زده‌کونکو فکر هڅوي، لوست ته زده‌کونکي متوجه کوي او په دې توګه هغوی ځير کېږي چې پوښتنه د لوست په کومه برخه کې ځوابېږي.

دویم، د متن برخه:

دا د لوست اصلي برخه ده. په دې برخه کې د لوست پیغام نغښتل شوی. د زده‌کوونکو پوهه پراخېږي، د نوو کلمو زېرمه یې زیاتوي، نوې مفکوره تر لاسه کوي او په دې توګه د نوو لیکنو او متنونو د لیکلو وړتیا مومي او ژبني مهارتونه یې پیاوړي کېږي. د لوست همدا برخه ده چې د زده‌کوونکو پوهه، وړتیا (مهارت) او ذهنیت پیاوړی کوي او په سلوک کې یې مثبت بدلون راولي.

درېم، د لوست د پیاوړتیا او تحکیم برخه:

په دې برخه کې د متن لنډیز، فعالیتونه او کورنۍ دنده راځي. د متن په لنډیز کې عموماً د لوست مهمې برخې تکرارېږي او زده‌کوونکو ته د لوست ارزښت په ګوته کوي. فعالیتونه د ښوونکو په لارښوونه پخپله د زده‌کوونکو له خوا ځوابېږي او ښوونکي له دې لارې د زده‌کوونکو د پوهې، وړتیا او ذهنیت د کچې په لوړلو کې مرسته کوي او په پای کې لوست ارزوي.

ښاغلی ښوونکي دې هڅه وکړي، د لوست پیل، که ممکن و، له تېر لوست، د تېر ټولګي له لوست یا بلې کومې اړوندې موضوع سره وتړي. په بېلابېلو پوښتنو او لارو چارو زده‌کوونکو ته د نوي لوست په اړه ذهنیت ورکړي. بیا د متن په لوستلو پیل وکړي. په ورو او څرګنده ژبه متن ولولي او د متن نوو کلمو ته د زده‌کوونکو پام واړوي. د لوست لنډیز په خپله ژبه زده‌کوونکو ته ووايي او د لوست پر څرګند پیغام زده‌کوونکي وپوهوي. د فعالیتونو په سرته رسولو کې زده‌کوونکو ته لارښوونه وکړي او ټول زده‌کوونکي دې د لوست په فعالیتونو کې شریک کړي. هیڅ زده‌کوونکي دې له دې بهیر څخه نه بې برخې کېږي. د لوست په پای کې دې زده‌کوونکي و ارزوي او ډاډ دې تر لاسه کړي چې د لوست پیغام زده‌کوونکو اخیستی وي او په پوهه، وړتیا او فکر کې یې مثبت بدلون راغلی وي.

پاتې دې نه وي چې هر لوست د یوې اوونۍ لپاره چمتو شوی دی. ښاغلي ښوونکي کولای شي، هر لوست د اوونۍ په ساعتونو ویشي او د ښه تدریس لپاره هره برخه پر زده‌کوونکو ښه تکرار کړي. د زیات تکرار او د هر زده‌کوونکي د فعالې ونډې اخیستلو په پایله کې زده‌کړه په زړه پورې سرته رسیږي.

د ښاغلو ښوونکو د تدریس خپلې تجربې د لوست په پرمخ وړلو کې ډېر مهم رول لري. ګران ښوونکي دې هڅه وکړي له خپلو تجربو څخه په ګټې اخیستنې د تدریس بهیر ګټور کړي.

یادښت:

له مورنۍ ژبې پرته د پښتو لوست کتابونه ناپښتو سیمو ته هم لیکل شوي دي. د افغانستان د اساسي قانون د ۱۶ مادې له مخې پښتو او دري د افغانستان دوه رسمي ژبې دي. د افغانستان هر اوسیدونکی ښايي د خپلې مورنۍ ژبې ترڅنګ دا بله رسمي ژبه هم زده کړي. یو زده‌کوونکي باید له ښوونځي څخه تر فراغت وروسته پردواړو ژبو وپوهیږي، افهام او تفهیم پرې وکړای شي او د امکان تر بریده پرې خپلې اړتیاوې پوره کړي. ددې موخو د تر لاسه کولو لپاره د دویمې ژبې په توګه د پښتو د لوست د کتابونو د تالیف په اړه له پوره غور او سوچ څخه کار اخیستل شوی. هڅه شوې هر لوست د زده‌کوونکو د عینې اړتیاوو پر بنسټ چمتو شي، ورځنۍ اړتیاوې، د جملو جوړښت او ساده ګي، د نوو کلمو کارول، د جملو منطقي

تسلسل او داسې نور په پام کې ونیول شي. که د پښتو دا کتابونه د ښاغلو ښوونکو له خوا په سمه او رغنده توګه تدریس شي، باور دی چې له ښوونځي څخه تر فراغت وروسته به زده‌کوونکي وکړای شي خپلې ورځنۍ اړتیاوې له ستونزو پرته هوارې کړي.

ښايي یادونه وشي، چې په مورنۍ ژبه کې یو زده‌کوونکی خبرې کولای شي او په اورېدلو یې مفهوم تر لاسه کولای شي، خو یوازې لوستل او لیکل نشي کولای. په داسې حال کې چې له مورنۍ ژبې پرته خبرې کول، اورېدل، لوستل او لیکل، څلور واړه، د زده‌کړې له لارې ترسره کېږي. په دې توګه د دویمې ژبې په زده‌کړه کې تر هرڅه دمخه پر خبرو کولو او پر خبرو پوهېدلو (اورېدلو) ټینګار کېږي. لوستل او لیکل په دویم پړاو کې راځي.

د دویمې ژبې په توګه د پښتو لوست په کتابونو کې د لوست د متن په پرتله په فعالیتونو او تمرینونو زیات زور اچول شوی دی. درانه ښوونکي دې، دې ټکي ته پوره پام وکړي چې د متن د منځپانګې (محتوی) له مخې زده‌کوونکي ډېر فعال وساتي، د ټولګي مخې ته یې راوغواړي او خبرې پرې وکړي، که څه هم په لومړي سر کې دا خبرې پوره مانا ورنه کړي. په ورو ورو زده‌کوونکي له خبرو سره مینه پیدا کوي، خپلو نیمګړتیاوو ته پام کوي، ډاډمن کېږي او له ډاره پرته د نورو په وړاندې خبرې کوي او د نورو پر خبرو ځان پوهوي. ښوونکي ته سپارښتنه کېږي، تر ډېره بریده په ټولګي کې له زده‌کوونکو سره په پښتو خبرې وکړي او هغوی هم وهڅوي، چې د پښتو په درسي په ساعت کې په پښتو وغږېږي. ښاغلي ښوونکي دې د یو لوست موضوع د اوونۍ په اوږدو کې بیا بیا تکرار کړي او ډاډ دې ترلاسه کړي چې د زده‌کوونکو په خبرو کولو او سمو اورېدلو کې ښه والی راغلی دی. درانه ښوونکي دې د خپلو تدریسي تجربو له مخې له بېلا بېلو میتودونو او لاروچارو څخه ګټه واخلي او هڅه دې وکړي لوست د زده‌کوونکو له مینې سره برابر چمتو کړي. د ټولګي دننه د غونډو جوړول، تمثیل، د مقالو لیکل، د جړېدو جوړول او د ورځنیو اړتیاوو په اړه خبرې کول داسې فعالیتونه دي، چې زده‌کوونکي د ژبې زده کړې ته هڅوي او مرسته ورسره کوي.

د لوست په دې کتابونو کې د ورځنیو موضوعاتو په اړه یو لړ مرکې راغلي. ښوونکي دې دا مرکې په زده‌کوونکو سرته ورسوي. توپیر نه کوي، که مرکې ټکي په ټکي د کتاب له متن سره سمون ونه لري. درانه ښوونکي دې زیار وکاږي، ددې مرکو په څېر نورې په زړه پورې موضوعګانې پیدا او زده‌کوونکو ته دې لارښوونه وکړي، چې په لنډو مرکو یې سرته ورسوي. دلته د ښوونکو مهارت، وړتیا، تجربه، مینه، مسؤلیت او نه ستړی کېدونکی کار خورا ډېر اغېزمن واقع کېږي.

د داسې یوې ورځې په هیله چې د افغانستان ټول وګړي له ستونزو پرته د یو واحد ولس په توګه یو د بل په ژبه وپوهېږي او خپلې اړتیاوې پوره کړي.

د منځنۍ دورې د پښتو ژبې درسي کتابونه د افغانستان د تعلیمي نصاب د عمومي هدفونو پر بنسټ په دې موخه تالیف او تدوین شوي دي چې زده‌کوونکي په ټولنیزو اړیکو کې د ژبې پر ارزښت، د معیاري ژبې پر پیژندنې او د ملي، دیني او فرهنګي ارزښتونو په پیاوړتیا کې د هغې په رول وپوهېږي. ښه او رغنده تدریس د زده‌کړې د عمومي پروګرام یوه برخه ده او ټاکلو موخو ته رسیدل اسانوي.

د ښوونکي لارښود ددې لپاره لیکل کېږي چې د زده کړې د بهیر علمي پلي کول اسانه کړي. له دې امله مولفین هڅه کوي ځاني ازموینې او فعالیتونو ته د سم او رغنده ځواب ترڅنګ هرې برخې (ژبې پېژندنې، ګرامر، املا او انشاء) ته بشپړوونکي مطلبونه هم چمتو کړي. ددې بهیر له لارې د هېواد په ګوټ ګوټ کې د زده کوونکو تر منځ د یووالي او همغږۍ روحیه رامنځته او پیاوړې کېږي.

اړتیاوې:

د زده کړې د ګټورو پایلو د تر لاسه کولو او د پښتو ژبې د لوست د عمومي او خصوصي موخو د رښتینولۍ لپاره باید د تدریس پر مهال لاندې ټکو ته پام واپول شي:

- د زده کوونکو په ذهن کې د کتاب د بېلابېلو برخو د انسجام او پیوستون او د لوستونو د سمبالښت او عمومي مفهوم د څرګندولو د میتود لارې.
- د پښتو ژبې د زده کړې د لازمو او بنسټیزو توکو په ډلې کې د ژبې د مهارتونو (اورېدلو، خبرې کولو، لوستلو، لیکلو) پیاوړتیا.
- تر پام لاندې موخو ته د رسېدا په خاطر د تدریس لپاره د لارو چارو او مناسبو علمي بېلګو کارول،
- د زده کړې د پروګرام (فعال تدریس) د اړخونو او د زده کړې د محتوا د عملي کېدا لپاره د تمرینونو او فعالیتونو پر کارندې برخې ټینګار.
- د لوستونو د محتوا ارزولو ته پام او د محتوا (د لوست طرح) د چمتو کولو له لارې د هر لوست د هدف او د مناسب تدریس د لارې ټاکل.

د زده کړې موخې (هدفونه)

د لوست او زده کړې هر پروګرام یو لړ موخې لري چې هغه د (زده کړې موخې) نومېږي. د میتودونو او لارو چارو په کارولو کې ددې موخو د پلي کولو لپاره د هغې سمه او دقیقه پېژندنه خورا اړینه ده.

د زده کړې موخې په څو، څو ښو ډلبندي شوي دي. پر دې ډلبنديو باندې پوهېدل ښوونکي ته وسه ورکوي چې د زده کړې بېلابېل پړاوونه وپېژني. له ښوونکي سره مرسته کوي چې د یو لوست د زده کړې موخې په بېلابېلو ښو چمتو کړي. د هغو موخو د تکرار مخنیوی وکړي چې د زده کړې د یوې ځانګړې ښې یا پر یوې ټاکلې سطحې محدودېږي.

د زده کړې د موخو ترټولو مشهوره ډلبندي په ۱۹۵۶ میلادي کال کې بینجامین بلوم (Benjamin Bloom) او ملګرو یې وړاندې کړه. په دې ډلبندي کې د زده کړې موخې په لاندې دریو ډګرونو (Domains) ویشل شوي دي:

- د پېژندنې (پوهې) ډګر (Cognitive Domain)
- عاطفي (ذهنیتي) ډګر (Affective Domain)
- رواني - حرکتی (وړتیا او مهارت) ډګر (Psychomotor Domain)

د پېژندنې او پوهې په ډگر کې زده‌کونکو ته معلومات انتقالېږي، پوهه يې زياتېږي او ذهني وړتياوې يې وده کوي. عاطفي ډگر د شخص په مينې، انگيزې او ليد لوري پورې تړلې دی. په رواني - حرکتې ډگر کې هغه فعاليتونه او مهارتونه راځي چې هم رواني او ذهني اړخ ولري او هم بدني. لکه، ليکل، ټايپول، بدني روزنه، د بېلابېلو کارونو سرته رسول او نور.

الف: د پېژندلو ډگر (پوهه) (Cognitive Domain)

بلوم د پېژندنې ډگر په شپږو پړاوونو ويشي. هر پړاو د بل پړاو د تحقق او پلي کولو لپاره يو پيل دی. نوموړي پړاوونه په لاندې ډول دي:

الف: پوهه (Knowledge): په پوهه کې يادول يا حفظول او کوچنۍ او لويې موضوعگانې، لارې چارې او بهيرونه او بېلگې شاملې دي. د بېلگې په توگه د پښتو ژبې يو لوست درواخلی: - په يوې ليکنې کې د گرامري راغلو بڼو د نومونو اخيستل، يا - د فعل د ځانگړتياوو نومول.

ب: پوهېدل (فهم) يا زده کړه (Comprehension): پوهېدل يعنې د مطلب درک، سپړی له دې پرته چې له يو مطلب سره د بل مطلب تړاو ته اړتيا پيدا کړي، له دې لارې پوهېږي، د تر پام لاندې مطلب اصلي موخه څه شی ده، لکه: - د يوې ادبي ليکنې د ځانگړتياوو د بيانولو وړتيا. - له بېلگې سره د فعل د ځانگړتياوو د بيانولو وړتيا.

ج: پلي کول يا کارول (Application) په خاصو عيني شرايطو کې له انتزاعي مطلبونو، (عمومي فکر او اجرايوي لارو، عمومي روشونو) څخه گټه اخيستل. لکه: - په يوې ليکنې کې له قيدونو څخه د گټې اخيستې وړتيا، - د يوې توصيفي جملې د ليکلو وړتيا.

د: تجزيه او تحليل (Analysis): په جوړو شوو عناصرو باندې د يو تعريف، توصيف يا استدلال تجزيه، لکه: - د جملې د جوړو شوو توکو د پېژندنې وړتيا، - له نورو ډلو څخه د اسمي ډلې د پېژندلو وړتيا، - په يوې توصيفي ليکنې کې د توصيف د ځانگړتياوو د پېژندلو وړتيا.

هـ: ترکيب (Synthesis): د يوې ليکنې د رامنځته کولو لپاره د لازمو اجزاوو او عناصرو خوا په خوا کېښودل چې دمخه په دې بڼه موجود نه وو، لکه: - په پرتله ييز ډول د يوې مقالې د ليکو وړتيا، - د يو داستان د لنډيز وړتيا،

- د ځانگړو موضوعگانو په هکله د یوې توصیفي لیکنې د رامنځته کولو وړتیا....

و: ارزول (Evaluation): د ټاکلي مقصد لپاره د موضوعگانو او مطلبونو د ارزولو قضاوت، لکه:

- د لیکنې (علمي او ادبي) دوو ډولونو په اړه د قضاوت وړتیا او ارزول یې
- د خپلو هم ټولگیوالو د لیکنو د ستونزو د له منځه وړلو وړتیا (د ادیت د زده کړو له مخې) او نور.

۲- عاطفي - حرکتی ډگر (ورپتیا او مهارت) (Affective Domain).

الف: تر لاسه کول، (پام کول) (Receiving): پر دې ټینګار چې زده کوونکي باید نورو پدیدو او یا د زده کړو د نورو هڅونو منلو ته مایل وي، لکه:

- د نورو (ښوونکي او زده کوونکو) خبرو ته په ټینګه غوږ نیول،
- د ښوونکي له خوا د ژبې زده کړې ته د مینې هڅول او د هغې ارزښت ته د زده کوونکو پام اړول او نور.

ب: ځواب ورکول (Responding): په دې پړاو کې زده کوونکي پدیدو یا هڅونو ته په پام کولو سربېره هر هغه څه ته ځواب وايي چې ویني یې یا اورې یې، لکه:

- د یوې خاطرې له مطالعې څخه خوند اخیستل،
- د هرلوست فعالیتونو ته په ځوابونو او ځان ازمایلو کې ګډون،
- د یوې خاطرې په لیکنو کې د څو کتابونو په چمتو کولو کې د مسؤلیت منل.

۳: رواني - حرکتی ډگر: Psychomotor Domain

الف - بدني عمومي حرکتونه: ددې ډگر فعالیتونه د سترگو او غوږونو همغږي او عمومي موخه یې پیاوړتیا، چټکتیا او په حرکتونو کې دقت دی، لکه:

- په ټولګي کې د بحث او خبرو اترو وړتیا،
- ب - د ښکلو حرکتونو همغږي: د همغږو حرکتونو پړاوونه یا نمونې چې معمولا د بدن له نورو غړو سره د سترگو یا غوږونو د همغږۍ غوښتونکي دي، لکه:
- د ښوونکي یا زده کوونکو له خبرو څخه یادداشت اخیستل....

ج - د پېښو (Pantomime) له لارې او له خبرو پرته د مفهوم لېږدونه: له کلمو او خبرو پرته اخیستونکو ته د پیغام لېږدول. زیاتره دا چلن په وینا، نندارې او نورو هنري - ټولنیزو فعالیتونو کې لېدل کېږي، لکه:

- د یو پانتومیم Pantomime (له خبرو پرته نمایش) سرته رسول،
- د سر، لاس او یا ولو د خوځولو له لارې د مطلب بیانول. (د خبرو پر ځای له حرکت څخه ګټه اخیستل)

د- د خبرو له لارې اړیکې نیول: د څرګندو، کره او ساده کلمو او جملو له لارې د یو مطلب بیانول، لکه:

- د خپل ژوندلیک لیکل او په ټولګي کې د هغه لوستل،
- د ملګرو یا د یوې غونډې په وړاندې د یوې ادبي ټوټې او یا یو شعر لوستل،
- په ټولګي یا ښوونځي کې وینا اورول،
- د ژبې یا بل کوم شي په اړه د بحث وړتیا.

ژبني مهارتونه، یعنې غوړ نیول، خبرې کول، لوستل او لیکل په (رواني - حرکتی) ډګر پورې اړه پیدا کوي.

موږ کولای شو د پورته نومول شوو ډلبنديو له مخې د پښتو ژبې د زده کړې موخې په لاندې دریو ډګرونو کې بیان کړو:

الف - د پېژندنې ډګر:

په پام کې ده چې زده کوونکي به د پښتو ژبې په لوستلو له دغو موضوعگانو او مسئلو سره اشنا شي:

- ۱- ژبه او په ټولنې کې د هغې رول (ژب پېژندنه)،
- ۲- د ژبې بڼې او په ژوند کې د ارتباطي، فکري او فرهنګي مهمو عواملو په توګه د هغې ارزښت، (ژب پېژندنه)،
- ۳- د معنا پېژندل او د کلمو معنایي اړیکې،
- ۴- د پښتو ژبې صرفي (کلمو) او نحوي (جملو) جوړښت (ګرامر)
- ۵- د لیکوالۍ لارې: علمي، ادبي، توصیفي، پرتلیز (مقایسوي) او نور،
- ۶- د سم لوستلو او سم لیکلو قاعدې او لارې چارې (لیکوالي او املا)....

ب- عاطفي (ډګر): په پام کې ده چې زده کوونکي د لاندې مطلبونو او موضوعگانو له زده کړې وروسته مثبت فکر پیدا کړي:

- ۱- د پښتو ژبې پالنه او د هغې د پراختیا لپاره هلې ځلې،
- ۲- په فردي او ټولنیزو اړیکو کې د ژبنيو مهارتونو سمه کارونه،
- ۳- په وینا ګانو او لیکنو کې د فکر او نظر سمه او مناسبه طرح،
- ۴- په هر اړخیزه توګه د نړۍ په اړه فکر کول او نور.

ج- رواني - حرکتی ډګر (مهارت)

په پام کې ده چې زده کوونکي د لوست په پای کې ذهني او علمي وړتیا ومومي، لکه:

- ۱- د ټولنیزو اړیکو په ساتلو کې د ژبې د څلورګونو مهارتونو پېژندنه او کارول،
- ۲- د کره پښتو په لیکنه کې د لیکنو د ډول او د لیکوالۍ د وړتیاوو پېژندل،
- ۳- د املا او لیکوالۍ د کارونې تشخیص،
- ۴- په مختلفو متنونو کې د ګرامري قاعدو پېژندنه او کارونه،
- ۵- د معناګانو د پېژندلو د لارو چارو کارول: پرتله کول، توصیف او د ژبې او ادب د رامنځته کولو وړتیا،
- ۶- د سیمه ییزو ګړدودونو (لهجو) پرځای د کره (معیاري) پښتو کارول،
- ۷- د لیکوالۍ، ادیت او لیکنو د نورو ډولونو له لارو چارو څخه سمه ګټه اخیستل،
- ۸- د پخوانیو ادبي لیکنو لنډېز او ساده کول او پر نننۍ پښتو یې را اړول.

د تدریس لارې چارې او نمونې

تدریس د پلان جوړولو یو ډول دی. له دې امله د پلان او طرحې د اصولو او بنسټونو تابع دی. زده‌کوونکو ته د کتاب د محتوا (لوست) د سم تدریس لپاره یوازې یو میتود موجود نه دی. که چېرته درسي پروگرام په منطقي او اصولي ډول جوړ شوی وي، نو د تدریس مناسبو لارو چارو ته هم اړتیا پیدا کېږي. له دې امله له گرانو ښوونکو څخه هیله کېږي د هر لوست محتوا داسې وړاندې کړي چې :

۱- په زده‌کوونکو کې ژبنۍ وړتیاوې (مهارتونه) (اورېدل، خبرې کول، لوستل، لیکل) په ځان ویسا، نوښت، د څېړنې او څیړتیا او د رواني - حرکتی مهارتونو خپلواکه روحیه پیاوړې شي.

۲- په زده‌کوونکو کې د نوښتگر او څېړنیز ذهن د راپیدا کېدو تر څنګ د هنري اثرونو د درک او تخلیق وسه او توان پیدا شي. د ښوونې روزنې او زده‌کړې څېړنو ښودلې ده چې په یو لوست کې د یو ځانګړې میتود کارول اغېزمن نه دي. ښه به دا وي چې د پروگرام د جوړښت، د ژوند او د زده‌کوونکو د اړتیاوو په پام کې نیولو سره موجود میتودونه په ګډه او تلفیقي توګه وکارول شي.

۳- ګډه او تلفیقي میتودونه دې داسې چمتو شي چې زده‌کوونکي د ټولګي په بحثونو او فعالیتونو کې د ځان ازمایلو په ځوابونو کې ښکېل او شریک کړي. دا باید په یاد ولرو چې د ښوونکي او د درسي پروگرام اصلي دنده زده‌کوونکو ته د بشپړې او هراړخیزې ودې د زمینه چمتو کول او همدارنګه د زده‌کوونکو د فردي وړتیاوو او استعدادونو پالل او هغوی ته وده ورکول دي چې په یوې ازادې ټولنې کې ارزښت او اهمیت لري. د زده‌کوونکو د دنننیو ځواکونو خپلواکول او بشپړول د ښوونې او روزنې اصلي موخه او د ځان ډېره ښه او سمه پېژندنه د هغې ډېر ستر ارمان ګڼل کېږي.

اوس له گرانو ښوونکو سره د مرستې لپاره د تدریس په یو څو نمونو رڼا اچوو. هیله ده چې د ګټې وړ به وي.

۱ - د ګډ کار د تدریس میتود:

دې نمونې ته جان دیوي ګوته نیولې ده. وروسته نورو پوهانو هغه بشپړه کړه. ګډ تدریس د زده‌کړې لپاره د زده‌کوونکو ډله ییز کار ته ویل کېږي. ګډ تدریس د زده‌کړې یوه منظمه نمونه ده چې د یوې ډلې غړي په کې د پرله پسې اړیکو د ټینګولو له لارې لوست زده کوي. په دې نمونې کې زده‌کوونکې د زده‌کړې په کار کې فعال ګډون کوي او له زده‌کړې سره یې مینه او علاقه پیاوړې کېږي.

پر ۵ - ۶ کسيزو ډلو باندې د زده‌کوونکو وېش او د هغو پوښتنو د ځوابونو په وړاندې د هغوی همنظري ددې میتود ظاهري بڼه ده چې ښوونکي یې هغوی ته سپاري.

په دې میتود کې ښوونکي لوست نه توضیح کوي، بلکې مخکې له مخکې جوړې شوې پوښتنې پر زده‌کوونکو ویشي. په دې میتود کې د ښوونکي اصلي کار د مناسبو پوښتنو جوړول دي.

له بحث او خبرو اترو دمخه د ډلې هر غړی د نوي لوست په اړه خپل معلومات ارزوي. له هغې وروسته د لوست متن لوستل کېږي. وروسته هر زده‌کوونکی هغو پوښتنو ته ځوابونه وايي چې ورسره دي. د ډلو غړي تر هغې په خپل منځ کې د پوښتنو په اړه بحث او خبرې اترې کوي چې توافق ته نه وي رسيدلي.

ښوونکي کولای شي له سمعي او بصري توکو څخه کار واخلي او د سم ځواب پيدا کولو لپاره زده‌کوونکو ته لارښوونه وکړي. په پای کې د زده‌کوونکو د ډلو پوهه او پوښتنې ازمايل کېږي چې د زده کړې کچه وارزول شي.

په دې میتود کې یوازې د یو غلي او ارام ټولگي توقع نه ده په کار. ټوکې ټکالي او خندا د ټولگي فضا خوندوروي.

۲- مخکې له مخکې سازمانوونکی میتود:

د مخکې له مخکې سازمانوونکي میتود بنسټ د (آزویل) نظریه جوړوي.

په دې میتود کې د پېژندنې جوړښت او هغه بدلونونه، چې د زده کړې په بهیر کې رامنځته کېږي، د زده کړې اصلي بنسټ گڼل کېږي. د پېژندنې له جوړښت څخه منظور د سازمان شوو اطلاعاتو، مفاهیمو او بهیرونو مجموعه ده چې زده‌کوونکو لا له وړاندې د پښتو ژبې په لوستونو کې تر لاسه کړي دي.

دا میتود له زده شوو لوستونو سره د نوو لوستونو پر اړیکو ټینګار کوي. په دې معنا چې که نوي او تازه مطلبونه له مخکینو مطلبونو سره تړاو ونه لري، زده کړه به یې معنا وي او د زده‌کوونکو په ذهن کې به ځای ونه نیسي. مخکې له مخکې سازمانوونکی میتود د زده‌کوونکو د پېژندنې د جوړښت د پیاوړتیا او ټینګښت لپاره تدوین شوی دی. له دې مخکې چې نوي موضوع وړاندې شي، باید د مخکینو موضوعگانو پر ټینګښت او پایښت یو څه زیاتوالی راشي. هره علمي برخه د یو لړ مفهومونو جوړښت لري. دا مفهومونه د مرتبو د لړۍ په بڼه جوړېږي. په دې ډول چې ددې جوړښت په لور څوکه کې عمومي مفاهیم او په ټیټه برخه کې یې جزیي مفاهیم راځي.

۳- د مفهوم د تر لاسه کولو میتود:

د مفهوم د تر لاسه کولو نظر (برونر) رامنځته کړ (۱۹۵۶). وروسته د ښوونې او روزنې نورو پوهانو هغه بشپړ کړ. (بروس جویس) او ملګري یې د وروستنیو پوهانو په ډلې کې وو چې دا نظریه یې وړاندې کړه (۱۹۹۲).

د ژب پېژندنې د ګرامر د تدریس لپاره له دې میتود څخه کار اخیستل کېدای شي.

۱- د مفهوم د تر لاسه کولو د زده کړې لارې چارې:

ټولګې ته له ننوتلو دمخه زده‌کوونکو ته د تمرین او ښوولو لپاره نمونې، بېلګې او پوښتنې چمتو کړو.

۲- زده‌کوونکو ته په مفهومونو باندې د بحث کولو زمینه چمتو کړو چې د نوو موضوعگانو د درک لپاره تیار شي.

۳- (د مخکې له مخکې سازمان شوي میتود) ته په پام کېدای شي داسې نمونې زده‌کوونکو ته وړاندې شي چې د پېژندلو په جوړښت او د ذهن په پیاوړتیا کې اغېزمن او موضوعگانو ته په ښې ورکولو کې هدفمندې وي.

- ۴- له زده کوونکو څخه وغواړو راته ووايي چې د نمونې په لیدو یې ذهن ته څه شی راغلی او تر هر څه د نمونې کومې برخې ته یې زیات پام کړی او ولې یې دا پام کړی دی.
- ۵- له زده کوونکو څخه دې غوښتنه وشي چې خپلې فرضيې او اټکلونه په څو کسيزو ډلو کې وليکي.

۴- د استقرایي تفکر میتود:

دا میتود د (هیلداتابا) په نوم یو پوه ازمایلی دی. ددې میتود له مخې ښوونکي د هدفمندو پوښتنو له لارې زده کوونکي د لوست لوري ته بیايي. په دې کار د زده کوونکو ذهن له جزیي څخه کلي (استقرا) لوري ته ځي او د لوست په پای کې په تر پام لاندې مفهومونو باندې پوهیږي او ډاډ ترې تر لاسه کوي.

د استقرایي تفکر میتود د مفهوم د پیدا کولو له میتود سره ورته والی لري.

۵- د واحد (فردی - ډله ییز) کار میتود:

په دې میتود کې زده کوونکي له اورېدونکي سر بهر د ښوونکي له لارښوونې او د ډلې په مرسته کولای شي خپلې زده کړې پیاوړې او په بشپړ ډول یې مهارتي او کارنده کړي. په نوموړي میتود کې زده کوونکي په بشپړ ډول فعال او د ټولګي د وخت له زیاتې برخې څخه ګټه اخلي. د دېوالي جربډې، د هغې په مضمونونو غور کول او سمول، پرتله او داسې نور مهارتونه د کار د واحد میتود له لارې د تدریس وړ دي.

ښوونکي د یو لوست په هکله له لازمو څرګندونو وروسته کولای شي هرې کاري ډلې ته د بشپړولو لپاره یوه موضوع وسپاري. د کار په پای کې ډلې د خپل کار پایلې د خپل استازي له لارې ټولګي ته وړاندې کوي. په دې میتود کې کېدای شي آن د تدریس بهیر هم د کار ډلو ته وسپارل شي. د بېلګې په توګه، په لیک باندې د وینا تبدیلولو لپاره ټولګي په پنځو ډلو وېشل کیږي او هرې ډلې ته یوه وینا ورکول کیږي چې په لیک یې واړوي. په پای کې هره ډله هغه توپیرونه چې پام یې ورته اوبښتی، تر خبرو اترو لاندې نیسي. په پای کې دا توپیرونه جمعبندي کیږي. کېدای شي دا کار له ټولګي بهر هم دوام وکړي. کورنۍ دنده هم د کاري ډلو په بڼې وسپارل شي.

۶- د پرتلې میتود

دا میتود په لیکوالۍ کې ډېر اغېزمن او فعال رول لري. د بېلګې په توګه، غواړو ((علمي لیکوالي)) او ((ادبي لیکوالي)) تدریس کړو. لومړی یوه علمي او ادبي لیکنه یوځای زده کوونکو ته ورکړو:

- علمي لیکنه:

((معمولا قید په یوې جملې کې د ابتدا یا صفت اندازه څرګندوي. کله یو قید د یو فعل په اړه څرګندونې کوي او یا ټوله جمله مقیدوي. کېدای شي دا څرګندونه پراخه وي...))

- ادبي ليکنه:

((د هغوی کوډله د رود پر غاړه په نمناکو خاورو او وښو کې پټه وه. داسې برېښېده چې تا به ویل، منگولې یې په ځمکې کې منډلې او ترهغې لاندې یې په خپل زور ځان په ځمکه کې ټینګ کړی دی. باران یې سر او مخ پرېولی و.))

وروسته د هر متن په ځانګړتیاوو خبرې کوو او سره پرتله کوو یې.

- په لومړۍ لیکنه کې هره کلمه څرګنده او دقیقه معنا لري، خو په دویمه لیکنه کې کلمې څو، څو معنا ګانې لري.
- په لومړۍ لیکنه کې ادبي ښکلا، لکه تشبیه، استعاره، مجاز او نور نه تر سترگو کیږي، خو په دویمه لیکنه کې (کوډلې ... منگولې په ځمکې کې منډلې دي.) کارول شوې ده.
- په لومړۍ لیکنه کې پیغام په لږو او لنډو کلمو کې څرګند شوی دی، خو په دویمه لیکنه کې د یو پیغام څو اړخونو ته پام اړول شوی دی.
- او نور

د تدریس لپاره د پرتلې د میتود کارول او زده کوونکو ته د هغې لېږدول د یوې موضوع د تشریح او څرګندولو لپاره مناسب او د کارولو وړ دي. د پرتلې د میتود په واسطه د څو مسئلو یا موضوعګانو ترمنځ توپیرونه او ورته والی په ډېره اسانۍ بیانولای او څرګندولای شو.

۷- د ډله ییزو خبرو اترو میتود:

په دې میتود کې د داسې منظم او سنجول شوي بحث چې د یو ټولګي د ټولو زده کوونکو په خوښه وي، د لیکوالۍ د یو وړتیا په هکله مطرح کوو. په نوموړي میتود کې زده کوونکو ته فرصت ورکول کیږي چې د یوې موضوع یا مسئلې په اړه د خپلو نظریو او تجربو په هکله خبرې اترې وکړي. د بېلګې په توګه، د یوې سفرنامې په اړه زده کوونکو ته معلومات ورکوو. لومړی په دې هکله یو لړ پوښتنې کوو. په لاندې ډول:

- سفرنامه څه شی دی؟
- څه ګټه لري؟
- څو ډوله سفرنامې شته؟
- له کوم مهال راهیسې د سفرنامو په لیکلو پیل شوی دی؟
- په یوې سفرنامې کې څه ډول معلومات راټولېږي؟
- سفرنامه زموږ په ټولنیزو، تاریخي، ژبنيو او ادبي څېړنو کې څه مرسته کولای شي؟
- کومه یوه مشهوره سفرنامه پېژنئ؟
- یوه سفرنامه څنګه لیکلای شو؟
- د یوې سفرنامې د لیکلو لپاره باید کوم اصولونه په پام کې ونیول شي؟
- او نور.

ښوونکی کولای شي زده‌کوونکو ته د لوست موضوع له وړاندې ووايي چې هغوی یوڅه معلومات راټول کړي. ښوونکی باید د خبرو اترو څارنه وکړي او د ټولګي د وخت د ضایع کېدلو مخه ونیسي. همدارنګه هڅه دې وکړي چې خبرې اترې ساده او د پوهېدلو وړ وي.

په دې میتود کې د لوست له وړتیا پرته نورې وړتیاوې هم پیاوړې او غښتلې کیږي، لکه: د خلکو په وړاندې د نظر څرګندول، له خلکو سره د نظر همغږي کول، د نورو د نیوکو او انتقادونو په وړاندې زغم اود لارښوونې وړتیا، د مسئلو پیژندل او د هغوی هوارولو ته د لارو چارو لټول، غوږ نیول او خبرې کول.

۸- د پوښتنو او ځوابونو میتود:

کېدای شي د یو مهارت د تدریس بهیر د پوښتنو او ځوابونو له لارې تر سره شي. دا میتود اوږده مخینه لري. له میلاد څخه دمخه په پنځمې پېړۍ کې سقراط دا میتود کارولی دی.

ښوونکی کولای شي د لوست اساسي مفهومونه او معلومات د ټولګي پر درې ولیکي او د زده‌کوونکو په مرسته ورته ځوابونه پیدا کړي.

پوښتنې باید ساده او د لوست اصلي مفهومونه په کې نغښتل شوي وي، منطقي پېوستون (پرله پسې والی) په کې وي، د ټولګي خبرو اترو او د زده‌کوونکو ذهن ته لوری ورکړای شي، د زده‌کوونکو په ورکړ شوو ځوابونو کې توافق رامنځته شي، ټول زده‌کوونکي په کې په فعال ډول برخه واخلي او پوښتنې له ساده وو پیل او په سختو پای ته ورسېږي.

د بېلګې په توګه، غواړو په یوې لیکنې کې تشبیه وپېژنو. لومړی یو متن پر دره لیکو چې تشبیه په کې کارول شوي وي. لکه، ((ناڅاپه په خبرو راغی. خبرې یې د یوې ماشیندارې د ګولیو په څېر له خولې راووتې، لکه د تسپو تار چې وشلېږي.))

بیا یو څو پوښتنې کوو:

- خبرې له څه شي سره تشبیه شوي دي؟
- د خبرو او د ماشیندارې د ګولیو تر منځ څه اړیکې لیدل کیږي؟
- لیکوال ولې دا اړیکې په ګوته کړي دي؟
- ستاسو په اند خبرې له بل کوم شي سره پرتله کېدای شي؟

په پورته توګه د پوښتنو د ځوابونو له لارې تشبیه په ښه ډول تدریسولای شو.

۹- د تمرین ورکولو میتود:

ښوونکی له هغه وروسته چې د لیکوالۍ یو مهارت یې تدریس کړ، زده‌کوونکي د یو یا څو تمرینونو له لارې د نوموړې مهارت کارونې ته هڅوي. د بېلګې په توګه د لیک نښو له تدریس وروسته ښوونکی زده‌کوونکو ته یو متن ورکوي چې

لیک نښې په کې نه وي کارول شوي او غوښتنه ترې کوي چې هغې ته لازمي لیک نښې کښېږدي. یا داسې یو متن چې پراگرافونه یې بیل شوي نه وي او له زده کوونکو څخه غوښتنه کوي چې پراگرافونه د منطقي تسلسل له مخې جلا کړي.

ښوونکي کولای شي له دې میتود څخه په پرله پسې توګه کار واخلي.

۱۰ - د (فردی - ډله ییزې) څېړنې میتود:

دا میتود زده کوونکو ته وړتیا ورکوي چې د فردی یا ډله ییزې څېړنې له لارې خپلې ستونزې هواري کړي. د نوموړي میتود له لارې باید هر یو زده کوونکی د څېړنې اصول او بنسټونه زده کړي. په دې میتود کې باید ښوونکی مخکې له مخکې زده کوونکو ته د څېړنې لارې چارې زده کړي او پخپله هم ورباندې لاسبری وي. هغه فعالیتونه چې دا میتود په کې کارول کېږي، لاندې دي:

- د یوې موضوع د څېړلو لپاره له کتابتون څخه ګټه اخیستل،
- د یوې موضوع په اړه د مرکې یا پوښتنلیک له لارې څېړنه،
- کتابتون ته مراجعه او د یوې موضوع په اړه د ګډو سرلیکونو ځانګړي کول،
- د یوې تاریخي ودانۍ په اړه د یوې پنځه کسيزې کاري او څېړنیزې ډلې جوړول،
- او نور.

۱۱ - د مسئلې د حل میتود:

په دې میتود کې منطقي تفکر پیاوړی کېږي. کېدای شي له دې لارې زده کوونکي ته ورزده کړای شي چې د پدیدو تر منځ تازه اړیکې ومومي. دا میتود زده کوونکي ته ورزده کوي چې په یوازې ځان او د منطقي تفکر له لارې د تر پام لاندې موضوع په هکله یوڅه ولیکي.

د بېلګې په توګه، غواړو ((د لیکلو ساده ترا میتود)) د مسئلې د حلولو د میتود د نمونې له لارې زده کوونکو ته ورزده کړو. ددې کار لپاره د لاندې پنځه ګونو پړاوونو د وهلو له لارې زده کوونکو ته وښیو چې لیکوالي یواسان او شونې کار دی:

- د مسئلې ټاکل،
- د مسئلې د لاملونو په اړه ګومان یا د هغې ځانګړې کول،
- د حل د شونو او ممکنو لارو په پام کې نیول،
- د حل د ترټولو ښې لارې غوره کول،
- د حل د ټاکلې لارې سرته رسول.

د بېلګې په توګه:

۱ - احمدنه پوهېد چې د فرهنگ په اړه لیکنه څنګه او له کومه ځایه پیل کړي، کومه موضوع په کې راولي او څنګه یې سرته ورسوي.

۲ - هغه لومړۍ هڅه وکړه د خپلې بېوسۍ لاملونه له پامه تېرکړي. احمد کولای شي د فرهنگ په اړه خبرې وکړي، خو د خپلو خبرو د لیکلو وسه ورسره نشته.

۳ - احمد د ښوونکي او د خپلو مخکښو زده کړو په مرسته د حل څو لارې په پام کې ونیولې:

الف - لومړۍ یې یو څو پوښتنې جوړې کړي او بیا یې هرې یوې ته لنډ، لنډ ځوابونه ولیکل او وروسته یې منظم کړل.

ب - د فرهنگ په اړه بنسټیزې کلمې او مفهومونه یې راټول او هغوی ته یې پراختیا ورکړه. د هر مفهوم په اړه یې یو څو کرښې ولیکلې او وروسته یې منظمې کړې.

ج - د فرهنگ په اړه یې له ځان سره یو څو دقیقې خبرې وکړې او هغه یې ثبتې کړي. وروسته یې هغه خبرې له ټیپ ریکارډر څخه د کاغذ په مخ ولیکلې.

د - د تحقیق او مطالعې له لارې یې د فرهنگ په اړه یاداشتونه چمتو کړل. وروسته یې دا یاداشتونه تنظیم او د کار لنډیز یې د یوې مقالې په توګه ولیکه او ټولګي ته یې وړاندې کړل.

۴ - احمد د موضوع د ماهیت له مخې د ((الف)) او ((د)) له لارو څخه ګټه واخیسته.

۵ - هغه ددې کار لپاره لومړۍ څو پوښتنې جوړې کړي.

- فرهنگ څه شی دی؟
- د فرهنگ جوړوونکي عناصر کوم دي؟
- له سواد سره د فرهنگ اړیکې څه شی دي؟
- د فرهنگ د ساتلو لپاره باید څه وکړو؟
- د یو هېواد د فرهنگ د غوړېدا لارې کومې دي؟

له هغې وروسته یې د هرې پوښتنې لپاره د تحقیق له میتود او له منابعو څخه په ګټې اخیستنې لنډ ځوابونه چمتو کړل. خپله لیکنه یې یوه پلا خپل یو ملګري ته ولوستله. په پای کې یې هغه ایډیټ او له سره یې پاکه ولیکله.

۱۲ - د تدریس عمومي نمونه

په اصل کې د تدریس عمومي نمونه د لوست د طرحې ډول دی او په عمومي مفهوم یو ټاکلی چوکاټ دی چې د تدریس مهم توکي په کې پیشبیني کېدای شي.

د تدریس میتودونه د زده کوونکي د فعالیت یا نه فعالیت پر بنسټ په فعالو او غیر فعالو دوو ډلو ویشل کېږي. د فعال میتود په تدریس کې زده کوونکي پخپله د زده کړې په بهیر کې ګډون کوي او د هغې محور (شاگرد محور) دی. په غیرفعال میتود کې یا ښوونکي په پرله پسې خبرې کوي او کار کوي او زده کوونکي چوپ او بهرکته پاتې کېږي (معلم محور) او یا دا چې ښوونکي او زده کوونکي هر یو خپل، خپل کار کوي او یو د بل په کار کې لاس نه وهي.

څرګنده ده چې د زده کړې پرمختګ د زده کړې په بهیر کې د زده کوونکي په برخې اخیستنې او فعالیت پورې تړلی دی. د تدریس عمومي نمونه د زده کړې د بهیر د هر ډول سربزه ګڼل کېږي.

دا نمونه د لومړي ځل لپاره په ۱۹۶۱ کال کې (رابرت گلیزر) معرفي کړې او پنځه پړاوونه لري:

۱ - د زده کړې د موخو ټاکل: د زده کړې د موخو (عمومي - جزيي) په ټاکلو کې یې پوهې، وړتیا او ذهنیت ته پام وړول شي.

۲ - د مخکښو زده کړو معلومول او د لوست د پیل ارزونه: ښوونکي د زده کړې لپاره د زده کوونکي له چمتووالي څخه د ډاډمن کېدو په موخه د هغوی مخکنۍ پوهه پېښېښي کوي او د څرگندو کړنو له لارې یې بیانوي. ښوونکي د زده کوونکو د مخکینۍ پوهې د معلومولو لپاره پوښتنې جوړوي چې له تدریس دمخه یې له زده کوونکو څخه کوي. له دې ارزونې څخه لاس ته راغلي معلومات ښوونکي په دې پوهوي چې آیا زده کوونکي د نوي لوست زده کړې ته چمتووالی لري او که نه. آیا دې ته اړتیا شته چې د لوست له پیل څخه دمخه د تمرین په توګه یو څو پوښتنې وشي او که نه.

۳ - د زده کړې د وسایلو او میتود ټاکل: په دې پړاو کې باید د هر لوست د تدریس لپاره د هغې د وړ او مناسب میتود (توضیحي وینا، د رول لوبول، پلټنه او څېړنه، د رپوټ چمتو کول، مرکه، پوښتنې او ځوابونه او ...) څخه ګټه واخیستل شي. همدارنګه د زده کړې له وسایلو او درسي مرستندویه موادو څخه استفاده وشي.

۴ - د شرایطو او د زده کړې د فعالیتونو سمبالښت: ښوونکي باید د تدریس په هکله لازم معلومات او امکانات پېښېښي او چمتو کړي. وروسته ټول شیان یو د بل تر څنګ داسې کنټرول کړي چې مولد، معنا لرونکي او پرله غښتي (منسجم) وي.

۵ - د ارزولو د لارو چارو ټاکل: ارزونه د لوست او تدریس د دوام یا بدلون لپاره تر ټولو ښه لاره ده. د بريالیتوب او نېمګرټیا ارزول د ارزونې له لارې څرګندېږي.

ښوونکي کولای شي زده کوونکي د شفاهي ارزیابي، لیکلي ارزیابي او د څارنې د ارزیابي له لارې و ارزوي. د څارنې ارزونه په ټولګي کې د ګروپي کار په ترڅ کې کېدای شي، پرته له دې چې زده کوونکي وپوهېږي هغوی د ښوونکي تر ارزیابي لاندې دي.

د اووم، اتم او نهم ټولګي د پښتو د لوست کتابونه ۲۸ لوسته لري. هر لوست په درېو ساعتونو کې تدریسېږي. د درېم ساعت په پای کې ښوونکي ډاډ تر لاسه کوي چې زده کوونکي د لوست ټولې موخې تر لاسه کړي دي، پوهه یې زیاته شوې، ژبنۍ وړتیا یې پیاوړې شوې او ذهنیت یې مثبت بدلون موندلی دی. په دې موخو کې د ژبې زده کړه، خبرې کول او لوستل تر هر څه دمخه دي.

لومړی لوست

د تدریس وخت: (درې درسي ساعتونه)

گڼه	سرليکونه	موضوعگانې	وخت
۱	د لوست موضوع	د خدای جل جلاله ستاینه	
۲	د زده کړې پوهنیزې، مهارتي، ذهني موخې	د لوست په پای کې به زده کوونکي لاندې موخې تر لاسه کړي: - د خدای ﷻ د قدرت د نښو نښانو او وحدانیت په هکله به معلومات او دلایل زده کړي. - د الله ﷻ د یوالي په اړوند به خپلو ټولگيوالو ته په پښتو ژبه خبرې وکړي. - د متن پوښتنو ته به په روانه ژبه ځواب ووايي. - په متن کې به ورته او مشابهې کلمې پیدا او په لنډو جملو کې به یې وکاروي. - د متن نوي لغتونه به معنا او په جملو کې یې وکاروي. - متن به سم او روان ولولي. - د ځان پېژندنې او د الله ﷻ د وحدانیت په هکله به لنډې خبرې وکړي.	
۳	د تدریس لارې	لوستل، لیکل، پوښتنې او ځوابونه، یو کسيز کار، ډله ییز فعالیتونه	
۴	د تدریس وسیلې او مرستندوی توکي	درسي کتاب، توره دره، تباشیر. د ځینو طبیعي توکو عکسونه او انځورونه، د لغاتو او کلمو لیکلي کارتونه.	
۵	د ارزونې لارې او وسیلې	شفاهي ارزونه، لیکلې ارزونه، د څارنې ارزونه، د یادداشت کتابچه.	
۶	د زده کړې او تدریس فعالیتونه	ستړي مه شي، حاضري اخیستل، د کورنۍ دندې کتنه.	۶ دقیقې
۷	د انگیزې رامنځ ته کول	ښوونکي دې لاندې هڅوونکې پوښتنې پر تخته ولیکي او داسې دې وپوښتي: - آیا د خدای ﷻ د قدرتونو د یوڅو نښو نښانو د مثالونو نومونه ویلای شئ؟ - ځمکه، آسمان او کاینات د چا پیدایښت دي؟ - آیا کولای شئ چې د خدای ﷻ د قدرتونو په هکله خبرې وکړئ؟	۴ دقیقې

د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت
<ul style="list-style-type: none"> په لوړ غږ د متن لوستل د متن په لوستلو کې له زده کوونکو سره مرسته. د خدای ﷻ د یووالي او د قدرت د ښو نښانو او ستاینو په هکله معلومات ورکول. د متشابه او ورته کلمو په هکله لنډې څرگندونې. د الله ﷻ د مخلوقاتو یو بل ته د نه ورته والي په هکله معلومات ورکول. د ځوابونو په ویلو کې له هر زده کوونکي سره په جلا جلا توګه مرسته. په لوستلو کې له نورو زده کوونکو سره مرسته. د متن د پوښتنو لپاره د ټولګي په وړاندې د زده کوونکو هڅول. د لوست د لنډیز بیانول. په ډله ییزو فعالیتونو کې له زده کوونکو سره مرسته او د هغوی څارنه. زده کوونکو ته د پوښتنو د ځوابونو لارښوونه. ښوونکی دې له لوستل شوي متن څخه د کورنۍ دندې سپارښتنه وکړي. 	<ul style="list-style-type: none"> متن ته په دقت غوږ نیول. په چوپه خوله د متن لوستل. د خدای ﷻ د یووالي او ښو نښانو په هکله د خپلو معلوماتو زیاتول. د متشابه او ورته کلمو په ښه کول. د الله ﷻ د مخلوقاتو د نه ورته والي په هکله معلومات تر لاسه کول. پوښتنو ته مهم ځوابونه ویل. په نوبت سره د متن یو یو پاراګراف لوستل. د متن د پوښتنو په ځواب ویلو کې په علاقمندی سره برخه اخیستل. په ډله ییز فعالیت کې فعاله برخه اخیستل. د متن پوښتنو ته سم ځواب ویل. په کور کې د کورنۍ دندې سرته رسول. 	۳۵ دقیقې
د متن پوښتنو ته ځوابونه	د متن د مشکلو اصطلاحاتو تشریح:	
متشابه کلمې:	هغو کلمو ته ویل کېږي چې شکل او تلفظ یې یو ډول وي خو په معنا کې سره توپیر ولري.	

ښوونکي ته اضافي معلومات:

بسم الله الرحمن الرحيم

د لوی خدای ﷻ د قدرت د ښانو ستاینې

الله تعالی هغه ذات دی چې اسمانونه او ځمکه او (ما فیهما) یې پیدا کړي دي او له آسمانه یې اوبه نازلې کړي دي په دې اوبو یې هر ډول میوې، رزق (روزي) او نور را ایستلي دي.

الله تعالی هغه ذات دی چې د جهان د ټولو کایناتو صانع، خالق او مربی دی. په ذات، صفات او افعالو کې ورسره هیڅوک مل او شریک نشته. له ټولو نقایصو او نیمګړتیاوو څخه پاک او منزه دی. له ټولو عیبونو او آفاتو څخه سالم دی. په ټولو پټو او ښکاره وو باندې پوه دی. ډېر مهربان او د پوره رحم خاوند دی. په خپل قول او فعل سره د خپلو پیغمبرانو د اقوالو تصدیق کوونکی دی.

الله تعالی هغه ذات دی چې په خپل قدرت سره یې له خاورې څخه د ټولو انسانانو پلار (آدم ﷺ) پیدا کړ او د پیغمبرۍ او خلافت مقام یې ورکړ. بیایې ټول انسانان د ده له پښته پیدا او د تاریخ په هر پړاو کې یې د انسانانو د لارښوونې او ژغورنې لپاره پیغمبران را واستول چې تر ټولو وروستی یې پیغمبر حضرت محمد ﷺ دی.

الله تعالی ټول کاینات (ځمکه، سپوږمۍ، سیندونه، غرونه، ستوري، ریه، ژوي، څاروي، الوتونکي، انسانان، پیریان، نباتات) او داسې نور ټول هغه شیان، چې زموږ له نظره پټ دي، د خپل عبادت او د انسانانو د منفعت او ګټو لپاره پیدا کړي دا د الله ﷻ د قدرت او حکمت علایم او ښانې دي. د ځمکې او آسمانو پاچاهي د ده ﷻ په قدرت کې ده. د ټولو مخلوقاتو مربی او پالونکی دی. په ټولو شیانو قادر دی. ژوند او مرګ یې د انسانانو د آزموینې لپاره پیدا کړی دی چې څوک ښکړه او څوک بد کړه او بد عمله دي. که موږ د الله تعالی د قدرت او د ده د حکمت د ښانو د ثبوت لپاره د دنیا یو موجود تر مطالعې لاندې ونیسو او په ژوره توګه فکر پکې وکړو، نو دا به راته جوتې شي چې په هر کاین (موجود) کې د الله ﷻ د قدرت او حکمت ښانې موجودې دي.

د مثال په ډول که موږ د خپل وجود جوړښت ته نظر وکړو او د هغه اجزاوو او دندو ته ښه ځیر شو، نو دا حقیقت به راڅرګند شي چې الله تعالی زموږ د بدن ټول غړي څومره منظم او ښکلي پیدا کړي دي، هر یو غړی مو په بدن کې جلا او ځانګړې دندې ترسره کوي. د پښو په واسطه ګرځو، په لاسونو کار کوو، خواړه خوړو، لیکنې کوو، په سترګو شیان وینو؛ د پزې په وسیله ښه او بد بوی حس کوو، په غوږونو خبرې او غږونه اورو، په ژبه خبرې کوو، سږي مو د تنفس یا ساه اخیستنې دنده ترسره کوي، زړه مو بدن ته وینه وېشي او د دماغ په ذریعه ښه له بدو توپیرو... یعنی د انسان وجود یوه داسې دقیقه، حساسه او منظمه کارخانه ده چې د یو صانع علیم، حکیم او مقتدر ذات چې الله دی، په وجود دلالت کوي. هیڅ یوه کوچنۍ دستگاه پرته له یو صانع، مدبر او ناظم څخه منځ ته نشي راتلای او نه خپلې دندې ترسره کولی شي د انسان دغه دقیقه او عجیبه دستگاه او د جهان دغه لوی نظام به څنګه پرته له یو خالق او ناظم څخه پیدا او اداره شي؟

لنډه دا چې د جهان د ټولو مخلوقاتو خالق یو الله تعالی دی، دی پر هر شي قادر او غالب دی، نو ښایي چې د ده په عبادت او اطاعت د نعمتونو شکر اداء کړو او څنګه چې د الله تعالی د شان، قدرت، علمیت، ذات او صفاتو سره ښایي، هغسې یې په یووالي سره وپېژنو او یوازې د همدغه قادر ذات عبادت وکړو او د هغه د احکامو او لارښوونو په اساس ژوند او عمل ولرو.

مأخذ: پښتو لسم ټولګي د چاپ کال ۱۳۷۱ لمريز کال مرکز تعلیمي

لغتنوه:

حکمت - ستره پوهه - پوهه - علم

کاین - موجود

صانع - جوړوونکی

مقتدر - قدرت لرونکی

ناظم - تنظیم کوونکی

علیم - پوه

دویم لوست

د تدریس وخت: (درې درسي ساعتونه)

گڼه	سرليکونه	موضوعگانې	وخت
۱	د لوست موضوع	زمونږ گران پيغمبر ﷺ	
۲	د زده کړې پوهنيز مهارتې، ذهني موخي	<p>د لوست په پای کې به زده کوونکي لاندې موخې تر لاسه کړي:</p> <p>– د پيغمبر ﷺ د ژوند په اړه به نورو ته معلومات وړاندې کړي.</p> <p>– متن به سم او روان ولولي.</p> <p>– د نويو کلمو معنا به زده کړي او په مناسبو جملو کې به يې وکاروي.</p> <p>– د پيغمبر ﷺ په اړه به يوه يا څو جملې له يادو وليکي.</p> <p>– په لوست کې به عربي، دري او پښتو کلمې بېلې کړي.</p> <p>– پوښتنو ته به په شفاهي توگه ځوابونه ووايي.</p> <p>– د جملو تش ځايونه به په مناسبو کلمو سره بشپړې کړي.</p>	
۳	د تدریس لارې	لوستل، ليکل، پوښتنې او ځوابونه، په انفرادي توگه د موضوع په اړه خبرې ديالوگ (خبرې اترې)	
۴	د تدریس وسيلې او مرستندوی توکي	د کلمو ليکلي کارتنونه.	
۵	د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي ارزونه، ليکلي ارزونه، د څارنې ارزونه، د يادداشت کتابچه.	
۶	د زده کړې او تدریس فعالیتونه	ستري مه شي، حاضري اخيستل، د کورنۍ دندې کتنه.	۶ دقيقې
۷	د انگیزې رامنځته کول	<p>– تاسو د گران پيغمبر ﷺ د مبارک نامه په اوریدو څه ویلای شئ؟</p> <p>– د حضرت پيغمبر ﷺ وينا او کړو ته څه وايي؟</p> <p>– پر کشرانو باندې د گران پيغمبر د شفقت او مهربانۍ په هکله څه پوهیږئ؟</p>	۴ دقيقې

د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت
<ul style="list-style-type: none"> په لورې غږ د متن لوستل د متن په لوستلو کې له زده کوونکو سره مرسته د حضرت محمد ﷺ د ژوند او کړو وړو په هکله په لنډ ډول معلومات ورکول. د نویو لغتونو معنا کول او په جملو کې یې کارول. د متن سم لوستل. په متن کې ورته او مشابه کلمې د تختې پرمخ لیکل. پوښتنو ته په شفاهي توګه ځواب ویل. د تختې پرمخ د جملو د تشو ځایونو تمرین. زده کوونکي په خپلو منځونو کې په پښتو ژبه خبرو ته هڅول. 	<ul style="list-style-type: none"> متن ته په دقت غوږ نیول په چوپه خوله د متن لوستل. د حضرت محمد ﷺ په هکله د خپلو معلومات زیاتول. د نویو لغتونو د معنا زده کول او په جملو کې یې کارول. متن سم او روان لوستل. د متن مفهوم په خپله ژبه ویل. د نورو ورته او مشابه کلمو له یاده لیکل. د پوښتنو ځواب ویلو تمرین کارول. زده کوونکي په وار سره د نوموړي تمرین کارول. دوه، دوه تنه دې په وار په پښتو ژبه خبرې وکړي. 	<p>۳۵ دقیقې</p>
د متن پوښتنو ته ځوابونه	<ul style="list-style-type: none"> د متن د مشکلو اصلاحاتو تشریح: 	
متشابه کلمې:	<p>هغو کلمو ته ویل کېږي چې شکل او تلفظ یې یو ډول وي، خو په معنا کې سره توپیر ولري. لکه (پت) او (پت) لومړۍ پت د عزت په معنا ده او دویم پت د وړیو او پشم په معنا ده چې دواړه کلمې په شکل لیکلو او تلفظ کې یو ډول دي خو په معنا کې سره توپیر لري.</p>	
<p>د حضرت محمد ﷺ وينا او کړو ته حدیث وايي:</p> <p>حضرت محمد ﷺ د خدای ﷻ له لوري را لېږل شوی ترڅو مسلمانانو ته د ښو او غوره کارونو او اخلاقو لارښوونې وکړي.</p>		

ښوونکي ته اضافي معلومات:

زموږ گران پيغمبر حضرت محمد ﷺ

حضرت محمد ﷺ د عبدالله زوی د عبدالمطلب لمسی، د هاشم کړوسی او د مناف کودی دی. د رسول الله ﷺ کورنۍ د ده د نیکه نوم هاشم بن عبدالمناف ته منسوبه ده یعنې پر(هاشمي) کورنۍ یادېږي. حضرت محمد ﷺ د دوشنبې په سهار د ربیع الاول په (۱۲) نېټه دنیا ته سترگې وغړولې.^۱ ابن سعد روایت کوي چې د رسول ﷺ مور وايي: کله چې هغه (محمد رسول الله ﷺ) وزېږېده نو زما له بدن نه یو نور ووت چې د شام قصرونه یې روښانه کړل. د حضرت محمد ﷺ د نېکمرغه میلاد په وخت کې ځینې خارق العاده پېښې واقع شوې چې د کسری د قصر خوارلس کنگرې راولوبدې؛ د مجوسو آتش کده مړه شوه او ساوه بحیره وچه شوه او په شاوخوا کې یې موجودې کلیساګانې راپرېوتې. دا روایتونه بیهقي رانقل کړي دي. کله چې عبدالمطلب خبر شو، نو ډېر خوښ او خوشحاله شو. کعبې شریفې ته یې داخل کړ او نوم یې ورباندې محمد ﷺ کېښود. د عربو د رواج او عادت له مخې یې په اوومه ورځ سنت کړ. د خپلې مور یې بی آمنې وروسته دویمه ښځه چې ده (مبارک) ته یې شیدې ورکړې هغه د ابولهب وښځه ثویبه ده. د عربو د خلکو دا عادت و چې خپلو بچيو ته به یې دایې (شیدې ورکونکې) ښځې ښولې، نو له دې عادت سره د بنی سعد د کورنۍ یوه ډله ښځې مکې ته د دې لپاره راغلې وې چې ماشومان پیدا او شیدې ورکړي او له دې لارې یوه اندازه اجوره لاسته راوړي. ټولو ښځو ځانونوته ماشومان پیدا کړل. د محمد رسول الله ﷺ پلار عبدالله صاحب د ده د پیدایښت نه مخکې له دې دنیا نه سترگې پټې کړې وې، نو دی یتیم و، چا ورته زړه نه ښه کاوه. خو دا نېکمرغه بچی د الله رسول او نبی د بي بي حلیمې په برخه شو او له ځان سره یې بوتلو دا افتخار یې بي حلیمې ته د ډېرو نېکمرغيو سره سره په برخه شو. د رسول الله ﷺ رضاعي وروڼه او خویندی عبارت وو: له عبدالله بن الحارث، انیسې بنت الحارث، حدافه او یا جذامه بنت الحارث چې لقب یې شیماء و، نوموړې به حضرت محمد ﷺ په غېږ کې ګرځاوه.

حضرت محمد ﷺ تر څلور کلنۍ او یا پنځه کلنۍ په بنی سعد کې د مسلم شریف د روایت له مخې تر هغه وخته پاتې شو چې یوه ورځ جبرائیل علیه السلام په داسې وخت کې راغی چې محمد رسول الله ﷺ د ماشومانو سره لوبې کولې، ویې نیو، په ځمکه یې څملاوه او سینه یې ورڅیرې کړه او یوه ټوټه غوښه یې ورنه لرې کړه او ورته یې وویل چې دا ستا په وجود کې د شیطان برخه ده. زړه یې ورته د سرو زرو په طشت کې د زمزم په اوبو وویښه، بېرته یې ورته په سینه کې کېښود. ماشومان په منډه مورته ورغلل چې محمد رسول الله ﷺ ووژل شو. هغه په منډه راووته ګوري چې د محمد رسول الله ﷺ رنګ الوتی او ژوندی دی. له دې پېښې وروسته بي بي حلیمه ووېرېده او هغه یې خپلې مبارکې مور بي بي آمنې ته وسپاره. حضرت محمد ﷺ شپږ کلن و، چې مور یې د خپل مېړه عبدالله صاحب قبر ته مدینې ته حرکت وکړ. په دې سفر کې ورسره د دې د زړه ټوټه محمد ﷺ هم ملګری و. له یوې میاشتې څنډه وروسته یې د بېرته راتګ په وخت کې بي بي آمنه د مکې او مدینې ترمنځ ابوا نومي سیمه کې وفات شوه. حضرت محمد ﷺ د شپږو کلونو و، چې د مور له سیوري، د محبت او مینې له ډکې غېږې یې برخې شو. له دې وروسته یې پالنه په مستقیم ډول د ده نیکه، عبدالمطلب په غاړه واخېسته. کله چې د محمد رسول الله ﷺ عمر اته کاله دوه میاشتې او لس ورځې شو د خپل مشفق، مهربان او زړه سوانده نیکه له سیوري نه هم یې برخې شو او عبدالمطلب هم وفات شو. له دې وروسته یې پالنه تره ابوطالب په غاړه واخېسته، رسول الله ﷺ په کوچنیوالي کې د داسې نېکو او غوره

^۱ امام محمد ابو زهرة په خپل کتاب «خاتم النبیین» کې د جمهورو علماؤ په قول دې ته ترجیح ورکړې، چې دا نېټه د ربیع الاول دولسمه (۱۲) ده.

اخلاقو څښتن و، چې ټولو په امين سره پېژندلی و. رسول الله ﷺ د ځوانۍ په دوران کې څه خاصه مشغولا نه درلوده، خو متواتر روايتونه وايي چې مېرې به يې څر ولې. کله چې (۲۵) کلن شو، د بي بي خديجې رضي الله عنها مال يې د تجارت لپاره شام ته يو وړ. خديجه رضي الله عنها د محمد رسول الله ﷺ د امانت داری، ښو اخلاقو، سپېڅلتيا او رښتينولي څخه خبره شوه. په دې سفر کې د ميسره په نوم يو غلام له حضرت محمد ﷺ سره ملگری و. هغه بي بي خديجې رضي الله عنها ته کيسه وکړه، بي بي خديجه رضي الله عنها دومره متاثره شوه چې حضرت محمد ﷺ ته يې د نکاح او واده وړانديز وکړ، رسول الله ﷺ هم دا وړانديز ومانه. بي بي خديجه رضي الله عنها د ۴۰ او حضرت محمد ﷺ د ۲۵ کلونو و چې واده يې وکړ. بي له ابراهيم نه نور ټول بچيان يې له خديجې رضي الله عنها څخه وو. د خديجې رضي الله عنها په ژوند حضرت محمد ﷺ بل واده نه دی کړی. پر پيغمبرۍ له گومارل کېدو څخه مخکې يې د هيڅ ډول باطل معبود عبادت نه دی کړی. کله يې چې عمر ۴۰ کلنۍ ته نژدې شو، نو د حرا غار ته به تلو او هلته به يې د حق او باطل په اړه سوچ او فکر کاوه او داسې ښه ښه خوبونه به يې ليدل چې دا د پيغمبرۍ زېږی او پيلامه وه. کله چې د رسول اکرم ﷺ عمر (۴۰) کاله پوره شو، نو د حرا په غار کې د الله ﷻ له لوري د جبرائيل عليه السلام په واسطه د اقرأ دا سورت لومړني آيتونه «اقرا با اسم ربک.... الخلق» نازل شول. رسول اکرم ﷺ (۱۳) کاله په مکه معظمه کې د حق تبليغ وکړ. د عربو نارواو، بيدينه رواجونه يې له مينځه يووړل. ټول يې د يو الله ﷻ عبادت ته راوبلل. شراب، قمار، زنا، لواطت، غلا، دروغ، د نجونو ژوندي ښخول، ترېگنۍ، د بتانو عبادت او داسې نور، د بشريت او انسانيت ضد کارونه يې ناروا وگڼل. د هغو پر ضد يې عملاً مقابله شروع کړه. رسول الله ﷺ د غوره او ښکو اخلاقو څښتن و. مسلمانان خو لاڅه کوي چې حيوانات، نباتات، آن جماداتو د ده په رسالت، پيغمبرۍ، انسانيت، حقانيت او پاکۍ باندې شاهدي ويله. رسول الله ﷺ خپله فرمايي زه د دې لپاره پيغمبر شوی يم چې اخلاق بشپړ کړم. د رسول الله ﷺ د لوړ سيرت او ښه صورت خاوند و.

کله چې يې خپلو ځينو نا اهلو خپلوانو د ده او د ده د حق د پيروانو ژوند په مکه معظمه کې تنگ کړ، نو د الله ﷻ د امر مطابق يې مديني منورې ته هجرت وکړ. هلته يې پوره لس کاله د باطل په وړاندې جهاد پيل کړ، چې د الله حق دين يې ټولې عربي نړۍ ته په يوازې سره ورساوه.

رسول الله ﷺ هغه پيغمبر او د الله رسول او استازی دی چې د ټول انسانيت او بشريت لپاره رالېږل شوی دی. که څوک وغواړي چې د دنيا او آخرت ټولې ښکمرغۍ يې په نصيب شي، نو بايد د هغه ﷺ نقش قدم تعقيب او په هغه پل او قدم کېږدي. د اسلام مبارک دين او د رسول اکرم ﷺ نقش قدم او طريقه ده چې انسانان له هر رنگه بدمرغيو څخه ژغوري، نو ټولو ته لازمه ده چې د ژوند ټول اړخونه، گفتار، کردار، حرکات، سکانت، خوراک، څښاک، راشه درشه او ټول هغه څه چې انسان او مسلمان ورسره په ژوند کې مخ کېږي، د هغه ﷺ د اوامرو او هغه څه مطابق استعمال کړي، چې محمد رسول الله ﷺ د خدای ﷻ له لوري راوړي.

مأخذونه: رحيق المختوم، پښتو ژباړه، ژباړن مولوی جانباز سرفراز

درېم لوست:

د تدريس وخت: (درې درسي ساعتونه)

گڼه	سرليکونه	موضوعگانې	وخت
۱	د لوست موضوع	سوله او ژوند	
۲	د زده کړې پوهنيزې، مهارتي، ذهني موخې	د لوست په پای کې به زده کوونکي لاندې موخې تر لاسه کړي: - سوله او سوله ييز ژوند به وپيژني - د سولې د ارزښت په اړه به خبرې وکړای شي. - د سولې د ساتلو لپاره به هلې ځلې وکړي. - له جگړې به ځانونه لرې وساتي. - له زده کوونکو سره به د سولې او سوله ييز ژوند مينه پيدا شي. - په زده کوونکو کې به د ليکلو او لوستلو وړتيا پيدا شي. - زده کوونکي به وکولای شي د متن اړوند فعاليتونه ترسره کړي.	
۳	د تدريس لارې	لوستل، ليکل، پوښتنې او ځوابونه، ځانگړي او ډله ييز فعاليتونه	
۴	درسي توکي	د سولې د جرگې يو انځور، تخته، تباشير او نور.	
۵	د ارزونې لارې او وسيلې	په شفاهي ډول د پوښتنو له لارې ارزونه، په ليکلي ډول د پوښتنو کولو له لارې ارزونه او د سمې څارنې له لارې د زده کوونکو ارزونه - د يادداشت کتابچه.	
۶	په ټولگي کې د ښوونکي فعاليتونه	سلام، د احوال پوښتل، حاضرۍ اخيستل، کورنۍ دندې کتنه.	۶ دقيقې
۷	د انگيزې رامنځته کول	- تاسو کله د سولې په هکله په کومه غونډه کې گډون کړی دی؟ - سوله او ژوند سرليک پر توره ډره ليکل. - د سولې د جرگې يو انځور په ښودلو سره د نوي لوست پيل.	۴ دقيقې

د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت
<ul style="list-style-type: none"> - ښوونکی په لوړ غږ متن لولي. - ښوونکی د متن په لوستلو کې له زده کوونکو سره مرسته کوي. - ښوونکی د سولې او ژوند په اړوند خبرې کوي او معلومات وړاندې کوي. - د سولې د گټو او جگړې د زیانونو په باب څرگندونې کوي. - ښوونکی دوه دوه زده کوونکي د ټولگي مخې ته را غواړي چې دوی د سوال او ځواب په ډول د لوست په اړوند سره محاوره وکړي. - ښوونکی پوښتنې کوي او له زده کوونکو سره د ځوابونو په ویلو کې مرسته کوي. - ښوونکی د متن د موضوع په اړوند زده کوونکي هڅوي چې د ټولگي په وړاندې خبرې وکړي. - ښوونکی د فعالیت نیمگړې جملې په تخته لیکي او په زده کوونکو یې بشپړوي. - ښوونکی سپارښتنه کوي چې نوي لغتونه معنا او بیا ورته جملې جوړې کړي. 	<ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي متن ته غوږ ږدي. - زده کوونکي یو یو متن لولي. - زده کوونکي د سولې او ژوند په اړوند د ښوونکي له څرگندونو څخه گټه اخلي او خپل معلومات زیاتوي. - زده کوونکي د سولې د گټو او جگړې د زیانونو له یادونې څخه خپل معلومات زیاتوي. - زده کوونکي ځوابونه ورکوي. - دوه دوه تنه زده کوونکي د سولې او ژوند په اړه له یو بل سره محاوره کوي. - زده کوونکي په ډله ییز فعالیت کې په زړه پورې ونډه اخلي. - زده کوونکي په علاقمندی د متن د موضوع په اړوند معلومات وړاندې کوي. - د زده کوونکو هر ډله د جملو په بشپړولو کې ونډه اخلي. - زده کوونکي لغتونه معنا او جملې ورته جوړوي. 	<p>۳۵ دقیقې</p>
<p>د متن د ستونزمنو برخو روښانول: سوله، صلح، روغه، جوړه، په معنا ده،</p> <p>۱- هغه حالت چې جنگ یا جگړه پکې نه وي.</p>		
<p>د فعالیتونو په اړه معلومات او د پوښتنو ځوابونه:</p>		

ښوونکي ته اضافي معلومات:

سوله د الله ﷻ يولوی نعمت او لورېنه ده. د ټولنيز ژوند امن، سوکالي او پرمختګ په سولې پورې اړه لري. داچې وايي، ژوند ډېر خوږ دی او د ټولنيز ژوند هره شيبه ډېره ارزښتمنه ده، دا يوه پرځای او منلې خبره ده. خو همدغه خوږ ژوند او دغه خوږې شيبې هغه وخت لاپسې خوږې او گرانې شي چې ژوند په سوله او امن کې وي. په سوله کې ژوند سوکالي، خوشحالي، مينه او په زړونو کې د دوستۍ او الفت ليکې لاپسې ټينګوي. د يوه هېواد او يوې ټولنې آبادي، خوښي، بېداري او پرمختګ هغه وخت منځ ته راځي چې د هغه هېواد او ولس په اسمان کې ورباندې د سولې وريځې خپل د رحمت بارانونه واوروي.

الله ﷻ په سوره الرعد (۱۱) کې د سولې په هکله فرمايي چې ژباړه يې داده:

(بېشکه چې الله ﷻ تر هغې د يوه قوم حالت نه بدلوي، چې هغوی خپل حالت پخپله بدل نه کړي.)

يقيناً چې لوی پروردگار ټولو انسانانو ته عقل او فکر ورکړی دی چې د همدغه عقل او فکر په واسطه د ژوند چارې سمې کړي، لوی پروردگار انسانانو ته د سولې د ژوند کولو امر کړی دی او له نفاق څخه يې په کلکه منع کړي دي.

الله ﷻ داسې فرمايي: کله چې په يوه معامله کې ستاسو ترمنځ اختلاف راشي، نو د پرېکړې لپاره الله ﷻ ته مخه کړئ.

زموږ په سوله خوښونکي هېواد کې د ملي يووالي او له دې سره د سولې د خوښيو غږونه پورته کېږي، دغه غږونه دومره خواږه او دومره په زړه پورې دي چې په ټولو زخمي او ټپي زړونو لکه د ملهمو ټټۍ هسې لگېږي. زموږ د هېواد ټول قومونه او ولسونه د سولې په فضا کې ژوند کوي، د خپل هېواد د آبادۍ، پرمختګ لپاره شپې او ورځې لگيا دي کار کوي، چې دغه ويجاړ هېواد آباد، خپلواک، سرلوړی او د نړۍ د هېوادونو په کتار کې وشمېرل شي.

ژوند هغه وخت روښانه کېږي چې د سولې په وړانګو سره د تورو تروږمېو مخ روښانه کړي.

— د ټولنيز ژوند بڼه هغه وخت ښه راڅه او سمسوريږي چې د سولې د رحمت اورښت پرې واورېږي.

حضرت سليمان عليه السلام د نفاق په هکله داسې وايي:

الله تعالی هغه خلک نه خوښوي چې د وروڼو ترمنځ د نفاق اور ته پکې (بېوزی) وهي.

حضرت عيسى عليه السلام د سولې په هکله داسې وايي:

په دنيا کې له خلکو سره راشه درشه په آخرت کې د ژغورنې او برياليتوب سبب گرځي.

— حضرت ابوبکر صديق عليه السلام د سولې په اړوند داسې فرمايي: په خپلو کې اړيکې مه شلوئ، کينه مه ساتئ او يو تر بله سره وروڼه شئ.

— حضرت عمر فاروق عليه السلام فرمايي: له هغو خلکو سره مشوره کوئ چې له الله ﷻ نه ويرېږي.

د خلکو ترمنځ د پرېکړو په کولو کې ډيل مه کوئ هسې نه چې انصاف خپل ارزښت له لاسه ورکړي.

— له خلکو سره ښه چلن نيمايي عقل، ښه پوښتنه، نيم علم او غوره تدبير نيمايي اقتصاد دی.

ماخذونه:

خوږې خبرې ليکوال عبدالهادي ملاخيل د جرګې مجله.

خلورم لوست:

د تدريس وخت: (درې درسي ساعتونه)

گڼه	سرليکونه	موضوعگانې	وخت
۱	د لوست موضوع	د (ی) ډولونه	
۲	د زده کړې پوهنیزې، مهارتي، ذهني موخې	<p>د لوست په پای کې به زده کوونکي لاندې موخې تر لاسه کړي:</p> <ul style="list-style-type: none"> د پښتو (ی) ډولونه به وپېژني. د پښتو ژبې د (ی) گانو په اړه به معلومات ورکړي. متن به سم او روان ولولي. د نویو لغتونو معنا به زده کړي او په جملو کې به یې وکاروي. په متنونو (نظم او نثر) کې به (ی) گانې په نښه او وپېژني. په لیک، لوست او محاوره کې به د (ی) گانو په ارزښت وپوهیږي او په ورځیني ژوند کې به ترې ګټه واخلي. د متن د پای فعالیتونه به په سمه توګه ترسره کړي. نیمګړې جملې به په مناسبو کلمو سمې بشپړې کړي. د (ی) گانو د توپیر په اړه به خبرې وکړي. 	
۳	د تدريس لارې	لوستل، لیکل، پوښتنې او ځوابونه، (دیاالوګ) انفرادي کار، ډله ییز فعالیتونه	
۴	د تدريس وسیلې او مرستندوی توکي	د (ی) لرونکو کلمو لیکلي کارتونه.	
۵	د ارزونې لارې او وسیلې	شفاهي ارزونه، لیکلې ارزونه، د څارنې ارزونه، د یادداشت کتابچه.	
۶	د زده کړې او تدريس فعالیتونه	ستړي مه شي، حاضري اخیستل او د کورنۍ دندې کتنه.	۶ دقیقې
۷	د انگیزې رامنځ ته کول	<ul style="list-style-type: none"> ویلای شې چې په پښتو ژبه کې څو ډوله (ی) گانې موجودې دي؟ له تاسو څخه څوک کولای شي چې نوموړې (ی) گانې پر تخته وليکي؟ آیا ویلی شې چې دغه (ی) گانې په ژبه کې څه ارزښت لري؟ 	۴ دقیقې

د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت
<ul style="list-style-type: none"> - ښوونکي په لوړ غږ متن لولي. - ښوونکي دې د متن په لوستلو کې له زده کوونکو سره مرسته وکړي. - د (ی) گانو د ډولونو د پېژندلو او ارزښت په هکله لنډ او ګټور معلومات ورکول او په کلمو کې یې ښودل. - له زده کوونکو څخه د (ی) گانو په اړوند پوښتنې کول. - د (ی) گانو د کلمو د کارتونو فعالیت ترسره کول. - د څو زده کوونکو په ذریعه د (ی) گانو د ډولونو په هکله د ټولګي په وړاندې معلومات غوښتل او د هغوی هڅونه. - د ځوابونو د ورکولو په وخت کې له هر زده کوونکي سره جلا جلا مرسته کول. - د لوست لنډیز (ی) گانو بیانول. - په ډله ییز فعالیت کې له زده کوونکو سره مرسته. - زده کوونکو ته د پوښتنو د ځوابونو لارښوونه. - زده کوونکو ته د کورنۍ دندې سپارښتنه 	<ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي متن ته غوږ ږدي. - د کلمو له سم تلفظ سره د جملو او متن لوستل. - د ښوونکي معلوماتو ته غوږ نیول او د معلوماتو لاسته راوړل. - پوښتنو ته په شفاهي توګه ځواب ورکول. - په رقابتي ډول په جملو کې د هرې (ی) استعمالول. - د څو زده کوونکو په خوښه د (ی) گانو د ډولونو په هکله د څو دقیقو لپاره خبرې کول. - پوښتنو ته سم ځوابونه ورکول. - په ډله ییز فعالیت کې په علاقمندی ونډه اخیستل. - په کور کې د کورنۍ سپارل شوې دندې سرته رسول. 	۳۵ دقیقې
<p>د متن د ستونزمنو برخو روښانول:</p> <p>غږونه په تورو سره ښودل کېږي، غږونه تلفظ کوو او اوروې، توري لیکو، وینو او لولو یې.</p> <p>غږ لرونکي آوازونه هغه دي چې د هغو د تلفظ په وخت کې دتنفس د هوا په جریان کې کوم بندیز نه راځي.</p>		
ښوونکي ته د (ی) گانو د ډولونو په هکله لازمي معلومات:		

نسوونکي ته اضافي معلومات:

په پښتو ژبه کې (ی) په پنځه ډوله ده:

الف: لومړۍ نرمه (ی) چې پسته او نرمه ویل کېږي او دمخه توری یې زور لري، لکه: سړی، منگی، اوږی، منی، ژمی، لرگی او نور.

ب: څرگنده (ی) چې دمخه توری یې دروند او څرگند زېر لري لکه: دوستي، ښادي، شین، سپین، څیر، خوشحالي او نور.

ج: زورکۍ واله یا لکۍ داره (ی) د مؤنثو نومونو لپاره کارېږي او یوازې د کلمې په پای کې راځي لکه: هگی، خولی، کړکۍ، نجلی، نړۍ، گالۍ او نور.

د: اوږده (ې) چې اوږده ویل کېږي دمخه توری یې اوږد زېر لري، لکه: منې، شیدې، کوتې، پخې، شپومې، ډېر، مستې، ادې او نور.

هـ: جمع امریه (ئ) چې په سر یې همزه لري او معمولاً په امریه او فعلی کلمو کې استعمالېږي، لکه ولولئ، وخورئ، کښېنئ، مه ځئ، ولیکئ، او نور.

څرنگه چې د پښتو ژبې پنځه (ی) گانې تاسو ته در وپېژندل شوې، دغه (ی) گانې د پښتو ژبې غږونه او آوازونه دي.

اوس به په ترتیب سره د (ی) گانو د کارولو په هکله لنډ معلومات وړاندې شي.

۱- نرمه (ی) دغه (ی) د نارینه نومونو او کلمو لپاره استعمالېږي، لکه: اوږی، ژمی، پسرلی، او نور.

۲- څرگنده (ی) دغه (ی) لاندې دوه ټکي څنګ په څنګ اېښودل کېږي. زیاتره د جمع او د نسبتي نومونو او کلمو په پای کې استعمالېږي، لکه سړي، منګي، دوستي، ښادي، خوشحالي، خپلوي او نور.

۳- اوږده (ې) هغې (ې) ته وايي چې لاندې ترې دوه ټکي سر په سر راغلي وي. نوموړې (ې) لږ څه اوږده تلفظ کېږي او د کلمو په پای کې کارول کېږي، لکه: لاندې، باندې، جملې، ورځې، شپې، ادې، ښکلې، تاسې او نور.

۴- زورکۍ واله (ی) دغه (ی) د ښځینه نومونو او کلمو په پای کې استعمالېږي. لکه گالۍ، ملالۍ، هیلۍ، خولۍ، نړۍ، څوکۍ او نور.

۵- د جمع امریه (ئ) دغه (ئ) په جمع امریه فعلونو کې راځي، لکه: ولولئ، ولیکئ، وکړئ، غوږ ونیسئ او نور.

په پښتو کې د مذکرو نومونو او صفتونو د جمعې شکلونه:

۱- که د مفرد نوم او صفت په پای کې (نرمه یا ملینه ی) وي، نو جمع یې په دې شکلونو راځي:

الف: که په نوم او صفت کې خج وي، نو وروستۍ (نرمه ی) په معروفه یا څرگنده (ی) اوږي:

مفرد	جمع
سړی	سړي
کلی	کلي
وږی	وږي
تږی	تږي
ستوری	ستوري
غلی	غلي

سېي	سېي
کتونکي	کتونکی
چلوونکي	چلوونکی
شرلي	شرلی
بناغلي	بناغلی

يادونه: مذکر فعل او فعلی رابط مفرد چې په پورتنی صورت راځي جمع يې هم دغه شکل لري:

مفرد	جمع
راغلی دی	راغلي دي
لیکلی دی	لیکلي دي
وهلی دی	وهلي دي

ب: که په نوم او صفت کې خج نه وي، نو جمع يې دوه شکله لري:

لومړۍ - په بې سانومونو او صفتونو کې (نرمة ی) په څرگنده (ي) اوږي:

مفرد	جمع
اغزی	اغزي
پټکی	پټکي
لښتی	لښتي

دوهم - د ساکنو په نومونو او صفتونو کې:

۱ - ۲ (نرمة ی) په (څرگنده ي) هم اوږي او ۲) په پای کې يې ان هم زیاتېږي. (ی) په زور، خوځېږي، یعنې د دغه شکل جمع دوه صورته لري:

مفرد	جمع	جمع
زلمی	زلمي	زلميان
مړی	مړي	مړيان
لمسی	لمسي	لمسيان
مېړی	مېړي	مېړيان
بختانی	بختاني	بختانيان
کابلی	کابلي	کابليان
ننګرهاری	ننګرهاري	ننګرهاريان
سابی	سابي	سابيان
غوی	غويي	غويان
خور یی	خوريي	خوريان

يادونه: په دغه شکل نسبتي صفتونه چې په پای کې يې (نې) وي هغه يوازې په (څرگنده ي) جمع کېږي.

مفرد	جمع
------	-----

² دغسې نسبتي صفات که د انسان صفات وي، جمع کې يې دواړه صورته کارول کېږي او که د نورو شيانو صفتونه وي نو يوازې په (څرگنده ي) جمع کېږي، لکه: کابلی، ننګرهاری کې (د بناغلي ريښتين له ګرامر څخه).

کورنی	کورنی
باندینی	باندینی
ج: یو سېلابي مفرد نومونه چې په پای کې یې (نرمه ی) وي، نو د بدلون ورکولو په اثر (نرمه ی) په (څرگنده ی) اوږي	
۱ و د جمع په پای کې یې (ونه) زیاتېږي:	
مفرد	تغییر شوی شکل
تی	تې
شی	شي
جمع	تېونه
	شیونه
۲- که د مفرد صفت په پای کې (څرگنده ی) وي، نو د جمع په صورت د دغه (ي) نه دمخه توري حرکت له منځه	
ځي دغه (ي) زور پیدا کوي او په پای کې یې (ان) زیاتېږي:	
مفرد	جمع
قاضي	قاضیان
مفتي	مفتیان
غني	غنیان
ولي	ولیان
ربايي	ربایان
موچي	موچیان
دوبي	دوبیان
یادونه: په ځینو صفتونو کې چې د وروستي (څرگندې ی) څخه دمخه هم (زېر لرونکې ی) او تر هغې دمخه (الف) وي	
نویه جمع کې یې هغه (زېر لرونکي ی) له منځه ځي:	
مفرد	جمع
سودايي	سودایان
فدایي	فدایان
نایي	نایان
سپایي	سپایان
صحرايي	صحرایان
ماخذونه:	
پښتو پالنه او ژب څېړنه، لیکوال سر محقق عبدالله بختانی خدمتگار (۱۳۸۴ لمريز کال)	
پښتو ژب دود، لیکوال صديق الله رښتين	
د لیکوالۍ فن، لیکوال سيد محی الدین هاشمي	

پنځم لوست:

د تدريس وخت: (درې درسي ساعتونه)

گڼه	سرليکونه	موضوعگانې	وخت
۱	د لوست موضوع	غوره ويناوې	
۲	د زده کړې پوهنيزې، مهارتي، ذهني موخې	<p>د لوست په پای کې به زده کوونکي لاندې موخې تر لاسه کړي:</p> <ul style="list-style-type: none"> د غوره ويناوې په اصلي مفهوم او مطلب به پوهيږي. د پوهانو او هوښيارانو ځينې ګټورې خبرې به په خپله ژبه ووايي. د غوره ويناوې ارزښت به بيان کړي. غوره ويناوې به په خپل ورځيني ژوند کې عملي کړي. د غوره وينا متن به سم ولولي. د غوره ويناوې په متن کې به نوې کلمې او لغتونه په نښه او په جملو کې وکاروي. د ځينو غوره ويناوې (متلونو) په اصلي مطلب به خبرې وکړای شي. د غوره ويناوې متن به د املا په شکل سم وليکلای شي. ځينو پوښتنو ته به سم ځوابونه ووايي. د لوست د پای فعاليتونو ته به په خپلواک ډول ځواب وويلاي شي. 	
۳	د تدريس لارې	لوستل، ليکل، پوښتنې او ځوابونه، په يوازې توګه خبرې کول او ډله ييز فعاليتونه	
۴	د تدريس وسيلې او مرستندوی توکي	درسي کتاب، توره تخته، تباشير... د غوره وينا و لیکلي کارتونه.	
۵	د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي ارزونه، ليکلي ارزونه، د څارنې ارزونه، د يادداشت کتابچه.	
۶	د زده کړې او تدريس فعاليتونه	ستړي مه شي، حاضري، د کورنۍ دندې کتنه.	۶ دقيقې
۷	د انگيزې رامنځ ته کول	<ul style="list-style-type: none"> آيا ويلی شئ غوره ويناوې څه ته وايي؟ ستاسو په نظر غوره ويناوې د کومو خلکو له خوا ويل کېږي؟ آيا کوم وخت مو له چا څخه کومه غوره وينا اورېدلې ده؟ که مو اورېدلې ده له چا څخه او چيرې؟ 	۴ دقيقې

د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت
<ul style="list-style-type: none"> - ښوونکي په لوړ غږ متن لولي. - د متن د جملو او پاراگرافونو په لوستلو کې له زده کوونکو سره مرسته. - د غوره ویناوو په اړه د لازمو معلوماتو ورکول. - د ځوابونو په ویلو کې له هر زده کوونکي سره جلا جلا مرسته. - د وینا لپاره د ټولګي په وړاندې د زده کوونکو هڅول. - د لوست د لنډیز بیانول. - په ډله ییزو فعالیتونو کې له زده کوونکو سره مرسته. - زده کوونکو ته د نیمګړو جملو د بشپړولو لارښوونه. 	<ul style="list-style-type: none"> - متن ته په پوره ځیرتیا غوږ نیول. - په چوپه خوله د متن لوستل. - د پاراگرافونو په لوستلو کې خپلو تیروتنو ته پاملرنه. - د غوره وینا وو په اړه معلومات ترلاسه کول. - پوښتنو ته مناسب ځوابونه جوړول او ویل. - د نویو کلمو یادول او په جملو کې یې کارول. - د مخکیني نوبت له مخې د څو تنو په واسطه د موضوع په اړه خبرې کول. - په ډله ییز فعالیت کې فعاله ونډه اخیستل. - په کور کې د کورنۍ دندې سرته رسول. 	۳۵ دقیقې
<p>د متن پوښتنو ته ځوابونه</p> <p>د متن د ستونزمنو برخو روښانول:</p>	<p>غوره: چاڼ شوې، انتخاب شوې خبرې</p> <p>غوره ویناوې د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم حدیث او د عالمانو او پوهانو خبر و او ویناونه وایي.</p>	

ښوونکي ته اضافي معلومات:

غوره وينا، د لويانو خبرې، متلونه او نورې لنډې خبرې چې ډېره او پراخه معنا پکې راغلې وي، د کاني د کرښې مثال لري.

لوی خدای ﷺ حضرت محمد ﷺ د انساني ژوند د سوکالۍ او بشپړتيا لپاره راولېږه او د ده خوی او اخلاق يې قرآن وټاکه او دی يې وگوماره چې نېک اخلاق بشپړ کړي. خپل امت او بيا ټول عالم د بشريت له بد مرغۍ څخه وژغوري. د حضرت محمد ﷺ ويناوې، عمل، اخلاق، روش ته حديث او سنت پيغمبر ﷺ ويل کيږي چې د رسول الله ﷺ د غوره ويناوو او مرغلرو تر ټولو غوره کتابونه (بخاری شریف او مسلم شریف دي ورپسې ابو داود، ترمذي، نساي، ابن ماجه، مسند احمد...) او نور دي. په عالم د بشريت کې د دغو کتابونو له خبرو څخه چې ټولې د رسول الله ﷺ ويناوې دي ښې او غوره ويناوې نشته. يو شمېر لويانو هم ښې خبرې کړي دي چې زموږ د عمل سر مشق وي. هره هغه وينا چې په هغه کې د انسان د ژوند برخليک، سوکالي او ژوند لوری ټاکل شوی وي، غوره وينا بلل کيږي. يا هر هغه وينا چې په ليک او لوست کې لږ خو د ډېر ښه قوي او هر اړخيز مفهوم لرونکې وي، غوره وينا ده. هره خبره چې په ټول تللې وي د زړه له تل څخه وتلې وي موږ يې د کاني کرښې بولو. زموږ يو شمېر لويانو په ټول تللې، لنډې، خوږې، په زړه پورې او هر اړخيزې ويناوې کړې دي.

رسول الله ﷺ فرمايي: (تر ټولو ښه صدقه، ښه او غوره خبره ده.) که نوموړې وينا ته ځير شو، نو څرگنده به شي چې دغه وينا ډېره لنډه، خو بشپړه او پراخه معنا پکې پرته ده او که عمل ورباندې وشي، نو انسان له هر ډول بدمرغۍ څخه ژغوري. همدارنگه رسول الله ﷺ فرمايي: (تر ټولو ښه او غوره مسلمان هغه دی چې نور د هغه د ژبې او لاس له شر څخه په امن وي.) په همدې خبرې باندې عمل انسان خپل اصلي موخې ته رسوي. رسول الله ﷺ فرمايي: (ستاسو عملونه پر ستاسو حکم او حکمرانی کوي.) که چېرې د انسان عمل ښه و، په ژوند کې به ښه وويني او که بد و، بد به ويني. انسانان ټول يو د بل ظاهري ښې ته گوري او باطن يې په همغه شان قياس کوي. انسانان که يو پر بل خواخوږي او زړه خوږی ونه لري، نو دوی دې د الله ﷻ د خواخوږۍ هيله ونه کړي. په دې اړه رسول الله ﷺ داسې فرمايي: (څوک چې د الله ﷻ په مخلوق رحم ونه کړي، نو الله ﷻ به هغه رحم نه کوي.) پورتنۍ خبره د پښتو ژبې لويان په خپلو خبرو کې داسې انځوروي: خپل عمل د لارې مل، چې څه کړې هغه به رېښې، مه کوه په چا چې وبه شي په تا، له همدې امله زموږ لويانو د ټولنې هر روا او ناروا کار او کړنې ته په ډېر غور او دقت کتلي او وروسته يې د هغه د ښو او بدو پايلو پر اړوند داسې په ټول تللې خبرې کړي دي چې د ژوند په بهير کې د تطبيق وړ وي.

حضرت ابوبکر صديق ﷺ د رسول اکرم ﷺ لومړی يار داسې وايي (اوبښکې د هغې ورځې په تېرېدو تويوی چې بې ښېگنې مو تيره کړې وي.) دا د کاني کرښې ته که موږ ښه ځير شو، نو د ژوند حقيقت پکې نغښتې دی. د رسول اکرم ﷺ دويم يار حضرت عمر فاروق ﷺ د ښځو په اړه فرمايي: «تر ايمان وروسته ستره، پيرزوينه نېک خويه ښځه ده»

حضرت عثمان ﷺ فرمايي: «توره بدن ټيبي کوي او بده وينا روح.»

حضرت علي کرم الله وجهه بيا د حيا خبره کوي او وايي: «د حيا جامې واغوندئ چې ټول عيونه مو پټ شي.»

امام ابو حنيفه (رح) د حنفي فقي بنسټ اېښوونکی فرمايي: «دښمن يو هم زيات دی او دوستان ډېر هم کم دي.»

دا څو بېلگې وې چې موږ يې يادونه وکړه. بياهم بايد يادونه وشي هره هغه وينا چې د انسانيت، بشريت، اسلاميت او د خدای ﷻ د ټولو مخلوقاتو د ښېگنې، انساني ژوند لوری او اصلي حقيقت څرگندوي او انسان د ژوند په حقيقت پوهوي،

چې د هر چا وي غوره وينا، د کاني کرښه او ملغلره بلل کيږي.

يو پوه وايي:

د ټول عمر له تجربې، تحصيل او زده کړې وروسته اوس د ژوند په پای کې په دې پوه شوم چې نه پوهېږم!!

څوک چې نورو ته په درانه نظر گوري په حقيقت کې ځان له سپکاوي څخه ژغوري.

د پښتو ژبې ځينو پخوانيو او اوسنيو شاعرانو او ليکوالانو د شعر په ژبه ډېرې په زړه پورې او له خوند څخه ډکې غوره وينا وې ويلې دي.

د پښتو ژبې صوفي شاعر عبدالرحمن بابا څه ښه وايي:

په دنيا کې له دنيا گوښه کنار شه
سمندر غوندې په اور کې گلزار شه

همدا رنگه خوشحال خان خټک داسې وايي:

که اسمان دې د زمري په خوله کې ورکا
د زمري په خوله کې مه پرېږده همت

حضرت سلیمان (عليه السلام) وايي:

د علم زده کړه تر ټولو ښه غوره صدقه ده.

څوک چې د نورو لارښوونکو ويناوو او نېکو مشورو ته غوږ ږدي، پوه او هوښيار بلل کيږي.

پوه هغه دی چې په مجلس کې چوپ پاتې وي، ځکه ډېرې خبرې د خلکو د ناخوښۍ سبب کيږي او لږ تر لږه له سړي څخه داسې څه ويل کيږي چې د گناه موجب گرځي.

حضرت لقمان (ع) فرمايي:

ملگري ته د راز خبره مه کوئ، کيدای شي سبا ستاسو دښمن شي.

له ناپوهانو سره ډېره ناسته ولاړه مه کوئ چېرې تاسو به هم جاهلان کړي.

امام غزالي (رح) وايي:

د هغه علم او پوهې په لټه کې شئ چې تر مرگ وروسته مو په آخرت کې په ښه راځي.

کوم ملگري چې مو د درد په وخت کې په ښه رانښي، هغه تر ټولو غټ دښمن وگڼئ.

درې څيزونه د زړه د ناولتوب سبب گرځي، کينه، ځان ښودنه، (ريا) د ځان لوړوالی او د بل سپکاوي.

ژبه د بدن تر ټولو نرمه او بې هلوکې برخه ده که د خبرو په مهال ښه وکارول شي، نو ښه ده، که نه، نو د تاوان پر غولي به مو ودروي.

حکيم بوعلی سینا (رح) وايي:

څوک چې هر وخت پر غج اخيستلو غور کوي د هغه ټپونه همېشه زولن وي.

بې ذکره وينا عبث، بې پنده کتل بې گټې او بې فکره سکوت اشتباه ده.

علامه اقبال (رح) وايي:

علم که په هر شکل شونی وي زده يې کړه، ځکه دا د عبادت يوه برخه ده.

ښه او پياوړی استاد د لمر د وړانگو په څېر وي چې خپله رڼا او حرارت هرچېرې او هر چاته په يوه شان ورکوي.

د پښتو ژبې نامتو شاعر خوشحال خان خټک وايي:

- د زړه سواندو او رښتینو انسانانو مخونه د پسرلي د گل غوټیو په څېر تاند او غوړیدلي وي او د دروغجنو او بې رحمه خلکو څېرې د خزان سیلۍ وهلي او مړ ژواندي وي.
- زه د هغه انسان په خپلواکه فکر، بې غمه زړه او روڼ تندي ویاړم چې نه زر لري او نه زمین.
- بې ځوانه خلک پر خپل نسب ویاړي او مېړونه پر خپلو کارنامو او بنادنامو.

د یونان ستر مفکر او عالم سقراط وايي:

- مال او دولت نېکمرغي نه ده، بلکې بښګټه او خواخوږي د نېکمرغۍ وسیله ده.
- که نارینه سترګه ده، نو بښځه یې بښايي ده او که نارینه گل دی، نو بښځه یې بوی دی.
- لیک یو ساکت غږ دی او قلم د لاس ژبه
- ځان وژنه (خودکشی) تر ټولو ستره ګناه ده.

فیثاغورث د ریاضي او فلکیاتو د علم پیژندونکی او نامتو یوناني فلسفي وايي:

- څوک چې مو خپلو تېروتنو ته متوجه کوي د هغه چا نه ډېر ښه دی چې چاپلوسي یا غوړه مالي درته کوي او د غرور پر رنځ مو اخته کوي.

ماخذونه:

خوږې خبرې، لیکوال عبدالهادی ملاخیل.

شپږم لوست

د تدريس وخت: (درې درسي ساعتونه)

گڼه	سرليکونه	موضوعگانې	وخت
۱	د لوست موضوع	نېکمرغه کورنۍ	
۲	د زده کړې پوهنيزې، مهارتي، ذهني موخې	<p>د لوست په پای کې به زده کوونکي لاندې موخې تر لاسه کړي:</p> <ul style="list-style-type: none"> - د نېکمرغه کورنۍ ځانگړتيا وې به وپېژني. - د کورنۍ په اړه به خبرې وکړای شي. - په زده کوونکو کې به د خبرو کولو وړتيا رامنځته شي. - د متن جملې او پاراگرافونه به سم ولولي. - د نويو کلمو معنا به درک او په جملو کې وکاروي. - له گډو وډو کلمو څخه به مناسبه جمله جوړه کړي. - نيمگړې جملې به په مناسبو کلمو بشپړې کړي. - په خپلواک ډول به د متن د پای فعاليتونو د سرته رسولو وړتيا ومومي. 	
۳	د تدريس مېتود	لوستل، ليکل، پوښتنې او ځوابونه، ۱ نفرادي کار، ډله ييز فعاليتونه	
۴	درسي توکي	درسي کتاب، توره تخته، د نېکمرغه کورنۍ يو عکس يا انځور، ليکلي کارټونه.	
۵	د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي ارزونه، ليکلي ارزونه، د څارنې ارزونه، د يادداشت کتابچه.	
۶	په ټولگي کې	ستړي مه شي، حاضري، د کورنۍ دندې کتنه	۶ دقيقې
۷	د انگيزې رامنځ ته کول	<ul style="list-style-type: none"> - ويلی شئ چې کومې کورنۍ ته نېکمرغه کورنۍ ويلای شو؟ - د نېکمرغې کورنۍ د برياليتوب راز په څه شي کې دی؟ <p>د نېکمرغه کورنۍ په اړه د څو پوښتنو او د نېکمرغه کورنۍ د انځورونو او عکسونو د ښودلوله لارې سره په نوي لوست پيل.</p>	۴ دقيقې

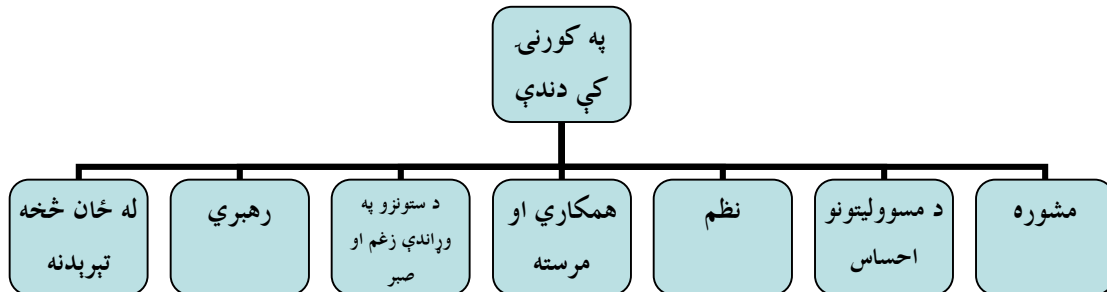
د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت
<ul style="list-style-type: none"> - په مناسب غږ د متن د جملو او پاراگرافونو لوستل. - د متن په لوستلو کې له زده کوونکو سره مرسته. - د نېکمرغه کورنۍ په اړه د لازمو معلوماتو ورکول. - د ځینو پېژندل شویو سوکاله کورنیو مثال ورکول. - د کورنۍ د نېکمرغه کیدو لارې چارې ښودل. - پوښتنو ته د ځوابونو په ویلو کې له هر زده کوونکي سره جلا جلا مرسته. - د وینا لپاره د ټولګي په وړاندې د زده کوونکو هڅول. - د لوست د لنډیز بیانول. - له ډله ییز فعالیت څخه څارنه او مرسته کول. - زده کوونکو ته د پوښتنو د ځوابونو لارښوونه. - د نوو لغتونو معنا کول. - د کورنۍ دندې سپارښتنه او لارښوونه 	<ul style="list-style-type: none"> - د متن کلمو، جملو او پاراگرافونو ته په غور غور نیول. - په پټه خوله لوستل. - د نېکمرغه او بد مرغه کورنیو د توپیر په اړه خبرې کول. - په وار سره د متن لوستل. - د نویو کلمو یادول او په جملو کې یې کارول. - د جملو خالي ځایونه په مناسبو کلمو بشپړول. - پوښتنو ته شفاهي ځوابونه ویل. - په ډله ییز فعالیتونو کې په علاقمندی برخه اخیستل. - په کورونو کې د کورنۍ دندې سرته رسول. 	<p>۳۵ دقیقې</p>

نېوونکي ته اضافي معلومات:

نېکمرغه کورنۍ

په کورنۍ کې ژوند

نېکمرغه کورنۍ باید دا لاندې بنسټیز مشخصات ولري:

لومړنۍ ځای چې تاسې د هغه غړي یاستې، کورنۍ ده. په کورنۍ کې د پلار، مور، وروڼو او خويندو سره ژوند کوي او هڅه کوي چې د یو بل اړتیا وې لري کړي. د یوې کورنۍ غړي باید دغو موخو ته د رسېدو لپاره لاندې ټکي په پام کې ولري:

- په کارونو کې باید یو له بل سره مشوره وکړي.
- کوم کار یا دنده چې په خپله اوږه اخلي هغه په خوښۍ او سمه توګه ترسره کړي.
- یوه کورنۍ د کارونو په سرته رسولو کې باید منظمه وي.
- په کارونو کې یو له بل سره مرسته او همکاري وکړي.
- د ژوند له ستونزو سره باید مقاومت ولري.
- د کورنۍ د مشر خبرې او لارښوونې عملي کوي.
- د یو بل د خبرو په وړاندې د پوره زغم او حوصلې خاوند واوسي.

نېکمرغه کورنۍ:

- د کورنۍ د غړو د شمېر لږوالی،
- لوستي مور او پلار او دهغوی د پوهې لوړه کچه د کورنۍ نېکمرغي جوړوي.
- زده کړې ته د کوچنیانو هڅول،
- د روغتیا او کورني اقتصاد په کارونو کې یو له بل سره مرسته، پر کشرانو زړه سوی او د لویانو (درناوی) هغه ځانګړتیاوې دي چې نېکمرغه کورنۍ یې لري.

کورنۍ زموږ په ژوند کې څه رول لري؟

که له موږ څخه وغوښتل شي په خپل ژوند کې د هغو کسانو نومونه واخلو چې موږ یې پیژنو څه ورته وایو؟ حتماً وایو چې مور، پلار، وروڼه، خويندې او ورېرونه لومړني کسان دي چې موږ پېژندلي دي او له هغوی سره مینه او علاقه لرو. په کومې کورنۍ کې چې موږ سره ژوند کوو د هغې کورنۍ غړي یو، دغې ډلې ته کورنۍ وایي. آیا کولای شو ووايو په یو کور کې چې یو تن ژوند کوي، کورنۍ ونوموو؟ ولې؟

زموږ په شاوخوا کې ډېرې کورنۍ ژوند کوي. هر یو زموږ په څېر پلار، مور، خويندې او وروڼه لري چې د یوې کورنۍ غړي دي. په کلیو او بانډو کې د مور، پلار، خويندو او ورونو سره بیرته د کور مشر پلار او مور وي چې د کورنۍ د غړو له خوا ورته په درنه او د قدر په سترګه لېدل کېږي. د کورنۍ د ټولو غړو له خوا د دغو مشرانو درناوی

او احترام په پام کې وي. خبرې يې مني، د کورنۍ په مشورو کې يې هيڅوک له خبرو څخه سرغړونه نه کوي. په حقيقت کې دوی د کورنۍ مشران دي. همدارنگه زموږ په ښاري کورنيو کې هم د کورنۍ مشران په خپلو کورنيو کې ژوند کوي او د کورنۍ په چارو کې د پوره مسووليتونو خاوندان دي.

په کورنيو کې زياتره تنکي ځوانان د مور او پلار او د کورنۍ له نورو غړو سره دميني په فضا کې ژوند کوي. په کورنۍ کې ټول غړي د کورنۍ په چارو کې ځانگړي دندې او مسووليتونه لري. پلار چې د کورنۍ رئيس دی له کور څخه بهر د خپلو اولادونو په خاطر د نفقې د لاسته راوړلو لپاره لگيا وي، کار کوي. همدارنگه مور د خپلو ماشومانو د سالمې روزنې او پالنې په اړه او د کور په چارو بوخته وي.

د کورنۍ اولادونه هڅې کوي چې د خپلې کورنۍ په نېکمرغۍ او خوشحالي کې خپل مسووليتونه په سمه توگه ترسره کړي. مثلاً د کورنۍ پېغلې او ځوانان په خپل تعليم او زده کړو کې بوخت وي. د ځينو کورنيو مخصوصاً ځوانان د لوړو زده کړو لپاره بهرنيو هېوادونو ته ځي او خپلې زده کړې ترسره کوي. دخپل ذوق بېلا بېلې رشتې لولي او په پای کې خپلې زده کړې پای ته رسوي. دا کار هم د کورنيو د نېکمرغيو ښه ثبوتونه دي. کومې کورنۍ کې چې ټاکلې دندې او مسووليتونه شتون ولري او د کورنۍ ټول غړي په کې په مينه برخه اخلي. رښتيا چې داسې کورنۍ بيا د خوشحالي او نېکمرغۍ څخه برخمنې وي. په هغو کورنيو کې چې مشوره وي، خپل مسووليتونه احساس کړي، نظم وي، يو له بل سره د کور په چارو کې همکاري او مرسته وي، د ستونزو په وړاندې د زغم او حوصلې خاوند وي، د کور رهبري سالمه او سمه وي، د کورنۍ د ځينو وړو خبرو او لانجو په وړاندې تيريدنه وي، نو په يقين ويلاى شو چې نوموړې کورنۍ خوشحاله او نېکمرغه کورنۍ ده. داسې کورنۍ هم ځان او هم نورو ته د خدمت وړ گرځي. نېکمرغه کورنۍ هغه کورنۍ ده چې نوموړي ښيگڼې او صفتونه پکې موجود وي. سمه او سالمه کورنۍ هم ځان او هم نورو خلکو ته د خدمت وړ وي.

د يوې کورنۍ غړي څه دندې لري؟

د انسان بدن او د هر بل ژوندي موجود بدن د بېلابېلو غړو له مجموعې څخه جوړ شوی دی. په داسې حال کې چې لوی خدای ﷻ د انسان او د نورو ژونديو موجوداتو د بدن هر غړی د ځانگړو دندو د ترسره کولو لپاره پيدا کړی دی. د بدن غړي نشي کولای چې د بل غړي دندې ترسره کړي. په عين حال کې د کورنۍ غړي يو بل ته اړتيا او له يو بل سره اړيکې لري او يو واحد جوړوي.

ستاسو په نظر د بدن د غړو ارتباط يو له بل سره کومې مهمې نتيجه چې له ځان سره لري؟

دې نتيجه ته د رسېدو لپاره د کورنۍ هر غړی څه دندې لري؟

تاسې په خپل کور کې کوم کارونه ترسره کوئ؟

ځواب: د کورنۍ ټول غړي ځانگړې او مشخصې دندې لري، هر يو غواړي چې خپل مسووليتونه په سمه توگه ترسره کړي. موږ چې په خپل کور کې ژوند کوو، د کور هر غړی خپلې ځانگړې دندې او مسووليتونه لري مثلاً پلار د کورنۍ مشر، له کور څخه بهر د اولادونو د نفقې د پيدا کولو، د خوړو او پوښاک مسووليتونه پر غاړه لري. مور د کور په چارو او همدارنگه د ماشومانو په روزنه او پالنه کې بوخته وي، ځوانان او تنکي ځوانان خپلې زده کړې ترسره کوي او د زده کړو تر څنگ د کور په چارو کې په علاقمندي سره برخه اخلي.

په يوې کورنۍ کې بايد د ورځې بېلابېل کارونه سرته ورسېږي. د کورنۍ ټول غړي کولی شي چې د کور په ودانۍ او هوساينې کې په بېلابېلو کارونو کې يو له بل سره همکاري وکړي: د مثال په توگه د سهار د چای خوړلو لپاره تيارى او نور.

اووم لوست

د تدريس وخت: (درې درسي ساعتونه)

گڼه	سرليکونه	موضوعگانې	وخت
۱	د لوست موضوع	خپلواکي	
۲	د زده کړې پوهنيزې، مهارتي، ذهني موخې	<p>د لوست په پای کې به زده کوونکي لاندې موخې تر لاسه کړي:</p> <ul style="list-style-type: none"> د خپلواکۍ په مفهوم به وپوهېږي. د خپلواکۍ د لوست په مطلب به خبرې وکړي. په زده کوونکو کې به د خپلواکۍ احساس او روحیه پیاوړې شي. متن (شعر) به سم او روان ولوستلای شي. پوښتنو ته به مناسب ځوابونه وويلاي شي. نوي لغتونه به معنا او په جملو کې وکاروي. په متن کې به بېلابېلې (ی) گانې وپېژني. په پښتو ژبه به خبرې اترې وکولای شي. د لوست د پای فعالیتونه به په خپلواکه توگه سرته ورسولای شي. 	
۳	د تدريس مېتود	لوستل، لیکل، پوښتنې او ځوابونه، او ډله ییز فعالیتونه	
۴	درسي توکي	درسي کتاب، توره تخته، د نوو لغتونو لیکلي کارتونه، د خپلواکۍ یو په زړه پورې انځور یا عکس.	
۵	د ارزونې لارې او وسیلې	شفاهي ارزونه، لیکلې ارزونه، د څارنې ارزونه، د یادداشت کتابچه.	
۶	د زده کړې او تدريس فعالیتونه	ستړې مه شي، حاضري، د کورنۍ دندې کتنه.	۶ دقیقې
۷	د انگیزې رامنځ ته کول	<ul style="list-style-type: none"> ستاسو په فکر خپلواکي یعنې څه؟ خپلواک ژوند څه گټې لري؟ د خپلواک او نا خپلواک ژوند توپیرونه څه دي؟ 	۴ دقیقې

د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت
<ul style="list-style-type: none"> په مناسب غږ د متن (شعر) لوستل. د شعر په لوستلو کې له زده کوونکو سره مرسته. د خپلواکۍ او د شعر د مطلب په اړه د لازمې معلوماتو وړاندې کول. د ځوابونو په ویلو کې له زده کوونکو سره مرسته کول. د وینا لپاره د ټولګي په وړاندې د زده کوونکو هڅول. د لوست (شعر) لنډیز بیانول. زده کوونکي د محاورې د پوښتنو او ځوابونو لپاره هڅول. د (ی) لرونکو کلمو کارونه په مشق او تمرین کې. پر تخته باندې د نویو کلمو لیکل. د کورنۍ دندې په اړه معلومات ورکول. 	<ul style="list-style-type: none"> شعر ته په دقت سره غورځول. شعر په سم ډول لوستل. د ښوونکي څرګندونو ته غورځول. په سوال او ځواب کې په وار سره د زده کوونکي برخه اخیستل. په ډله ییزو فعالیتونو کې فعاله ونډه اخیستل. په دوه کسيزه توګه د محاورې په فعالیت کې ونډه اخیستل. زده کوونکي په ځانګړي توګه د (ی) لرونکو کلمو فعالیتونه سرته رسوي. د نویو لغتونو معنا لیکل او په جملو کې کارول. په کورونو کې د کورنۍ دندې سرته رسول. 	۳۵ دقیقې
د متن پوښتنو ته ځوابونه	<p>د متن د مشکلو اصطلاحاتو تشریح.</p> <p>خپلواک ژوند: هغه ژوند دی چې د یوه هېواد وګړي انساني ژوند ولري. د تعلیم او زده کړې حق ولري، د بیان حق ولري، د کسب او کار او نور... آزاد ولس دخپلواک ژوند خاوند وي د بل چا تر اسارت لاندې نه وي.</p> <p>نا خپلواک ژوند: د اسارت او مرییتوب ژوند دی. په نا خپلواکه ژوند کې انسانان د هېڅ ډول آزادۍ څخه برخمن نه وي.</p>	
د متن د فعالیتونو په اړه معلومات او د پوښتنو ځوابونه:		

ښوونکي ته اضافي معلومات:

خپلواکي:

خپلواکي يا آزادي د لوی خدای ﷻ يو لوی نعمت دی.

ټول انسانان په نړۍ کې د ژوند کولو حق لري. دهر هېواد خلک، نارینه دی، که ښځه، ځوان دی، که زوړ، حق لري چې په خپلواکه توګه ژوند وکړي. ځکه چې خپلواکي د انسانانو يو طبيعي حق دی. انسانان څه چې د څارويو او الوتونکو مرغانو هم حق دی. که چېرې يو الوتونکی مرغې په قفس کې واچوو، څرګنده ده چې هغه به له الوتلو څخه بې برخې وي. که هرڅومره ښه خواړه او اوبه ورته ورکړو، هغه به خوشحاله نه وي، ځکه چې هغه مو د آزادۍ له طبيعي نعمت څخه بې برخې کړی دی.

د بشر د حقونو نړيوالې اعلاميې له مخې ټول وګړي خپلواک دنيا ته راځي چې د حقونو له پلوه يو له بل سره برابر دي. عقل او وجدان لري، يو له بل سره بايد د ورورولۍ په روحيې چلند وکړي.

همدارنګه د افغانستان په اساسي قانون کې چې په ۱۳۸۲ لمريز کال کې تصويب شوی دی، آزادي يا خپلواکي د انسان يو طبيعي حق ګڼلې دی او هر ډول تبعيض (توپير) يې منع کړی دی.

آزادي د انسان يو طبيعي حق دی. له دغه ستر نعمت څخه چې خدای ﷻ موږ ته راکړی دی، بايد د اسلام د سپېڅلي دين د ارشاداتو او لارښوونو په پام کې نيولو سره سمه او په زړه پورې ګټه واخلو: زموږ د هېواد ټول وګړي په تېره بيا پېغلې او ځوانان له خپلواک ژوند څخه پوره ګټه واخلي، تعليم او زده کړې وکړي، له نورو سره هم په ښوونه کې مرسته وکړي، آزاد مشروع کسب او کار ځانته غوره کړي.

دا ټولې څرګندونې بايد داساسي قانون په چوکاټ کې وي. انسان بايد له خپلواکۍ څخه سمه او مثبت ګټه واخلي. داسې کار و نه کړي چې هم يې د ځان او کورنۍ په زيان تمام شي او هم د ټولنې په زيان.

د اسلامي قانون په رڼا کې د ژوندانه لپاره دوې بنسټيزې خبرې په پام کې نيول شوي دي:

څه چې د ځان لپاره خوښوې هغه د خپل ورور لپاره هم خوښوه، بل دا چې په خپله هم ښه ژوند وکړه او نورو ته هم ژوند کولو حق ورکړه.

د بشري نړۍ تر ټولو نظامونو او واکمنيو ښه نظام هغه دی چې په بشپړ عدالت، برابري، دموکراسۍ او په انساني او اسلامي زړه سوي او خواخوږۍ ولاړ وي.

لنډه دا چې آزادي انساني ژوند دی. آزادي او خپلواکي له پاچاهۍ څخه هم غوره ده. خپلواک هېواد د خپلواک ژوند خاوند وي. مادي او معنوي پرمختګونو ته يې لاره خلاصه وي. آزاد او خپلواک هېواد د زيار او هڅو په وسيله ډېر ژر د نېکمرغۍ او آبادۍ خوا ته رسيږي. برعکس ناخپلواک او د غلامۍ ژوند انساني ژوند نه دی، ناخپلواک ژوند اسارت او بد مرغي ده او ناخپلواکه هېواد آرام او سوکاله ژوند ته نشي رسېدای. خوشحال خټک وايي:

آزادي تر پادشاهيه لا تېری کا

چی د بل تر حکم لاندې شي زندان شي

اتم لوست:

د تدريس وخت: (درې درسي ساعتونه)

گڼه	سرليکونه	موضوعگانې	وخت
۱	د لوست موضوع	ناروغ او ډاکټر (خبرې اترې)	
۲	د زده کړې پوهنيزې، مهارتي، ذهني موخې	<p>د لوست په پای کې به زده کوونکي لاندې موخې تر لاسه کړي:</p> <ul style="list-style-type: none"> د روغتيا په ارزښت به پوه شي. د روغتيا ساتنې په هکله به معلومات ورکړای شي. متن به سم او روان ولولي. په پښتو کې به د ناروغیو نومونه زده کړي. پښتو ژبه به د خبرو اترو له لارې زده کړي. يو پښتون ډاکټر ته به دخپلې ناروغۍ بيان په پښتو ژبه وکړای شي. د متن د پای فعالیتونه به په سمه توګه په ډله ییز او یوازې توګه سرته ورسوي. 	
۳	د تدريس مېتود	لوستل، لیکل، پوښتنې او ځوابونه، محاوره.	
۴	د تدريس وسيلې او مرستندوی توکي	د مفرد او جمع کلمو لیکلي کار تونه.	
۵	د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي ارزونه، لیکلي ارزونه، د څارنې ارزونه او د یادداشت کتابچه.	
۶	د زده کړې او تدريس فعالیتونه	ستړي مه شي، حاضري، د کورنۍ دندې کتنه.	۶ دقیقې
۷	د انگېزې رامنځته کول	<ul style="list-style-type: none"> د ناروغ او ډاکټر سرليک په تخته لیکل. د ډاکټر د دندې او ارزښت په اړه د څو پوښتنو په کولو سره په نوی لوست پیل. 	۴ دقیقې

د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت
<ul style="list-style-type: none"> - د متن لوستل. - د متن په لوستلو کې له زده کوونکو سره مرسته. - د روغتیا د ارزښت په اړه معلومات ورکول. - د ځوابونو په ویلو کې له هر زده کوونکي سره جلا جلا مرسته کول. - په دوه کسيزه توگه د محاورې د پوښتنو او ځوابونو په توگه په ټولگي کې پر زده کوونکو فعالیتونه ترسره کول. - له مفرد نوم څخه د جمع نوم جوړول او د نوو کلمو معنا کول. - د وینا لپاره د ټولگي په وړاندې د زده کوونکو هڅول. - د لوست د لنډیز بیانول. - د نارینه او ښځینه نومونو د مفرد او جمع کلمو د توپیر په اړه معلومات. - زده کوونکو ته د کورنۍ دندې د سرته رسولو لارښوونه. - د مفردو نومونو د کارتونو له مخې په زده کوونکو باندې د جمع کلمې جوړول. 	<ul style="list-style-type: none"> - متن ته په دقت غوږ نیول. - په لوستلو کې د کلمو سم تلفظ او لوستل. - د روغتیا او ارزښت په اړه د خپلو معلوماتو زیاتول او د خپلو معلوماتو بیانول. - په شفاهي توگه پوښتنو ته ځواب ویل. - په پښتو ژبه د خپلې ناروغۍ بیانول. - په دوه کسيزه توگه په محاوره کې برخه اخیستل. - له درملتون څخه د درملو په پېرو دلو پوهېدل. - د نوو لغتونو یادول او په جملو کې کارول. - په وینا کې په علاقمندي سره ونډه اخیستل. - په دوه کسيزه توگه د نارینه، ښځینه نومونو د مفرد او جمع کلمو مشق او تمرین. - په کورونو کې د کورنۍ دندې سرته رسول. 	۳۵ دقیقې
د متن پوښتنو ته ځوابونه	ستاسو په اند د ناروغۍ په وخت کې باید څه وکړو؟ د ناروغۍ په وخت کې باید سمدلاسه ډاکټر ته ورشو. د ډاکټر لارښوونې په پام کې ونیسو، او درمل په خپل وخت سره وخورو.	
د متن د مشکلو اصطلاحاتو تشریح:	روغتیا شتمني ده یعنې څه؟ معنا دا چې روغتیا د انسان لپاره د شتمنۍ غوندې ارزښت لري. څنگه چې سړی په پیسو کولای شي د اړتیا وړ هر څه تر لاسه کړي، همدارنګه روغ او رمت سړی کولای شي کار او فعالیت وکړي. روغ سړی خواږه او څښاک کولای شي، سپورت او نور کارونه په سمه توګه سرته رسولای شي، نو وایو چې روغتیا شتمني ده.	

ښوونکي ته اضافي معلومات:

ناروغ او ډاکټر (خبرې اترې)

ښاغلی ښوونکي، زموږ د دې درس اصلي موخه او هدف دادی چې پښتو ژبې زده کوونکي وکولای شي چې په پښتو ژبه خبرې اترې وکړي او په ورځیني ژوند کې پرې خپل مشکلات حل کړي. پښتو او دري زموږ د گران هېواد افغانستان رسمي ژبې دي، لازمه ده چې د دې هېواد هر وگړی په تېره بیا زده کوونکي په دواړو ژبو لیک او لوست وکړای شي. زموږ د دواړو ژبو زده کوونکي په دواړو ژبو سم گړیدای نشي. لازمه ده چې موږ زده کوونکي دې ته وهڅوو چې پښتو ژبه زده کړي.

ښاغلی ښوونکي دې کوښښ وکړي چې د پښتو په هر درسي ساعت کې په زده کوونکو باندې محاوره (خبرې اترې، سوال او ځواب) وکاروي چې زده کوونکي چې په ټولگي کې د پښتو ژبې په ساعت کې په پښتو ژبه خبرې وکړي او هم دې د پښتو ژبې له ضمیرونو، کلمو، نومونو، جمع، مفرد، مذکر، او مؤنث څخه په خبرو اترو کې استفاده وشي. زده کوونکي دې پوه شي چې په جمع، مفرد، مؤنث، مذکر، حاضر، غایب د لومړي، دویم او دریم شخص لپاره څنگه یو له بل څخه پوښتنه وشي. په پښتو ژبه کې د نارینه او ښځینه د نوم حالتونه څنگه تغیر خوري او څه توپیر لري. کوښښ دې وشي چې په خبرو اترو کې د پښتو ژبې خاص توري ډېر وکارول شي، یو له بل څخه پوښتنه وشي چې په پښتو ژبه دې او هغه شي ته څه وايي، د څه لپاره کارول کیږي؟

د ژبې په وسیله خپل ورځیني کارونه او ستونزې هواروو.

د ژبې په وسیله پوهې او اطلاعات تر لاسه کوو. همدا راز که د چا یوه ژبه زده وي، یو تن دی، که دوه ژبې یې زده وي دوه تنه دي او که درې یې زده وي، نو درې تنه دي او نور.

که چېرې زموږ څو ژبې زده وي او پرې خبرې اترې وکړای شو، نو په ورځیني ژوند کې به له هیڅ ډول ستونزو سره مخامخ نشو او که چېرې له کومې ستونزې سره مخامخ کیږو، کولی شو چې د ژبې په وسیله یې حل کړو.

زده کوونکي دې په ډله ییزه بڼه یو له بل سره په خاصو او ځانگړو موضوعگانو لکه له ډاکټر سره خبرې اترې، هوټل ته تلل او هلته ډوډۍ خوړل، بازار کې خبرې اترې، یو له بل نه د کورنۍ په هکله معلومات. ښاغلی ښوونکي دې کوښښ وکړي چې ډېرې محاورې وکاروي، ترڅو زده کوونکي په دې وتوانېږي چې په خپلو کې په پښتو ژبه خبرې وکړي.

د اتم لوست محاوره د مثال په ډول په زده کوونکو په دوه کسيزه ډول د ټولگي په وړاندې په عملي توگه ترسره کړئ او داسې ډېرې نورې محاورې هم پرې مشق او تمرین کړئ چې زده کوونکي په پښتو ژبه سمې او روانې خبرې وکړي.

نهم لوست:

د تدريس وخت: (درې درسي ساعتونه)

گڼه	سرليکونه	موضوعگانې	وخت
۱	د لوست موضوع	زده کړه	
۲	د زده کړې پوهنيزې، مهارتي، ذهني موخې	<p>د لوست په پای کې به زده کوونکي لاندې موخې تر لاسه کړي:</p> <ul style="list-style-type: none"> - د زده کړې لنډ تعريف وکړای شي. - د زده کړې په موضوع او ارزښت باندې خبرې وکړای شي. - د پوهې او معلوماتو له حاصلولو څخه خوښ او په ورځيني ژوند کې ترې گټه واخلي. - د زده کړې په اړه به په پښتو ژبه يو څه وويلاى شي. - پښتو جملې او متنونه به روان ولوستلای شي. - د زده کړې د موضوع په اړه به څو کرښې وليکلای شي. - د متن د وروستۍ برخې فعاليتونه به په يوازې توگه سرته ورسولای شي. 	
۳	د تدريس مېتود	لوستل، ليکل، پوښتنې او ځوابونه، انفرادي کار، ډله ييز فعاليتونه.	
۴	د تدريس وسيلې او مرستندوى توکي	د کلمو ليکلي کارتونه.	
۵	د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي ارزونه، ليکلې ارزونه، د څارنې ارزونه، د يادداشت کتابچه.	
۶	د زده کړې او تدريس فعاليتونه	ستړي مه شي، حاضري، د کورنۍ دندې کتنه.	۶ دقيقې
۷	د انگېزې رامنځته کول.	<ul style="list-style-type: none"> - د زده کړې سرليک پر تخته ليکل. - د زده کړې د ارزښت په هکله يوڅو پوښتنې کول. 	۴ دقيقې

د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت
<ul style="list-style-type: none">په لوړ غږ د متن لوستل.د متن په لوستلو کې له زده کوونکو سره مرسته.د زده کړې د موضوع او ارزښت په هکله لنډ او ګټور معلومات ورکول.له زده کوونکو څخه د زده کړې په اړوند پوښتنې کول.پر تخته باندې د نیمګړو جملو لیکل.د څو زده کوونکو په ذریعه د زده کړې په هکله د ټولګي په مخ کې معلومات غوښتل او د هغوی هڅول.د ځوابونو په ویلو کې له هر زده کوونکي سره جلا جلا مرسته.د لوست د لنډیز بیانول.په ډله ییز فعالیت کې له زده کوونکو سره مرسته.زده کوونکو ته د پوښتنو د ځوابونو لارښوونه.	<ul style="list-style-type: none">متن ته په څیرتیا سره غږ نیول.د کلمو له سم تلفظ سره د جملو او متن لوستل.د ښوونکي معلوماتو ته غږ نیول او د معلوماتو لاسته راوړل.پوښتنو ته په شفاهي توګه ځوابونه ورکول.په رقابتي ډول د نیمګړو جملو بشپړول.د څو زده کوونکو په خوښه د زده کړې په هکله د ټولګي په وړاندې د څو دقیقو لپاره خبرې کول.پوښتنو ته سم ځوابونه ویل.په ډله ییز فعالیت کې په علاقمندی سره فعاله ونډه اخیستل.په کور کې د کورنۍ سپارل شوې دندې سرته رسول.	۳۵ دقیقې
<p>د متن د مشکلو اصطلاحاتو تشریح:</p> <p>ناپوهي توره بلا ده: د دې خبرې معنا دا ده که چېرې انسان علم او پوهه تر لاسه نه کړي، په ژوند کې به له هر راز ستونزو او کړاوونو سره مخامخ وي. همدا ستونزې او کړاوونه د تورې بلا په څیر معنا لري. ان تر دې چې کېدای شي د ناپوهي په وجه خپل ابدی ژوند ته هم زیان ورسوي.</p> <p>ناپوهي تور تم دی: د دې خبرې معنا دا ده که چېرې یو څوک پوهه او علم تر لاسه نه کړي. نو ژوند به یې داسې معنا ولري، لکه: یو څوک چې په تورتم او تیاره کې وي او لاره نه وینی او که چېرې پوهه ولري نو ټول ژوند به یې، لکه: د یوې ډېوې په شان روښانه او ځلانده وي، ځکه نو ناپوهي تورتم دی یا په دې معنا، لکه: یو څوک چې په تورتم کې یې خراغه روان وي او خپله لاره سمه نشي لیدلای او د لارې په لور او ژورو کې به په ډېرو ستونزو کې وي او هغه څوک چې پوهه ولري داسې به وي لکه چې په لاس کې یې خراغ وي هغه هېڅ ډول ستونزې سره نه مخ کېږي او تل به ورته د ژوند هره لاره روښانه وي.</p> <p>زده کړه:</p> <p>زده کړه له پرله پسې او منظم بهیر څخه عبارت ده چې هدف یې له جسماني، سایکولوژیکي، اخلاقي، او ټولنیزې ودې او پرمختیا سره مرسته کول دي.</p> <p>موږ ولې زده کړه کوو؟ د دې لپاره چې لومړی ځان او بیا جهان وپېژنو، هوسا ژوند ولرو، له حقایقو څخه ځان خبر کړو. د ښو او بدو توپیر وکړو، خپل ځان او ټولنې ته په زړه پورې خدمت وکړ چې نېکمرغه او خوشحاله واوسو.</p>	<p>د متن پوښتنو ته ځوابونه</p>	

ښوونکي ته اضافي معلومات:

د زده کړې عمليې:

د زده کړې موضوع او اهمیت:

د انسان زده کړه هغه ډول فعالیت دی چې موخه یې د انساني تجربو ترلاسه کول دي. یا په بله ژبه زده کړه د داسې مطلوبې، پوهې، مهارتونو او عادتونو تر لاسه کول دي چې انسان د خپلواک ژوند، لپاره چمتو کوي. یا زده کړه له پرله پسې او منظم بهیر څخه عبارت چې هدف یې له جسماني،^(۱) سایکولوژي، اخلاقي او ټولنیزې ودې او پرمختیا سره مرسته کول دي.

هغه انسان چې غواړي د ژوند له حقایقو سره بلد شي، خپل چاپیریال وپېژني او ور څخه ګټه واخلي، نو باید خپل چاپیریال تر خپل اغېزې لاندې راولي، خپل ځان او جهان وپېژني چې دا ټول د زده کړې له برکته کېدای شي. ماشوم له پیدایښت څخه یو محدود شمېر شرطي ارثي انعکاسات لري، خو په کار دي چې نور بنسټیز مسائل له چاپیریال څخه زده کړي. د انسان جسمي وده د ارثي عواملو تر اغېزو لاندې وي، له دې امله د چاپیریال اغېزې د انسان په بڼه او جوړښت کې د یادونې وړ اغېزه نه لري، خو زده کړه د چاپیریال د عواملو تر اغېزو لاندې وي. سره له دې چې د زده کړې استعداد هم یو څه ارثي اړخ لري، خو د چاپیریال د عواملو په پای کې راغورځېږي او څرګندېږي، یعنې کله چې د انسان نطفه جوړه شوه د هغه په جسماني وده کې بدلون راوستل ممکن نه دي. کوم جوړښت چې د ده د جنیټیکي وراثت په عواملو کې ټاکل شوی وي په هماغه بڼه منځ ته راځي، خو انسان په لږو هڅو سره د زده کړې عوامل په خپله برابرولای شي او د همدې زده کړې په پای کې د انسان سلوک ته لوری ټاکلی شي. (مان، ۱۳۶۸: ۱۷۵ - ۲۲۱ مخونه).

په دې خبرې پوهېدل په کار دي زده کړه تر یوې زیاتې اندازې پورې په هغو عواملو پورې اړه لري چې انسان په خپل چاپیریال کې له هغو سره متقابلې اړیکې لري. دا موږ ته وسه راکوي چې د زده کړې عملیه په څیر سره وڅېړو. زده کړه داسې عملیه نه ده چې په ناڅاپي توګه ترسره شي بلکې پکې یو شمېر داسې عملیې شاملې دي چې د لیدو وړ شرایطو لاندې ترسره کېږي. دا شرایط تغیر منونکي او د کنټرول وړ دي. تر کومو شرایطو لاندې چې زده کړه ترسره کېږي، ښایي په روښانو او څرګندو الفاظو تشریح شي. همدا راز ښایي هغه بدلونونه چې د زده کړې د عملیو په تطبیق د وګړو په سلوک کې منځ ته راځي، وټاکل شي او د هغه څه په باب چې زده شوي وي نتیجه ګیري وشي.

د زده کړې د عمليې میکانېزم:

زده کړه په حقیقت کې د یوه هڅوونکي په وړاندې د یوه ژوندي موجود ځواب دی. زده کړه له بهرنۍ هڅونې پرته چې پر جسمي غړو باندې اثر غورځوي نشي، ترسره کېدای. د زده کړې په عملیه کې ښوونکي ته په کار دي چې د حواسو خاصیت وپېژني او د هغو د ښو فعالولو طریقې زده کړي. د زده کړې لپاره د ارزښت وړ بله موضوع پاملرنه ده، ځکه که د زده کوونکو حواسو ډېره وده هم کړې وي، خو چې موضوع ته یې پام نه وي، څه به یې ذهن ته لار ونه مومي. له همدې امله د سایکولوژي ځینو پوهانو پاملرنه (توجه) د زده کړې لپاره کړکۍ بللې ده. که توجه فعاله نه وي، لکه چې د ذهن کړکۍ یا دروازه تړلې وي، هر هغه څه چې زموږ ذهن ته لار مومي، لازمه ده چې هلته وساتل شي چې

۱- سایکولوژي: هغه علم او پوهه ده چې د ژوندیو موجوداتو په تېره بیا د انسان سلوک، څېرې.

میراثي له مې څخه چې څه شی وارث ته پاتې او ورسېږي، میراث بلل کېږي.

جنیټیکي: عوامل له یوه نسل څخه بل نسل ته د جسمي او رواني خصوصیاتو انتقال ته جنیټیکي عوامل وايي.

د اړتيا په وخت کې په یاد راوستل شي او ورڅخه کار واخیستل شي. همدغه د حافظې دنده ده. په دې لړ کې ښوونکو ته د بلې معرفتي عمليې پېژندل په کار دي چې هغه حافظه ده. له حافظې پرته څوک د تېر ژوند له تجربو څخه کار نشي اخیستلای او د راتلونکي لپاره پلان نشي جوړولای.

له دې ټولو څخه ډېره لوړه معرفتي عمليه تفکر دی چې ټولې عالي او ذهني عمليې، لکه: تجزيه کول، ترکیبول، تعمیمول، تحلیلول، ارزیابي کول، کشفول او وړاندوینې (پېښینې) ترسره کوي. په تفکر سره هغه واقعیتونه چې مخامخ لاس ته نشي راتلای، ترسره کېږي. دلته د لا وضاحت لپاره د پورتنیو یادونو معرفتي عمليو ځانگړې برخې تشریح کوو.

احساس:

احساس د شیانو او موضوعگانو د بېلابېلو خواصو انعکاس دی چې زموږ پر حسي غړو اغېزه کوي. هر هغه څه چې زموږ پر حسي غړو اثر غورځوي، پاروونکي گڼل کېږي، نو زده کړه پر ځینو غړو باندې د بهرنیو پاروونکو پرته نشي کېدای. همدا راز زده کړه په عصبي جوړښت پورې هم تړلې ده. د ماغزو کار ټکس (د لوی دماغ بهرنۍ برخه) د مرکزي اعصابو پیچلي جوړښت لري چې ځانگړې دندې ترسره کوي.

په زده کړه کې د حواسو ارزښت:

د زده کړې لپاره هر یو حس ځانگړې دنده لري، نو په زده کړه کې به دا ډېر اهمیت ولری چې ټول حواس په کار واچول شي. یعنې که یوه موضوع هم د لیدو او هم د لمس کولو او هم د نورو مشخصاتو له اړخه وڅېړل شي، نو هغه موضوع یا شی به ښه وپېژندل شي. همدا د شیانو او د هغې د خواصو پېژندل له انسان سره مرسته کوي چې یوه عمليه په ښه توگه ترسره کړي. ښايي چې یو ږوند سړی د لمس کولو او اورېدلو په واسطه لاره پیدا کړي، خو که همدغه سړي د لیدلو توان لرلای او د باصرې حس یې روغ وای، نو ده به په اسانۍ سره لاره موندلې وای.

د حواسو له ځانگړتیاوو څخه یوه داده چې د یوه حس زیات فعالیت د بل فعالیت تراغېزې لاندې راولي د مثال په توگه: که څوک په ډېر ځیر سره یوې خبرې ته غوږ ونیسي، د لیدلو وړ ځینو شیانو ته به یې پام نشي او یا که چېرې یوې منظري ته په ځیر سره وکتل شي، نو نورو ارزونو ته به د انسان پام نه وي.

حواس زموږ د زده کړې لارې دي. له همدې امله د ښوونې او روزنې پوهان په دې عقیده دي چې په زده کړې کې د زده کوونکو ټول حواس باید په کار واچول شي چې په هر اړخیزه توگه د شیانو او موضوعگانو ځانگړتیاوې وپېژندل شي. هر حسي غړی باید د چاپیریال د پېژندلو لپاره خپله دنده ترسره کړي. د لیدلو حس د لیدلو، د اورېدلو حس د اورېدو د بویولو حس د بوی او د ذایقي حس د ذایقي د درک لپاره په کار یوړل شي. په ځینو حالتونو کې د یوه شي د پېژندلو لپاره باید څو حواسه سره یوځای په کار واچول شي. ښوونکو ته په کار دي چې د زده کوونکو د حسي غړو د فعالیت په هکله بشپړ معلومات ولري، د هغوی د حسي غړو تحمل ورته څرگند وي.

د پاملرنې درک:

سره له دې چې د سایکولوژي په زیاتو مأخذونو کې د توجه (پاملرنې) او درک موضوعگانې په ځانگړې توگه توضیح او تشریح شوي دي، خو څرنگه چې دا دواړه معرفتي عمليې تل یو له بل سره تړلې دي، نو ځکه دلته تر یوه سرلیک لاندې راوستل شوی، په حقیقت کې دا دواړه سره نژدې اړیکې لري. توجه که د یو څیز د پېژندلو لپاره د څراغ په شان لگیدلې رڼا وبلله شي نو له نورو شیانو څخه د مطلوب څیز تمیز او توپیر کول ادراک گڼلای شو.

یو شی یا یوه موضوع له پاملرنې پرته نشي درک کیدلای. یو سایکولوژست پوښتنه کوي چې یو شخص په یوه وخت کې څو شیانو ته پام کولای شي؟ بل سایکولوژست پوښتنه کوي چې موږ په یوه وخت کې څو شیان درک کولی شو. دواړه پوښتنې د توجه او ادراک د گډو مفهومونو څرگندوی دي او بیا په ځینو حالتونو کې دا دواړه د بېلابېلو معرفتي

عملیو په توگه معرفي شوي دي.

په ډېرو حالتونو کې توجه کول له درک کولو څخه وړاندې بلل شوې ده. په دې حالتونو کې له توجه وروسته هغه درک کولی شو، خو دا هم باید وویل شي چې توجه خامخا د درک سبب نه گرځي. د دې امکان شته چې انسان خپله توجه یا پام غږ ته واړوي، خو څه یې غوږ ته ونه رسېږي او یا ښايي چې د کوم شي د کتلو هڅه وکړي، خو هغه څه چې غواړي ویې نه ويني. داسې هم پېښېږي چې یوې موضوع ته ښه په ځیر غوږ ونیسي، خو پرې پوه نشي. سره له دې چې توجه کول د درک کولو لپاره یو ډول تیاري نیول دي، خو موږ هرڅه ته پام نشو اړولای او باید دا انتظار ونه لرو. دا هم باید په یاد وساتل شي چې توجه زیاتره د خپلې خوښې (د انتخاب) خبره ده. د زیاتې روښانتیا لپاره له همدې برخې څخه وروسته توجه او ادراک بېل بېل توضیح یا تعریفېږي.

الف: ادراک:

ادراک د احساس په شان یو معرفتي عملیه ده او په ذهن کې د شیانو له بشپړ انعکاس څخه عبارت ده چې نېغ په نېغه د انسان پر حسي غړو اغېزه کوي. د ادراک په عملیه کې د یوه شي یا موضوع د ټولو خواصو د انعکاس بشپړ تصویر په ذهن کې منځ ته راځي، خو هغه تصویر چې په دې ډول د ادراک په نتیجه کې منځ ته راځي د محسوساتو یوه ساده مجموعه نه ده، خو د هغوی لرونکي وي، نو ځکه شیان په یوځل درک کېږي. احساس له ادراک څخه څه توپیر لري؟ لکه څنګه چې مو مخکې وویل، احساس د شیانو د صفاتو ځانګړي انعکاسات دي، خو ادراک په واقعي ډول د شیانو د لیدلو د کلي انعکاس پایله ده، لکه د انسان درک له انسان څخه، د یوه کتاب یا د یوې پېښې درک کول او داسې نور. انساني ادراک لکه: نور نفساني فعالیتونه، د شخصیت له هیجاناتو او احساساتو سره نږدې اړیکې لري، نو ویل کېدای شي چې ادراکي عمل ته په یو اړخ ډډه لګوي.

ب: توجه:

توجه یا پاملرنه له شعوري ځیر کېدنې څخه پر هغه شي چې درک شوی وي او یا په یاد راغلی وي او یا یې درک کول مطلوب وي عبارت ده. هغه څه چې په پاملرنه کې اهمیت لري عبارت دي له: موخه، مرام، په زړه پورې والی، هڅونې، او داسې نور.

د سورو په نامه د سایکولوژۍ یو پوه وایي: (توجه د زده کړې کړکۍ ده. د همدې کړکۍ له لارې موضوعات ذهن ته لار پیدا کوي، خو که دا کړکۍ تړلې وي، هېڅ شي به ذهن ته داخل نشي.) سایکولوژیستان د تدریس په بهیر کې د زده کوونکو له ټولو محرکاتو څخه د ګټې اخیستلو او د ښوونکو خبرو ته غوږ کېښودلو په هکله دا لاندې ټکي په ګوته کوي:

۱- د ښوونکي خبرې باید ډېرې هڅوونکې وي.

۲- موضوع باید ډېره په زړه پورې وي.

۳- د درس متن باید د زده کوونکو له ورځیني ژوندانه سره اړیکې ولري.

سربېره په پورتنیو عواملو نور عوامل چې په توجه یا پاملرنې باندې اغېزه لري دادې: د ژوندانه اړتیاوې، توان، د توجه یا پاملرونکي انرژي، په پاملرنې کې پوخوالی او تمرین، د موخې ټاکنه، ښه پلان شوی عمل او داسې نور.

همدا راز فزیولوژیکي عوامل د پاملرنې په وړاندې خنډونه جوړوي، لکه بې خوابي، ستومانتیا، د داخلي غدو (اندوکرین) په ترشحاتو کې کموالی یا زیاتوالی، د اعصابو د سیستم ګډوډي او یا نفساني منفي عوامل لکه اندیښنه، وېره او نور.

حافظه:

د حافظې موضوع او تعریف: حافظه د یاد ته سپارلو، په یاد کې ساتلو او بیا د یاد راوړلو له لارې د انسان د تجربو انعکاس دی.

څرنګه چې د تېرو تجربو له مخې د راتلونکي وخت لپاره پلان جوړېږي او همدارنګه اوسني فعالیتونه د تېرو تجربو پر

بنسټ ولاړ وي، نو که څوک خپله حافظه له لاسه ورکړي، نه به د حاضر وخت لپاره کوم منظم فعالیت تر سره کړای شي او نه به هم د راتلونکي وخت لپاره پلان جوړ کړای شي.

هغه عوامل چې پر حافظې باندې اغېزه لري:

د حافظې فعالیت په یو شمېر عواملو پورې اړه لري چې عبارت دي له:

- ۱- هڅوونکې پوښتنې.
 - ۲- د موضوع یاشي معنا او مفهوم.
 - ۳- د کل او جزء تر منځ اړیکې.
 - ۴- د موضوع او یا عمل بیا تکرارول (بیا ویل او بیا ترسره کول)
 - ۵- په زده کړه کې چټکوالی یا چټکه زده کړه.
 - ۶- په زړه پورې والی.
- ۱- هڅوونکې پوښتنې: هڅوونکې پوښتنې د زده کړې او یادولو په برخه کې ډېر ارزښت لري. د مثال په توګه: که څوک څه شي ته اړتیا ولري هغه به زر او په آسانه توګه حافظې ته وسپاري او هم به یې د اړتیا په وخت کې په فکر کې راوړي او ورڅخه به ګټه واخلي.
- ۲- د موضوع یا شي معنا او مفهوم: د پوهانو له څېړنو څخه دا څرګنده شوي ده چې بامعنا او با مفهومه موضوعګانې له بې معنا او بې مفهومه موضوعګانو څخه په آسانۍ حافظې ته سپارل کېږي او هم په آسانۍ بیا په یاد راوړل کېږي.
- ۳- د کل او جزء رابطه: د گشتالت د ښوونځي دغه تیوري چې لومړی کل درک کېږي او بیا جزء. د زده کړې په لرغونې طریقې کې بدلون راوستی دی. تجربو ثابته کړې ده چې د کل مطالعه د زده کړې کار معنا لرونکی کوي او حافظې ته د موضوعګانو سپارل او د هغې دوام زیاتوي.
- ۴- د موضوع یا عمليې تکرارول: کومه موضوع چې انسان مخکې حافظې ته سپارلې وي او یا کومه عملیه یې زده کړې وي که بیا تکرار شي په ښه شان په حافظه کې ځای نیسي.
- ۵- په زده کړه کې چټکوالی: سره له دې په خلکو کې دا خبره عامه ده چې هرڅه ژر زده کړای شي، هغه ژر هېرېږي، خو د سایکولوژیستانو په نظر کوم شی چې سم زده کړای شي، هغه به تر ډېرې مودې په حافظه کې پاتې شي. دا مهمه نه ده چې ژر زده شوې وي او که په ځنډ، خو په چټکۍ سره زده کړه دا ګټه لري چې انسان د مفهومونو اړیکې ښه درک کوي او څوک که دا اړیکې ښه درک کړي، نو بیا په یاد راوستل به ورته آسانه شي. یعنې دا خبره سمه نه ده چې هر هغه شی چې ژر زده شي، ژر هېرېږي، هېرول او په یاد ساتل د زده کړې په کیفیت، د زده کوونکو په ظرفیت، استعداد او نورو عواملو پورې تړلې دي.
- ۶- په زړه پورې والی: داهم تجربو ښودلې ده چې هرڅه په مینه او خوښۍ سره زده شي، د هغې دوام به په حافظه کې زیات وي او هغه څه چې له ډار او تشویش سره یوځای زده شي، دوام به یې په حافظه کې لږ وي. څرنگه چې پوهېږو، زده کړه یو دوامدار بهیر دی او زده کړه ډېر زیات نور عوامل هم لري چې عبارت دي له تفکر، په تفکر باندې اغېزمن عوامل، د زده کړې د فعالیتونو هڅوونکې.
- ۱- داخلي سرچینې، بهرنۍ سرچینې، شخصي سرچینې، بې نظمه زده کړه، تنظیم شوې زده کړه، د تنظیم شوې زده کړې ډولونه لکه (درس) د تنظیم شوي زده کړې نور ډولونه لکه (کورنۍ دنده) د زده کوونکو سره انفرادي او ځانګړي درسونه، علمی سیر، سیمینار، پروژو او عملي کارونه او نور.
- ماخذ: د ښوونکو لپاره لارښود (آزمایښتي مسوده)
- لیکوالان: سعدالله صاحب زاده — غلام دستيګر خاورین

د تدریس وخت: (درې درسي ساعت ۴۵ دقیقې)

وخت	د مطالبو سرلیکونه	گڼه
	د یووالي گټه	۱
	د لوست موضوع	۲
	د زده کړې پوهنیزې، مهارتي، ذهني موخې	۳
	د لوست په پای کې به زده کوونکي لاندې موخې تر لاسه کړي:	۴
	<ul style="list-style-type: none"> د لوست کلمې او جملې به روانې ولولي. د لوست (یووالي) اصلي مطلب په هکله به معلومات وړاندې کړي. د متن پوښتنو ته به په شفاهي توګه ځوابونه ووايي. د پوښتنو سم ځواب به په نښه کړای شي. د لوست (کیسې) مطلب به په لنډه توګه وویلي شي. په دو کسيزه توګه به د لوست محاوره د ټولګي په وړاندې ترسره کړای شي. د نوو لغتونو معنا به ووايي او مناسبې جملې به ورته جوړې کړي. د لوست د پای فعالیتونه به په خپلواک ډول سرته ورسولای شي. 	۵
	لوستل، لیکل، پوښتنې او ځوابونه، په دوه کسيزه توګه محاوره	۶
	د کلمو لیکلي کارتونه، تخته، تباشیر او نور او د امکان په صورت کې د یووالي په ارتباط ځینې انځورونه او عکسونه.	۷
	د ارزونې لارې او وسیلې	۸
۶ دقیقې	د زده کړې او تدریس فعالیتونه	۹
۴ دقیقې	د انګېزې رامنځته کول	۱۰

د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت
<p>- په مناسب لور غږ متن لولي.</p> <p>- ښوونکی د کیسې په اصلي مطلب لنډی څرگندونې کوي.</p> <p>- ښوونکی پر څو کمزورو زده کوونکو باندې متن لولي او په سم تلفظ کې مرسته کوي.</p> <p>- ښوونکی زده کوونکي په ډلو وېشي او هرې ډلې ته سپارښتنه کوي چې د لوست ورکړل شوې کلمې معنا او په جملو کې یې وکاروي.</p> <p>- ښوونکی دوه، دوه تنه زده کوونکي د ټولګي مخې ته راغواړي او د یووالي په هکله پرې خبرې اترې کوي او ښوونکی ورسره مرسته کوي.</p> <p>- ښوونکي د لوست لنډیز بیانوي.</p> <p>- ښوونکی د کورنۍ دندې په باب زده کوونکو ته لارښوونه کوي.</p>	<p>- زده کوونکي د متن جملو ته په دقت گوري او غږ نیسي.</p> <p>- زده کوونکي په ځانګړې پاملرنې د کیسې په مطلب ځانونه پوهوي.</p> <p>- زده کوونکي خپلو نیمګړتیاوو ته پاملرنه کوي.</p> <p>- زده کوونکي په خپلو ډلو کې ورکړل شوې کلمې معنا او په جملو کې یې کاروي.</p> <p>- زده کوونکي په دوه کسيزه توګه په محاوره کې برخه اخلي.</p> <p>- زده کوونکي د لوست لنډیز ته په غور غږ نیسي او د نیمګړتیاوو په باب پوښتنې کوي.</p> <p>- زده کوونکي هر یو د اتفاق او یووالي په باب څو کرښې مقاله لیکي او په بله ورځ یې خپلو ټولګیوالو ته اوروي.</p>	<p>۳۵ دقیقې</p>

	<p>د متن د ستونزمنو برخو روښانه کول:</p> <p>لگيا: د يو کار د سرته رسولو په اړه مشغوليدل.</p> <p>الوتل: پرواز، پريدن.</p> <p>هغه: د دريم شخص مذکر غايب لپاره استعمالیږي لکه هغه (احمد) لوبې کوي.</p> <p>هغې؛ د دريم شخص د غايب مونث لپاره اشاري ضمير دی لکه هغې (زرمېنې) وويل.</p> <p>ما: متکلم ضمير دی لکه ما ډوډۍ وخوړه- ما سبق ولوست.</p> <p>يووالي: اتفاق او اتحاد.</p>
	<p>د فعاليتونو په اړه معلومات او د پوښتنو ځوابونه</p> <p>- يووالي څه ته وايي؟</p> <p>يووالی اتفاق او اتحاد ته وايي، په يووالي کې برياليتوب نغښتی دی، په يووالي سره هر ډول ستونزې هوارېږي.</p> <p>يووالی څه گټې لري؟</p> <p>- يووالی ستونزې هواروي.</p> <p>- يووالی نېکمرغی رامنځته کوي.</p> <p>- يووالی نفاق او ځانځاني له منځه وړي.</p> <p>د يو آزاد او خپلواک ولس د برياليتوب راز په څه کې دی؟</p> <p>په يووالي کې دی.</p> <p>څنگه کولای شو يو بريالی هېواد واوسو؟</p> <p>هغه وخت چې ټول افغانان خپل منځي يووالی ټينگ کړي.</p>

ښوونکي ته اضافي معلومات:

د یووالي گټې

څه ښه وایي چې (له یو لاس څخه ټک نه خېژي). رښتیا هم چې یو لاس هیڅ هم نشي کولای. هوښیاران وایي (چې نه لري سړي، نه دې کورت خوري، نه غوړي). یووالی او اتفاق چې نه وي له یوې کورنۍ نه در واخله بیاتر کلي، ولس، ولسوالۍ، ولایت آن تر هېواده پورې نشي کولای چې خپل سرنوشت او راتلونکي وټاکي. یووالی دی چې انسانان له بدمرغيو څخه ژغوري.

که چېرته د یو پلار زامن په خپل کور کې د اسلامي قوانینو لاندې یووالي ولري، نو د هغوی ټول کلی نشي کولای چې په هغوی برلاسی شي او په هغوی حکمراني وکړي.

لازمه ده چې ښاغلی ښوونکی ټول زده کوونکي یووالي ته وهڅوي. په هغو کې د یووالي روحیه ژوندۍ وساتي. ټول زده کوونکي له قومي، ژبني، سمتي، نژادي او نورو تعصبونو څخه لېرې وساتي او په هغوی کې د یووالي، ورورولۍ، روحیه ژوندۍ وساتي. زده کوونکي په دې وپوهوي چې بې اتفاقي، او جدایی کې د انسان او مسلمان څومره زیان دی او هغه څوک چې په مسلمانانو کې بې اتفاقي رامنځ ته کوي د هغوی لپاره څومره سخت عذاب دی.

رسول کریم ﷺ فرمایي (جماعت او یووالی رحمت دی، جدایی او فرقه والی عذاب دی). (مسند احمد) همدارنگه رسول الله ﷺ په یو بل حدیث کې چې نسایي یې روایت کړی دی، داسې مهرباني کوي او وایي: (چا چې زما په امت کې نفاق جوړاوه سړ یې ووهم) (مسند نسایي)

افغانستان د ټولو افغانانو ګډ کور دی په دې لوی او سر لوړې هیواد کې بېلابېل قومونه او ولسونه ژوند کوی چی د افغان په نوم یاد یږي.

د دې هېواد ټول اوسېدونکي یو واحد ملت او هېواد جوړوي. زموږ د ګران هېواد ټول قومونه او ولسونه یو له بل سره وروڼه دي. د دې هېواد خلک د اساسي قانون په وړاندې برابر دي. دغه غیرتمن او هېواد پال وګړي دخپلو ملي ارزښتونو لکه: ملي دودونه او ملي ویاړنې او نور په ډېره ښه توګه ساتلي او ساتي یې او د دغو ملي ارزښتونو د بېلاینې او پر مختګ لپاره کار او زیار ګالي. د دې هېواد د بریالیتوب او سرلوړۍ راز په څه شي کې نغښتی دی؟ څرګنده ده چی په ملي یووالي کې. زموږ د خلکو د ورځیني ژوند د پرمختګ لپاره یووالی اړین دی. که غواړو چی سوکاله او ودان هېواد ولرو، باید چې په خپل منځ کې رښتیني یووالی ولرو. د یوه هېواد ټولنیز اقتصادي، علمي او فرهنګي پرمختګونه هغه وخت امکان لري چی د هغه هېواد ټول قومونه او ولسونه ملي یووالی ولري او خپلو ټولنیزو اړیکو ته په درنه سترګه وګوري، یو دبل درناوی او حقونه یې وپېژني.

ماخذونه:

خوږې خبرې

مشکات شریف او سیرت النبی، پښتو ژباړه رحیق المخقوم

یوولسم لوست:

د تدریس وخت: (درې درسي ساعت ۴۵ دقیقې)

گڼه	د مطالبو سرلیکونه	د مطالبو شرح	وخت
۱	د لوست موضوع	ښوونه او روزنه	
۲	د زده کړې پوهنیزې، مهارتي، ذهنيې موخې	<p>د لوست په پای کې به زده کوونکي لاندې موخې تر لاسه کړي:</p> <ul style="list-style-type: none"> د ښوونې او روزنې په معنا او مفهوم پوهېږي. د لوست کلمې او جملې به روانې ولولي. د لوست د نویو لغتونو معنا زده کړي او په جملو کې یې وکاروي. د لوست پوښتنو ته مناسب ځوابونه ووايي. په پوښتنو او ځواب ورکولو کې فعاله ونډه واخلي. د پوهو او ناپوهو خلکو د توپیر په اړه خبرې او معلومات ورکړي. زده کوونکي په خپله خوښه د لوست پر یوې موضوع خبرې وکړي. زده کوونکي عادي خبرې کول زده کړي. د لوست د پای فعالیتونه به په خپلواک ډول سرته ورسوي. 	
۳	د تدریس لارې	لوستل، لیکل، پوښتنې او ځوابونه، په دوه کسيزه توگه محاوره.	
۴	د تدریس وسیلې او مرستندوی توکي	د کلمو لیکلي کارټونه، تخته، تباشیر، تخته پاک.	
۵	د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي ارزونه، تحریري ارزونه، د سوال او ځواب په ډول ارزونه. د یادداشت کتابچه.	
۶	د زده کړې او تدریس فعالیتونه	ستړي مه شي، حاضري اخیستل، د کورنۍ دندې کتنه.	۶ دقیقې
۷	د انګېزې رامنځته کول	<ul style="list-style-type: none"> آیا ویلای شئ چې پخوا به خلکو چېرې زده کړې کولې؟ موږ ولې لیک او لوست زده کوو؟ ښوونکی دې د انګیزې پوښتنه پر تخته ولیکي. 	۴ دقیقې

د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت
<ul style="list-style-type: none"> - ښوونکی دې متن په مناسب غږ ولولي. - ښوونکی دې د ښوونې او روزنې په ارزښت د زده کوونکو له سوبې سره سم څرگندونې وکړي. - ښوونکی دې په څو کمزورو زده کوونکو باندې متن وار په وار ولولي او د نیمګړتیا په صورت کې دې بشپړه مرسته وکړي. - ښوونکی دې د کلمو لیکلي کارتونه په هرې ډلې په مساوي توګه ووېشي ترڅو زده کوونکي د یو بل په مشورې ورته مناسبې جملې جوړې کړي. - ښوونکی دې ورسره مرسته وکړي. - ښوونکی دې له هرې ډلې څخه د متن په اړوند پوښتنې وکړي. - ښوونکی دې د هرې ډلې څخه یو یو تن د ټولګي مخې ته را وغواړي، یو زده کوونکی دې پوښتنه وکړي او بل دې ورته ځواب ووايي، ښوونکی دې د نیمګړتیا په صورت کې مرسته ورسره وکړي. - ښوونکی دې د پوهو او ناپوهو خلکو د توپیر په اړه معلومات بشپړوي. - څو زده کوونکي په خپله خوښه پر یوې موضوع خبرې کوي. - زده کوونکي له لارښوونې سره سم کورنۍ دندې ترسره کوي. 	<ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي د متن جملو ته په دقت ګوري او غږ نیسي. - زده کوونکي د ښوونې او روزنې په اړه معلومات تر لاسه کوي. - زده کوونکي هر یو په وار متن د کتاب له مخې لولي. - زده کوونکي په ډلو کې کلمو ته جملې جوړوي. - زده کوونکي په علاقمندی ځوابونه ورکوي. - دوه دوه زده کوونکي د سوال او ځواب په فعالیت کې ونډه اخلي. - زده کوونکي د پوهو او ناپوهو خلکو د توپیر په اړه معلومات بشپړوي. - څو زده کوونکي په خپله خوښه پر یوې موضوع خبرې کوي. - زده کوونکي له لارښوونې سره سم کورنۍ دندې ترسره کوي. 	<p>۳۵ دقیقې</p>

	<p>د متن د ستونزمنو برخو روښانه کول:</p> <p>ښوونه څه ته وايي؟ ښوونه تعليم او زده کړې ته وايي.</p> <p>روزنه څه ته وايي؟ روزنه تربيت ته وايي.</p> <p>غیر رسمي زده کړې چېرې ترسره کېدې؟ غیر رسمي زده کړې په کورونو او جوماتونو کې ترسره کېدې.</p> <p>هلکان: د مذکر جمع دی چې مفرد شکل يې (هلک) دی.</p> <p>نجونې: د مونث جمع ده چې مفرد شکل يې (نجلی) ده.</p> <p>(هېواد، هلکان، نجونې) کلمې عام نومونه دي.</p>
	<p>د فعالیتونو په اړه معلومات او د پوښتنو ځوابونه</p> <p>– د ذهن ودې ته څه شی ارزښت لري؟ د ذهن ودې ته د ښو او علمي منابعو مطالعه.</p> <p>– د انساني ژوند د ښکمرغۍ کلي څه شی ده؟ زده کړه او تعليم ترسره کول.</p> <p>– موږ ولې زده کړه کوو؟ د دې لپاره چې ژوند مو روښانه او د ناپوهۍ له تیارو څخه ووځو.</p>

ښوونکي ته اضافي معلومات:

الف- د ښوونې (تعلیم) پېژندنه او تعریف

ښوونه (تعلیم) هغو فعالیتونو ته ویل کیږي چې د روزنې لپاره کارول کیږي. هغه فعالیتونه چې ښوونکی یې په یوازې ډول او یا د زده کړې او د تدریس د موادو په مرسته زده کوونکو ته وربښي، ښوونه بلله کیږي. ښايي ښوونکی دا فعالیتونه په لومړنيو، لوړو ښوونځیو، پوهنتون او یا د یوې لنډې مودې په کورسونو کې ترسره کړي. په مشخص ډول ښوونه داسې تعریف کیږي:

ښوونه مخکې له مخکې څخه د هغو پلان شویو او د هدف په لور د ټاکلو شویو فعالیتونو مجموعه ده چې د زده کړې په غرض د زده کوونکو لپاره د ښوونکو له خوا طرح او ترسره کیږي، د زده کوونکو او ښوونکو ترمنځ د متقابل عمل په توګه دوام پیدا کوي.

دا تعریف یوازې هغه ډول ښوونې لپاره تطبیقېږي چې په ټولګي کې د ښوونکو او زده کوونکو ترمنځ ترسره کیږي او د ښوونې په نورو هغو ډولونو باندې چې راډیو، تلویزیون، کتاب او داسې نورو وسیلو له لارې ترسره کیږي او د ښوونکو او زده کوونکو په شان مخامخ او دوه اړخیزه اړیکې پکې موجود نه وي، د تطبیق وړ نه دی. د دې لپاره چې په تعریف کې د ښوونې ټول ډولونه شامل شي یو جامع او بشپړ تعریف ته اړه ده چې ښايي داسې تعریف کړای شي:

((ښوونه هغه ډول پلان شوي فعالیت ته ویل کیږي چې هدف یې د زده کوونکو زده کړه وي.))

خو په دې کتاب کې له ښوونې څخه مقصد هغه ښوونه ده چې په ټولګي کې د ښوونکو او زده کوونکو د متقابل عمل په پای کې ترسره کیږي.

ب- د روزنې (تربیت) پېژندنه او تعریف

سره له دې چې ښوونه او روزنه تل د یو بل ترڅنګ په کار وړل کیږي، خو دا دوه مترادفې کلمې نه دي چې یو پر بلې دلالت وکړي، بلکې هره یوه یې ځانګړی مفهوم دی چې بېل بېل تعریفونه لري. د دې خبرې د لارښې څرګندونې لپاره هر یوه ته بېل بېل تعریف په کار دی:

((روزنه (تربیت) له پرله پسې او منظم بهیر څخه عبارت دی چې هدف یې له جسماني، سایکولوژیکي، اخلاقي او ټولنیزې ودې او پرمختیا سره مرسته کول دي. یا دا چې د ټولنې د منلو شویو معیارونو لورته د روزنې لاندې وګړو شخصیتونو ته وده ورکول او هم د هغوی د استعدادونو غوړول روزنه بلل کیږي. ښوونه او روزنه د سلوک بدلون ته وايي.))

مأخذ: د ښوونکو لپاره لارښود (آزمایښتي مسوده)

لیکوالان: ښاغلی سعد الله صاحبزاده او ښاغلی دستګیر خاورین

دوولسم لوست:

د تدريس وخت: (درې درسي ساعتونه)

گڼه	د مطالبو سرليکونه	موضوع	وخت
۱	د لوست موضوع	روغتيا	
۲	د زده کړې پوهنيزې، مهارتي، ذهنيې موخې	<p>د لوست په پای کې به زده کوونکي لاندې موخې تر لاسه کړي:</p> <ul style="list-style-type: none"> د دې لوست په زده کړه به د روغتيا په باب معلومات تر لاسه کړي. د لوست متن به سم او روان ولولي او د پېچلو کلمو سم تلفظ به وکړي. پوښتنو ته به په پښتو ژبه شفاهي ځوابونه ووايي. نیمگړې جملې به د مناسبو کلمو په کارونې بشپړې کړي. زده کوونکي به د ټولگيوالو په وړاندې په وار سره خبرې اترې وکړي. زده کوونکي به د ټولگيوالوپه وړاندې د بېلابېلو ناروغيو نومونه واخلي او له هغو څخه به د ځان ساتنې په اړه نورو ته معلومات ورکړي. د دغه لوست په لوستلو سره به زده کوونکو ته د پښتو ژبې د زده کړې مينه پيدا او له زده کړې څخه به يې ډاډ ترلاسه کړي. زده کوونکي به په خپلواک ډول د لوست د پای فعاليتونه سرته ورسوي. 	
۳	د تدريس لارې	لوستل، ليکل، پوښتنې او ځوابونه، په دوه کسيزه توگه سوال او ځواب	
۴	د تدريس وسيلې او مرستندوی توکي	د (ی) لرونکو کلمو ليکلي کارتونه او د امکان په صورت کې د ځينو پاکو او ناپاکو خوړو او مېوو انځورونه او تصويرونه.	
۵	د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي ارزونه، ليکلي ارزونه او د سوال او ځواب ارزونه د يادداشت کتابچه.	
۶	د زده کړې او تدريس فعاليتونه	ستړې مه شي، حاضري اخيستل او د کورنۍ دندې کتنه ۱۰ دقيقې	۶ دقيقې
۷	د انگرېزي رامنځته کول	<ul style="list-style-type: none"> څه فکر کوئ چې انسان د څه شي له امله ناروغه کېږي؟ تاسو پخوا د روغتيا په باب څه اوريدلي دي؟ که مو اوريدلي دي، څنگه؟ موږ ولې ناروغه کېږو؟ 	۴ دقيقې

د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت
<ul style="list-style-type: none"> - ښوونکی لوست لولي او ستونزمنې کلمې پر تخته لیکي، هغه تلفظ او معنا کوي. - ښوونکی لوست په څو زده کوونکو وار په وار په لوړ آواز لولي او مرسته ورسره کوي. - ښوونکی زده کوونکي په مناسبو ډلو وېشي او سپارښتنه کوي چې لوست په خپلو کې د یو بل په مرسته په چوپتیا ولولي، ښوونکی څارنه کوي. - ښوونکی بېلابېلو ډلو ته سپارښتنه کوي چې نیمگړې جملې د مناسبو کلمو په کارونې سره په خپلو کتابچو کې بشپړې کړي. ښوونکی څارنه او لازمه مرسته کوي. - ښوونکی دوو زده کوونکو ته لارښوونه کوي چې د ټولگي مخې ته راشي او یوه یوه دقیقه د ناروغۍ په باب خبرې وکړي، ښوونکی مرسته کوي. - په دې برخه کې کمزور زده کوونکو ته زیاته پاملرنه کوي. - ښوونکی د متن د لوستل شوې برخې څخه کورنۍ دنده سپاري لکه - (هر یو دې په خپلو کتابچو کې د بېلابېلو ناروغیو په باب درې درې کرښې په پښتو ولیکي. 	<ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي متن ته په پوره ځیرتیا گوري او غوږ نیسي. - زده کوونکي متن ته پاملرنه کوي او د خپلو نیمگړتیاوو په باب پوښتنه کوي. - زده کوونکي په ډله ییز فعالیت کې فعاله ونډه اخلي. - زده کوونکي په ډلو کې یو د بل په مرسته نیمگړې جملې بشپړې کوي. - زده کوونکي په خبرو اترو کې فعاله ونډه اخلي. - زده کوونکي له لارښوونې سره سم عمل کوي. 	<p>۳۵ دقیقې</p>

	<p>د متن د ستونزمنو برخو روښانه کول:</p> <p>ساري ناروغۍ: هغه ناروغۍ دي چې په بېلابېلو بڼو له ناروغ انسان څخه روغ انسان ته ور انتقالېږي.</p> <p>ناپاک څيزونه: ټولې هغه مېوې، دانې، اوبه او نور خوراكي شيان چې په لارو او کوڅو کې پلورل کېږي، ناپاک دي او له خوړلو څخه يې بايد په کلکه ډډه وشي.</p> <p>پرې مينځل: د فعل کلمه ده چې د شستن معنا لري.</p> <p>مېوې له خوړلو څخه مخکې بايد پرې مينځل شي او بيا وخوړل شي.</p>
	<p>د فعاليتونو په اړه معلومات او د پوښتنو ځوابونه</p> <p>– د روغتيا د ساتلو لپاره بايد څه وکړو؟</p> <p>ټولې طبي لارښوونې بايد په پام کې ونيول شي.</p> <p>کوم شيان د ناروغۍ لامل کېږي؟</p> <p>ناپاک خواړه، ناپاکې اوبه، ناپاک چاپېريال او له ديني لارښوونو څخه ليرې والي.</p> <p>روغتيا څه ته وايي؟</p> <p>روغتيا دې ته وايي چې يو څوک په ذهني او جسمي توگه روغ او جوړ وي او خپل ورځيني کارونه د سمې او پلان شوې طرحې له مخې سرته ورسوي.</p>

ښوونکي ته اضافي معلومات:

روغتيا

روغتيا او سلامتيا د لوی خدای ﷻ لوی نعمت دی چې انسان ته يې ښېلې دی. د نړۍ له ټولو نعمتونو څخه ښه او په زړه پورې نعمت روغ بدن دی. که څوک غواړي چې په ژوند کې ښکمرغه، بريالی او خوشحاله ژوند ولري او د خپل لوی خدای ﷻ د عبادت په گډون خپلې ورځينۍ چارې په سم ډول سرته ورسوي او له خپلو دندو څخه گټه او خوښي تر لاسه کړي، نو د هر څه نه دمخه بايد روغتيا ته پاملرنه وکړي. هغه څوک چې د روغتيا او سلامتيا خاوند وي، د دنيا له ټولو نعمتونو څخه خوند اخيستلای شي. د مثال په توگه روغ او رمت انسان که نارینه وي او که ښځه، خپلې ورځنۍ چارې او دندې په سم او منظمه توگه ترسره کولای شي، لکه: رسمي او غير رسمي کارونه او داسې نور. په بشري ټولنه کې ځينې پخې خبرې له يوه نسل څخه بل نسل ته سینه په سینه په ميراث پاتې کېږي چې دغه ډول خبرو ته د کاني کرښې وايي، لکه: چې هوښيارانو او عالمانو ويلي دي: ((روغ عقل په روغ بدن کې وي)) همدارنگه د بشريت ستر لارښود حضرت محمد ﷺ فرمايي:

پنځه (شيان) مخکې له پنځو غنيمت وگنۍ.

لومړۍ: روغتيا مخکې له ناروغتيا څخه.

دويم: فراغت مخکې له مشغوليت څخه.

درېم: ځواني مخکې له سپين ږير توب څخه.

څلورم: مالداري مخکې له فقر څخه.

پنځم: ژوند مخکې له مرگ څخه.

له پورتنیو څرگندونو څخه بايد ووايو چې که چېرې انسان روغ وي څرگنده ده چې خپل کارونه سم او منظم سرته رسولای شي او که چېرې خدای ﷻ مه کړه انسان ناروغه وي، نو بيا خپل کارونه په سمه توگه سرته نشي رسولای. همدا راز انسان د نورو انساني دندو ترڅنگ بايد په دوامداره توگه خپلې روغتيا ته ډېره زياته پاملرنه وکړي. د روغتيا ساتنې لومړنی شرط دا دی چې بايد پاک خواړه وخورې، پاکې جامې واغوندي او خپل بدن پاک او سوتره وساتي، ځکه نظافت د ايمان يوه برخه ده. که موږ او تاسې خپلو خوږو، جامو او د بدن پاکوالي ته په کلکه پاملرنه وکړو، هېڅکله به ناروغه نشو. که زموږ په چاپيريال کې ميکر وبونه نه وي، نو ناروغۍ به هم نه وي. د ټولو ځورونکو او وژونکو ناروغيو سرچينه ميکروبونه دي.

ميکروبونه هم د خپل وجود، کور، کلي او د چاپيريال له ناپاکۍ څخه پيدا کېږي.

د طب پوهانو دې مهم اصل ته پاملرنه کړې چې له درملنې څخه د وقايې ارزښت ډېر اوچت دی. په وقايې کې له يوې خوا مالي زيان نشته او که وي هم لږ به وي او له بلې خوا د ټولو خطرناکو ناروغيو مخه نيول کېږي.

که چېرې وقايه يعنې د ناروغيو مخنيوی ونشي، نو د ناروغيو د درملنې لپاره زياتو پيسو ته اړتيا پيدا کېږي او هم په ناروغيو د اخته کسانو بدن کمزوری او د مړينې له خطر سره مخامخ کېږي. دغه راز هغه طبي درمل چې د ناروغۍ د له منځه وړلو په خاطر استعمالېږي، جانبي عوارض لري او نورې ستونزې منځ ته راوړي. ښه به دا وي چې موږ پاکوالي ته په يو ستر حياتي ارزښت قايل شو او روغتيا چې د لوی خدای ﷻ يولوی نعمت دی په قدر او ارزښت يې پوه شو.

روغ او رمت انسانان نه يوازې دا چې خپل ځان، کورنۍ ته خدمت کوي، بلکې خپلې ټولنې او خلکو ته هم ډېر په زړه پورې خدمتونه کولای شي. روغتيا شتمني ده. د دې شتمنۍ ارزښت ته بايد انسانان په تېره بيا زموږ خلک په درنه سترگه وگوري.

مأخذونه:

د عامې روغتيا د وزارت راډيوي او تلويزیوني خپرونې.

د سړې مياشتې روغتيا ليکلي لارښوونې.

ديارلسم لوست

د تدريس وخت: (درې درسي ساعتونه)

گڼه	د مطالبو سرليکونه	موضوع	وخت
۱	د لوست موضوع	د مطالعې ارزښت	
۲	د زده کړې پوهنيزې، مهارتي، ذهنيې موخې	<p>د دې لوست په لوستلو سره به زده کوونکي د مطالعې د ارزښت په اړه معلومات ترلاسه کړي.</p> <p>– متن به روان ولولي.</p> <p>– د متن په ديالوگ کې به په دوه کسيزه توگه فعاله ونډه واخلي.</p> <p>– د مطالعې د گټو او ارزښت په هکله به خبرې وکړای شي.</p> <p>– د نويو لغتونو معنا به زده کړي او په مناسبو جملو کې به يې وکاروي.</p> <p>– پوښتنو ته به مناسب ځوابونه ووايي.</p> <p>– د مفردو نومونو څخه به جمع نومونه جوړ کړي.</p> <p>– د پښتو ژبې د نوو کلمو پانگه به يې زياته شي.</p> <p>– د لوست د وروستۍ برخې فعاليتونه به په يوازي توگه سرته ورسولای شي.</p>	
۳	د تدريس لارې	لوستل، ليکل، پوښتنې او ځوابونه (محاوره)	
۴	د تدريس وسيلې او مرستندوی توکي	د مفردو کلمو ليکلي کارتونه، د امکان په صورت کې د مطالعې په اړوند د ځينو گټورو کتابونو، مجلو او ورځپاڼو راوړل ټولگي ته.	
۵	د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي ارزونه، ليکلي ارزونه، سوال او ځواب (ديالوگ) د يادداشت کتابچه.	
۶	د زده کړې او تدريس فعاليتونه	سترې مه شئ، حاضري اخيستل او د کورنۍ دندې کتنه ۱۰ دقيقې	۶ دقيقې
۷	د انگرېزي رامنځته کول	<p>بنوونکي دې لاندې پوښتنې په تخته وليکي او له زده کوونکو څخه دې داسې وپوښتي چې:</p> <p>– ويلای شئ چې مطالعه څه ته وايي؟</p> <p>– مطالعه څه ارزښت لري؟</p> <p>– موږ څنگه خپله پوهه زياتولای شو؟</p>	۴ دقيقې

وخت	د زده کوونکو فعالیتونه	د ښوونکي فعالیتونه
۳۵ دقیقې	<p>– زده کوونکي متن ته په پوره ځیرتیا گوري او غورځیسي.</p> <p>– زده کوونکي متن ته پاملرنه کوي او د خپلو نیمگړتیاوو په باب پوښتنې کوي.</p> <p>– زده کوونکي په خپلو ډلو کې له مفردو کلمو څخه د جمع کلمې جوړوي.</p> <p>– زده کوونکي دې په وارسره د جمعې جوړې شوې کلمې لولي او نوروته یې څرگندونه کوي.</p> <p>– دوه دوه زده کوونکي په دیالوگ کې برخه اخلي.</p> <p>– زده کوونکي د مطالعې په باب خبرې کوي.</p> <p>– زده کوونکي په کورونو کې کورنۍ دندې سرته رسوي.</p>	<p>– ښوونکي لوست سم لولي او ستونزمنې کلمې پر تخته لیکي، هغه تلفظ او معنا کوي یې.</p> <p>– ښوونکي لوست په څو زده کوونکو وار په وار په لوړ آواز لولي او مرسته ورسره کوي.</p> <p>– ښوونکي د مفردو کلمو لیکلي کارتونه چې مخکې له مخکې یې تیار کړي دي، په ډلو وېشي چې هره ډله د یو بل په مشورې له مفردو کلمو څخه د جمع کلمې جوړې کړي. بیا د هرې ډلې یو استازی د خپل گروپ په استازیتوب هماغه جوړې کړې کلمې د ټولگيوالو په مخکې لولي. ښوونکي دې د نیمگړتیا په صورت کې مرسته وکړي.</p> <p>– ښوونکي دې د ټولگي په مخکې په دوو دوو زده کوونکو دیالوگ ترسره کړي او د نیمگړتیا په صورت کې دې له دوی سره پوره مرسته وکړي.</p> <p>– ښوونکي دې له څو زده کوونکو څخه وغواړي چې د مطالعې د ارزښت په باب لنډې خبرې وکړي.</p> <p>– ښوونکي دې د لوستل شوې برخې څخه بېلابېلې کورنۍ دندې زده کوونکو ته سپاري.</p>
		<p>د متن د ستونزمنو برخو روښانه کول:</p> <p>د ذهن د پیاوړتیا لپاره باید څه وکړو؟ د ګټورو کتابونو، مجلو، ورځپاڼو او نورو علمي منابعو مطالعه ترسره کړو</p>

ښوونکي ته اضافي معلومات:

د مطالعې ارزښت

د ښوونځي په چاپېريال کې له درسي کتابونو پرته نورو کتابونو، ورځپاڼو او مجلو لوستلو ته مطالعه وايي. مطالعه د سړي ذهن پياوړی کوي او د علم او پوهې نوې لارې ورته پرانيږي. مطالعه انسان له بېلابېلو موضوعگانو لکه ديني، علمي، صحي، اخلاقي، کلتوري، تاريخي، ساينسي او داسې نورو څخه خبروي. هغه څوک چې لوستي دي، دې ته يې هڅوي چې د مطالعې له برکته د علم او پوهې څښتن شي. د مطالعې له برکته انسان علم او کمال ته رسېږي او دماغې ځواک ته يې وده او پراختيا ورکوي، چې انسان وکولای شي د ښو او بدو ترمنځ په توپير وپوهېږي. فرانس بېکن وايي: ((مطالعه انسان بشپړوي.)) د دې خبرې معنا داده، څوک چې مطالعه کوي، يقيناً چې د علم او پوهې څښتن کېږي. د همدغې پوهې په واسطه کولای شي، خپل ځان او ټولنې ته د قدر وړ خدمتونه وکړي، اختراع وکړي، ښه زده‌کوونکي وروزي او نور...

همدارنگه مطالعه انسان د خپل ژوند له مسووليتونو څخه خبروي او هغه ته لارښوونه کوي چې انسان ډېر مسووليتونه لري.

هغه څوک چې گټور او په زړه پورې ديني او علمي کتابونه او نور علمي منابع مطالعه کوي، هغه به د بشپړو معلوماتو خاوند وي.

همدا مطالعه ده چې موږ خپل پروردگار پېژنو، له خپل رب سره اړيکې ټينگو، د خپل سپېڅلي دين په اړه معلومات تر لاسه کوو او پرې عمل کوو. په قرآن عظيم الشان کې هم په دې خبره ټينگار شوی چې د پوهې او مطالعې په وسيله د خپل ژوند غوره لاره پيدا کړئ او په هغې لارې باندې روان شئ.

لنډه دا چې مطالعه د انسان ذهن پياوړی کوي او بيا کولای شو چې خپل ټول کارونه په سمه توگه سرته ورسوو. خبرې اترې د ژبې له مهارتونو څخه يو مهارت دی چې د بحث لاندې د ژبې د زده کړې لپاره استعمالېږي. له ديالوگ څخه زموږ موخه زده‌کوونکو ته د دويمې ژبې د سمو او روانو خبرو اترو زده کړه ده. زده‌کوونکي به لکه د ليکنې برخې په شان په وينا کې هم مفرد، جمع، مونث او مذکر نومونه او نور گرامري اصول په پام کې ونيسي او هغه به سم وکاروي، پښتو سوچه کلمې او الفاظ به سم تلفظ کړي. د جملو ابتدا او خبر به وپېژني. د فعل او ضمایرو د کارونې ځای به وپېژني. هرڅومره چې د دويمې ژبې په زده‌کوونکو باندې د ژبې د زده کړې محاورې او ديالوگونه تر سره شي په هماغه اندازه يې د ژبې زده کړه پياوړې کېږي. دويمه ژبه په ديالوگ، خبرو اترو او محاورو زده کېږي. همدا راز د سوال او ځواب او يا خبرو اترو له لارې د زده‌کوونکو د خبرو کولو جرأت زياتېږي او پښتو ژبه ژر زده کوي، نو ښاغلی ښوونکی دې زيار وکارې چې د ژبې په هر درسي ساعت کې په زده‌کوونکو باندې خبرې اترې ترسره کړي او خپله دې د هغوی ژبنۍ تيروتنو ته پاملرنه وکړي او د نيمگړتيا په صورت کې دې ورسره بشپړه مرسته وکړي.

څوارلسم لوست:

د تدريس وخت: (درې درسي ساعتونه)

گڼه	د مطالبو سرليکونه	موضوعگانې	وخت
۱	د لوست موضوع	کلمه، نوم او ډولونه يې	
۲	د زده کړې پوهنيزې، مهارتې، ذهنيې موخې	د دې لوست په لوستلو سره به زده کوونکي کلمه، نوم او ډولونه وپېژني او د نومونو په اړه به معلومات ترلاسه کړي. - متن به سم او روان ولولي. - د نويو لغتونو معنا به زده کړي او په جملو کې به يې وکاروي. - پوښتنو ته به مناسب ځوابونه وويلى شي. - د پښتو ژبې په خبرو اترو کې به فعاله ونډه واخلي. - نوم او د هغه د ډولونو په اړه به خبرې وکړای شي. - په پښتو کې د نوم او د هغه د ډولونو په کارونې به پوه شي. - د لوست د پای فعاليتونه به په خپلواک ډول سرته رسولای شي.	
۳	د تدريس لارې	لوستل، ليکل، پوښتنې او ځوابونه	
۴	د تدريس وسيلې او مرستندوی توکي	د نومونو د ډولونو ليکلي کارتونه	
۵	د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي ارزونه، ليکلي ارزونه، سوال او ځواب، د يادداشت کتابچه	
۶	د زده کړې او تدريس فعاليتونه	ستړي مه شي، حاضري اخيستل او د کورنۍ دندې کتنه	۶ دقيقې
۷	د انګېزې رامنځته کول	د مثال په ډول: - کلمه څه ته وايي؟ - د کلمو او د هغو د ډولونو زده کړه له موږ سره څه مرسته کوي؟ - کولای شئ چې څو کلمې د تختې پرمخ وليکئ؟	۴ دقيقې

د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت
<ul style="list-style-type: none"> - ښوونکی متن په مناسب لور غږ لولي. - ښوونکی د متن ستونزمنې کلمې پر تخته لیکي او تشریح کوي یې. - ښوونکی متن په څو زده کوونکو په لور غږ لولي او په نیمګړتیا کې ورسره مرسته کوي. - ښوونکی په شفاهي توګه له زده کوونکو څخه داسې پوښتنې کوي چې: - کلمه څه ته وايي؟ - د کلمې او د هغې د ډولونو پېژندل له موږ سره څه مرسته کوي؟ - ښوونکی د کلمې، نوم او د هغو د ډولونو په اړه لنډ معلومات وړاندې کوي. - ښوونکی د نوم ډولونه پر زده کوونکو باندې د ټولګي او ښوونځي دننه پیدا کوي او هر یو زده کوونکی هڅوي چې نومونه وپېژني. - ښوونکی څو جملې پر تخته لیکي او له زده کوونکو څخه غواړي چې په خپله خوښه د تخته مخې ته راشي او په یوه جمله کې نوم او د هغو ډولونه په نښه کړي. د تیروتنې په وخت کې دې نور زده کوونکي ونډه واخلي. - ښوونکی دې د نومونو لیکلي کارتونه په ډلو ووېشي چې هغوی په خپلو ډلو کې نوم او د هغه ډولونه په نښه کړي او بیا د هرې ډلې یو استازی د خپلو کارتونو د نوم او د هغه د ډولونو تشریح وکړي، ښوونکی څارنه او پوره مرسته کوي. - ښوونکی له زده کوونکو څخه غواړي چې په یوازې توګه په خپلو کتابچو کې څو نومونه ولیکي او بیا ورته جملې جوړې کړي. - ښوونکی څو عام او خاص او نور ډولونه په تخته لیکي او له زده کوونکو څخه غواړي چې په کورونو کې ورته جملې جوړې او هم د نوم ډولونه پکې په نښه کړي. 	<ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي متن ته په دقت ګوري او غږ ورته نیسي. - زده کوونکي د ستونزمنو کلمو په معنا ځانونه پوښي. - زده کوونکي په لوستلو کې خپلو لوستیزو نیمګړتیاوو ته پاملرنه کوي. - زده کوونکي مناسب ځوابونه وايي. - زده کوونکي غږ نیسي او د خپلو ځوابونو نیمګړتیاوو ته متوجه کیږي. - زده کوونکي په ډېره مینه د تخته مخې ته راځي او په جملو کې نوم او د هغه ډولونه په نښه کوي. - زده کوونکي په ډلو کې په ورکړل شویو کارتونو کې نوم او د هغه ډولونه په نښه کوي او د هغو په معلومات ورکولو کې برخه اخلي. - زده کوونکي په یوازې توګه څو نومونو ته جملې جوړوي. - زده کوونکي په کورونو کې کورنۍ دنده سرته رسوي. 	۳۵ دقیقې

	<p>د متن د ستونزمنو برخو روښانه کول:</p> <p>جمله: دوي يا زياتې اړونده کلمې، چې پوره مفهوم څرگند کړای شي، جمله گڼله کېږي.</p> <p>لکه: همت زما د تره زوی دی.</p> <p>: شکيلا په اووم ټولگي کې زده کړه کوي.</p> <p>: احمد راغی، مرغی والوته.</p> <p>پلازمېنه – پایتخت</p> <p>گاونډی – همسایه</p> <p>مهال – وخت</p> <p>څاروي – حیوانات</p> <p>مېړانه – شجاعت، مردانه گي</p>
--	--

ښوونکي ته اضافي معلومات:

کلمه نوم او ډولونه يې

هغه لفظ، چې د يوې معنا او موخې لپاره له خولې څخه وځي، کلمه بلل کېږي، يا په بل عبارت کلمه يو معنا لرونکی لفظ ته وايي. موږ د يو مقصد د پوره څرگندولو لپاره اړ يو چې څو کلمې سره يوځای کړو. د کلمو له يوځای کولو څخه کلام او جمله جوړېږي.

په پښتو ژبه کې د کلمې ډولونه يا د کلام توکي په وروسته ډول دي.

نوم: نوم د يو شي يا د يو کيفيت او حالت پېژندنه کوي، لکه لمر، زوی، ورور، چرگ، وېره، پوهه، فکر.

د مفهوم له مخې د نوم ډولونه:

نوم د مفهوم او معنا له مخې په پنځه ډوله دی.

۱- خاص نوم چې يو خاص سړی يا يو خاص شی او ځای معرفي کوي. لکه احمد شاه بابا، رحمان بابا، زرغونه انا، کابل، افغانستان، باميان.

۲- عام نوم هغه دی چې يو خاص سړی يا شی او خاص ځای ترې نه مرادېږي او پر خپلو افرادو يو شان دلالت کوي. لکه سړی، لږگی، پاڼه، ښار، غوښه، الوتونکي، هنداره.

د ظرف نوم: د تصغير نوم، د صوت نوم، د آلي نوم دا ټول د عام نوم ډولونه دي. لکه نندارتون، کورگی، جغههار، مچ شپونۍ.

۳- د جنس نوم هغه دی چې په لږو او ډېرو باندې يو شان دلالت وکړي، لکه اوبه، غوړي، غنم، تېل، گاز.

۴- د جمعيت نوم، هغه دی چې په لفظ کې مفرد وي او په معنا کې د يوې ډلې او جمعيت لپاره راځي، لکه لښکر، جرگه، رمه، ټولۍ، اولس.

د جمعيت نوم د ډېرو ډلو په لحاظ جمع کېږي، لکه: جرگې، رمې، او لسونه.

۵- مجرد نوم هغه دی چې مادي وجود نه لري يعنی په سترگو نه ليدل کېږي، لکه: عقل، پوهه، وېره.

نوم د جوړښت له مخې پر دوه ډوله دي.

مرکب نوم، چې له دوو يا زياتو کلمو څخه جوړ شوی وي، لکه: شېرپور، شېرشاه مېنه، تنی کوټ، بادام گل.

بسيط نوم، چې يوه مفردة کلمه وي او نور توکي نه لري، لکه: کټ، اور، لاس، سر، زړه.

مرکب نومونه کله په لنډو او مخفف صورت هم راځي، لکه: ترله د تره لور، ترورزی، د ترور زوی.

خاص نوم: د ټاکلو اشخاصو او شيانو نومونو ته خاص نوم وايي. لکه: ميرويس نيکه، کندهار، ننگرهار، مزار شريف.

عام نوم: همنوعو عمومي نومونو ته عام نوم وايي. عام نومونه په خاصو او ټاکلو شيانو دلالت نه کوي. د مثال په توگه سېلاو، ونې، کارگران، بزگران، بازار، ښار، کلی او باندې.

مفرد نوم: هغه دی چې په يوه او ځانگړي شخص، شي، او حيوان باندې دلالت وکړي، لکه: ښوونکی، قلم، چرگ، پسه، مشوانی، پياله.

جمع نوم: هغه دی چې له يوه څخه پر زياتو اشخاصو، او شيانو دلالت وکړي، لکه: ښوونکي، قلمونه، چرگان، پسونه، پيالې.

په پښتو ژبه کې که وغواړو مفرد نوم په جمع واړوو په پای کې يې (ونه، آن، يان، گانې (ه) اوږده (ې) څرگنده (ي) ور زياتېږي لکه مېز- مېزونه، سړی، سړي، پسه، پسونه، موضوع، موضوعگانې، بيزو، بيزوگانې، کلا، کلاگانې، ونه ونې، گل، گلان. موچي- موچيان

په پښتو ژبه کې مؤنث نومونه تر جلا قاعدې لاندې په جمع اړول کېږي. هر مفرد مونث نوم چې په (واو يا الف) سره پای ته رسېدلي ده (د گانې په زياتولو سره په جمع بدلېږي، لکه: زانگو، زانگو گانې، غوا، غواگانې، برېښنا، برېښناگانې.

هغه مفرد نوم چې په پای کې يې څرگنده (ي) وي په زور کې واله (ی-) سره جمع کېږي، لکه (بدي- بدي، خوارۍ- خوارۍ).

مؤنث مفرد نومونه چې په څرگنده (ه-) ختم شوي وي د جمع کولو په وخت کې څرگنده (ه) په اوږده (ې) بدلېږي، لکه (پاڼه- پاڼې، پڼه، پڼې، ښځه، ښځې، چرگه، چرگې.

ماخذ: صديق الله رښتين (ژب ښودنه)

پنځلسم لوست:

د تدريس وخت: (درې درسي ساعتونه)

گڼه	د مطالبو سرليکونه	موضوعاتې	وخت
۱	د لوست موضوع	جرگه	
۲	د زده کړې پوهنيزې، مهارتي، ذهني موخې	د دې لوست په لوستلو سره به زده کوونکي د هېواد د جرگې په اړه معلومات ترلاسه کړي. - د جرگې دارزښت په هکله به خبرې وکړای شي. - متن به سم او روان ولولي. - خو تنه زده کوونکي به يوه جرگه جوړه او تمثيل کړای شي. - د سوال او ځواب په توگه به د نويو لغتونو معنا ورايي او جملې به ورته جوړې کړي. - د متن ديالوگ به په دوه کسيزه توگه ترسره کړای شي.	
۳	د تدريس لارې	لوستل، ليکل، پوښتنې او ځوابونه	
۴	د تدريس وسيلې او مرستندوی توکي	د امکان په صورت کې د ځينو جرگو انځورونه او تصويرونه	
۵	د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي ارزونه، ليکلې ارزونه، سوال او ځواب د يادداشت کتابچه	
۶	د زده کړې او تدريس فعاليتونه	ستري مه شي، حاضري اخيستل او د کورنۍ دندې کتنه	۶ دقيقې
۷	د انگېزې رامنځته کول	بنوونکي دې لاندې پوښتنې د تختې پرمخ وليکي او له زده کوونکو څخه دې وپوښتي. جرگه څه ته وايي؟ جرگه څه ارزښت لري؟	۴ دقيقې

د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت
<p>– ښوونکی دې متن په لوړ غږ ولولي.</p> <p>– ښوونکی دې په څو زده کوونکو متن په سم تلفظ ولولي.</p> <p>– ښوونکی له څو زده کوونکو څخه غواړي چې د جرگې د اهمیت په هکله په خپله ژبه معلومات وړاندې کړي.</p> <p>– ښوونکی په څو زده کوونکو د جرگې په اړوند یوه موضوع ټاکي چې زده کوونکي هغه د ټولګي په مخ کې تمثیل کړي.</p> <p>– ښوونکی زده کوونکو ته لارښوونه کوي چې له یو بل څخه د نویو لغتونو د معنا پوښتنې وکړي.</p> <p>– ښوونکی زده کوونکو ته لارښوونه کوي چې لغتونو ته مناسبې جملې جوړې کړي.</p> <p>– ښوونکی د جرگې د متن دیالوګ په زده کوونکو ترسره کوي.</p> <p>– ښوونکی د لوستل شوي متن څخه زده کوونکو ته د جرگې په هکله سپارښتنه کوي.</p> <p>– جرګه څه ته وايي؟</p> <p>– جرګه څه ازربښت لري؟</p>	<p>– زده کوونکي خپلو تیروتنو ته متوجه کیږي.</p> <p>– زده کوونکي متن ته په دقت گوري او غږ ورته نیسي.</p> <p>– زده کوونکي د متن په لوستلو کې برخه اخلي.</p> <p>– زده کوونکي په مینه د جرگې په هکله خپل معلومات وړاندې کوي.</p> <p>څو زده کوونکي په تمثیل کې برخه اخلي.</p> <p>– زده کوونکي یو له بل څخه د نویو لغتونو د معنا پوښتنې کوي او ځوابونه وايي.</p> <p>– زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم عمل کوي.</p> <p>– دوه دوه زده کوونکي د سوال او ځواب په ډول په دیالوګ کې برخه اخلي.</p> <p>– زده کوونکي په کورونو کې کورنۍ دنده ترسره کوي.</p>	<p>۳۵ دقیقې</p>

د متن د ستونزمنو برخو روښانه کول:

– د جرگې له لارې کومې ستونزې هوارېږي؟ د جرگو له لارې د هېواد، کورنۍ، سیاسي، ټولنیزې قومي، اقتصادي، فرهنګي، او داسې نورې ستونزې هوارېږي.
ناغه: څوک چې د جرگې له پریکړو څخه سرغړونه وکړي او د جرگې پریکړې ونه مني، هغه جرمه کیږي.
لاندېه: شخړه

– ریښه: آریایي معلوم سرودونه د (ویدی سرودونو) یا یوازې د (ویدا) په نومونو یا دیږي. دغه سرودونه د لرغونتوب او مذهبي موضوعگانو له مخه په څلورو مجموعو یا کتابونو وېشل شوي دي چې تر ټولو لرغونی او مهم کتاب یې ریښه (پاک او مبارک علم) نومېږي. دغه کتاب د ادبي درجو، جغرافیایي او نیم تاریخي مثالونو له مخې د هندوګش په سویلې سیمو کې یعنې ختیځ افغانستان پورې اړه لري. ریښه (۱۰۲۸) سرودونه لري چې په لسو توکونو (په ویدی اصطلاح ماندولو) ویشل شوي دي. هری برخې ته (کورنۍ کتاب) هم ویل کیږي.

سانسکرت: د هند اروپایي ژبی یا اریایي ژبی څخه یوه ژبه ده.

جرگه

جرگه د افغانانو يو ملي او پخوانی دود دی. زموږ په ټولنه کې د ستونزې، شخړې او يا کومې لانجې د پيدا کېدو پر مهال د قوم مشران، سپين ږيري او عالمان سره را غونډېږي، خبرې اوبحثونه ورباندې کوي. هر څوک خپل نظر وايي د هر چا خبرې اورېدل کېږي، تر ډېر فکر او غور وروسته د جرگې له خوا داسې پرېکړه کېږي چې ټولو ته د منلو وړ وي. د جرگې له پرېکړو هېڅوک سرغړونه نشي کولای.

زموږ گران افغانستان يو اسلامي هېواد دی، د جرگو له پلوه ډېره لرغونې او تاريخي سابقه لري. دغه د وياړونو ډک هېواد د تاريخ په اوږدو کې خپلې هر ډول سياسي، اقتصادي او اجتماعي ستونزې د جرگو له لارې هوارې کړې دي، چې له نېکمرغه دغه وياړ لاتر اوسه پورې زموږ په خلکو کې خوندي پاتې دی او خپلې هر ډول ستونزې او شخړې په همدغې وياړلې دود باندې له منځه وړي.

الله ﷻ په خپل کتاب قرآن عظيم الشان کې فرمايي، ژباړه: ((تاسو د دوه ورونيو ترمنځ سوله وکړئ.)) معنا دا چې د هغوی د ستونزو د له منځه وړلو لپاره د هغوی ترمنځ روغه جوړه وکړئ. الله ﷻ په بل ځای کې فرمايي: ژباړه: ((کله چې تاسو کوم کار سرته رسوئ، نو د هغه خبرې د ښه سرته رسولو لپاره له يو بل سره مشوره وکړئ او توکل په خداي ﷻ وکړئ.))

افغانانو د تاريخ په اوږدو کې خپلې هر ډول ستونزې او د ژوندانه درنې مسئلې په شورا او گډ فکر سره هوارولي. د سانسکريت او رېگويدا په لرغونو سرودونو کې هم د دغسې جرگو يادونه شوې ده. دوی دوه ډوله جرگې درلودې چې يوه يې وره جرگه او بله يې لويه جرگه وه. دا دواړه جرگې په خپل ځای کې د ډېر اهميت او ارزښت وړ دي. د همدغو جرگو دود او دستور لاتر اوسه زموږ په گران هېواد کې ژوندی دی او زموږ زياتې ستونزې او شخړې د جرگو له لارې حل کېږي. په ورو جرگو کې د کلي، کور، سيمې آن د ولسوالۍ خلک برخه اخلي او خپلې ستونزې په گډ فکر له منځه وړي. د جرگو له پرېکړو څخه هېڅوک سرغړونه نشي کولای او که چېرې څوک سرغړونه وکړي، هغه ناغه کېږي.

همدا راز په لويو جرگو کې د ټول هېواد مشران، سپين ږيري، او عالمان گډون کوي او د هېواد ستونزې او شخړې په گډ او واحد نظر سره حل کوي. زموږ په هېواد کې لومړنۍ لويه جرگه د ميرويس خان هوتک په وخت کې په ۱۷۰۵م کال د کندهار له زاړه ښار نه لېږي په کوکران کلي کې جوړه شوه. په دغه جرگه کې پرېکړه وشوه چې د يرغلگرو په وړاندې دې خپله ميرويس خان له خپل تدبير څخه کار اخلي. همداسې نورې ډېرې جرگې هم زموږ په هېواد کې ترسره شوي او لاتر سره کېږي. لنډه دا چې جرگه د يوه هېواد او خلکو د وياړونو او ارزښتونو ملي دود دی، نو لازمه ده چې موږ افغانان په خپل ملي دود او دستور باندې و وياړو او ورته په درنه سترگه وگورو.

شپاړسم لوست:

د تدریس وخت: (درې درسي ساعتونه)

گڼه	د مطالبو سرلیکونه	موضوعاتې	وخت
۱	د لوست موضوع	کابل	
۲	د زده کړې پوهنیزې، مهارتي، ذهني، موخې	<p>د دې لوست په پای کې به زده کوونکي لاندې موخې تر لاسه کړي.</p> <p>– کابل ښار به د هېواد یو فرهنګي او کلتوري مرکز په توګه وپېژني.</p> <p>– متن به سم او روان ولولي.</p> <p>– د نویو لغتونو معنا به زده او په جملو کې به یې وکاروي.</p> <p>– زده کوونکي به د کابل په هکله په خپل منځ کې خبرې اترې وکولای شي.</p> <p>– زده کوونکي به په ټولګي کې د نورو ملیتونو له زده کوونکو سره د مرستې روحیه پیاوړې کړي.</p> <p>– زده کوونکي به د خپلو ټولګیوالو په وړاندې د کابل په هکله په پښتو ژبه خبرې وکړای شي.</p> <p>– د متن په لوستلو، لیکلو او خبرو کولو کې به په علاقمندي فعاله ونډه واخلي.</p> <p>– د متن د وروستۍ برخې فعالیتونه به سرته ورسولای شي.</p>	
۳	د تدریس لارې	لوستل، لیکل، پوښتنې او ځوابونه (محاوره) په یوازې توګه خبرې...	
۴	د تدریس وسیلې او مرستندوی توکي	د کابل د تاریخي او مهمو ځایونو انځورونه، کتابتون، مجلې او د کابل ښار په هکله لیکنې، د مفرد او جمع کلمو لیکلي کارتونه.	
۵	د ارزونې لارې او وسیلې	شفاهي ارزونه، لیکلې ارزونه، د سوال او ځواب (ډيالوګ) په توګه ارزونه د یادداشت کتابچه.	
۶	د زده کړې او تدریس فعالیتونه	ستړې مه شي، حاضري اخیستل او د کورنۍ دندې کتنه	۶ دقیقې
۷	د انګېزې رامنځته کول	<p>– د افغانستان د پلازمینې (پایتخت) په هکله څه معلومات لرئ؟</p> <p>– کابل چېرته پروت دی؟</p> <p>– کابل د افغانستان د څه شي نښه ده؟</p>	۴ دقیقې

د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	وخت
<p>– ښوونکی لوست په لور مناسب غږ لولي.</p> <p>– ښوونکی زده کوونکي په ډلو وېشي، سپارښتنه کوي چې متن په چوپټيا ولولي او ستونزې دې په نښه کړي او ښوونکی څارنه کوي.</p> <p>– ښوونکی په وار سره دوه دوه زده کوونکي د ټولگيوالو مخې ته راغواړي او سپارښتنه کوي چې خپل نومونه په خبرو اترو کې وکاروي. ښوونکی مرسته کوي.</p> <p>– ښوونکی په وار سره يو يو زده کوونکی د ټولگي مخې ته راغواړي او سپارښتنه کوي چې يوه يا دوه دقيقې د کابل په هکله خبرې وکړي.</p> <p>– ښوونکی درې تنه زده کوونکي د ټولگي مخې ته راغواړي او لارښوونه کوي چې يو زده کوونکی له بل څخه د متن د کلمو د معنا کولو پوښتنه وکړي، دويم دې معنا او دريم دې په جملو کې وکاروي، خپله دې مرسته ورسره وکړي.</p> <p>– ښوونکی په وار سره زده کوونکي تختې ته راغواړي او ورته وايي چې داسې يوه کلمه وليکي چې د پښتو (ی) گانو څخه يوه يې په کې کارول شوې وي.</p> <p>– ښوونکي د کابل د لوست لنډيز په روښانه ټکو او سمو الفاظو زده کوونکو ته وايي او د درس لنډيز بيانوي.</p> <p>کورنۍ دنده: ښوونکی زده کوونکو ته سپارښتنه کوي چې د افغانستان د ټولو ولايتونو او د هغو د مرکزونو نومونه په خپلو کتابجوکي وليکي.</p>	<p>– زده کوونکي متن ته گوري او پاملرنه کوي.</p> <p>– زده کوونکي په چوپټيا سره متن لولي او د ستونزو په باب له ښوونکي پوښتنه کوي.</p> <p>– زده کوونکي خپل نومونه په خبرو اترو کې کاروي او نور غور نيسي.</p> <p>– زده کوونکي په وار سره د کابل په باب خبرې کوي.</p> <p>– زده کوونکي همدغه فعاليت په کتابجو کې ترسره کوي.</p> <p>– زده کوونکي په وار سره تختې ته راځي او يوه (ی) لرونکې کلمه ليکي.</p> <p>– زده کوونکي په دقت سره د لوست لنډيز ته غور نيسي.</p> <p>– زده کوونکي په کورونو کې کورنۍ دنده ترسره کوي.</p>	<p>۳۵ دقیقې</p>

	<p>د متن د ستونزمنو برخو روښانه کول:</p> <p>– پلازمینه (بایتخت) هغه ځای چې د یو هېواد پاچا یا ولسمشر په کې اوسېږي او ټول هېواد اداره کوي.</p> <p>– دوبي (اوړی او یا تابستان) په دوبي کې مېوې او دانې پخېږي.</p> <p>– محصولات (مېوې، دانې، لاسي جوړ شوې شيان او نور دي).</p> <p>– پارلمان (شورا، قانون جوړونکې شورا) زموږ د هېواد پارلمان له دوو مجلسونو (ولسي جرگې او مشرانو جرگې) څخه جوړ شوی دی.</p>
	<p>د فعالیتونو په اړه معلومات او د پوښتنو ځوابونه</p> <p>کابل چېرته پروت دی؟</p> <p>ځواب: کابل د میدان وردگ، لوگر، ننگرهار، لغمان، کاپیسا، پروان ترمنځ پروت او د دغو ولایتونو سره ګډه پوله لري.</p> <p>کابل د پلازمینې په توګه څه ارزښت لري؟</p> <p>کابل په نړیواله کچه سیاسي، مذهبي، علمي، فرهنګي او اقتصادي مرکز دی.</p>

ښوونکي ته اضافي معلومات:

کابل

کابل زموږ د هېواد له ډېرو لرغونو او مهمو ښارونو څخه یو ښار دی، یا په بل عبارت کابل هغه نوم دی چې د لرغونو پېړیو راهیسې د زړې آسیا د جغرافیې او تاریخ په پاڼو کې ځای لري. دا نوم هغه ښار ته اطلاق کېږي چې د همېشه لپاره مقتدرو پاچاهانو د تمدن او سلطنت مرکز و. که څه هم تر اسلام دمخه د کابل سیاسي موقعیت څرګند نه دی، خو دومره معلومه ده چې کابل ډېرې پېړۍ حتی د مقدوني سکندر له عصر څخه دمخه هم موجود و او د سکندر مؤرخانو په تکراري او پرله پسې ډول له هغه څخه یادونې کړي دي.

کابل کاسې ته ورته جوړښت لري، شاوخوا یې غرونه دي، له همدې غرونو او لوړو ځایونو څخه اوبه رابېږي او په کابل کې ټولېږي.

که د کابل کاسې ته په یوه لنډ نظر وکتل شي، نو لیدل کېدای شي چې په شمال کې یې د خواجه رواش سیمه، په لویدیځ کې یې د ښي حصار سیمه او په جنوب ختیځ کې یې د حشمت خان د کلا سیمه پرته ده. هغه اوبه چې له لوړو برخو څخه رابېږي، د وتلو لار نه لري او په بېلابېلو کاسو کې راټولېږي چې اوس هم د کابل په شاوخوا کې دغه ښې نښانې لیدل کېږي. څرګنده ده چې په پخوانیو زمانو کې د سیندونو لوري د کوچیانو د تګ راتګ طبعي لارې وې. کلي او ښارونه د دغو سیندونو په غاړه جوړ شوي وو.

کابل زموږ د ګران هېواد یو لرغونی ښار او زموږ د هېواد مرکز دی. په کابل ښار کې د حکومت ټول وزارتونه شته دي. د افغانستان ملي شورا هم په کابل کې موقعیت لري. هغوی قانونونه جوړوي او د هر ډول ستونزو دله منځه وړلو لپاره کاروي. حکومتي چارواکو او د نړۍ د موسسو لخوا بنیادي کارونه لکه د ښوونځیو جوړول، د ملي اردو پیاوړي کول، د ملي پولیسو روزنه، مسلکي ښوونکو لپاره پرله پسې سیمینارونه، ورکشاپونه او نور کارونه پر مخ بیول کېږي. په دغه لرغوني ښار کې اوس څه د پاسه (۱۸۶) ښوونځي شته دي. همداراز په کابل کې اوس څه د پاسه (۲۶۳) لومړني، منځني او ثانوي ښوونځي شته چې له نیکمرغه ټول ښوونځي فعال او د هېواد زده‌کوونکي خپلې زده کړې پکې تر سره کوي. برسره پردې په دغه ښار کې دولتي او شخصي پوهنتونونه موجود دي. دغه ښکلی ښار کې خصوصي پروژې چې د خلکو په هڅو او پانګې اچونې جوړې شوي او خپل بنیادي کارونه، لکه: د ودانیو جوړول د سړکونو او پلونو جوړول او نور بنسټیز کارونه پر مخ بیايي.

په دې لرغوني ښار کې د پرمختللي تکنالوژۍ ډول ډول وسیلې، لکه: کمپیوټر، فکس، انټرنټ او نور ایجاد او فعاله شوي دي چې له دغو پرمختللو وسایلو څخه اوس زموږ خلک په تېره بیا، دولتي او شخصي ادارې او موسسې ګټه اخلي. په اوسني وخت کې د رسمي او غیر رسمي ادارو ځینې دندې او کارونه په کمپیوټر تر سره کېږي. همدارنګه د پوهنې وزارت په هڅو او کوښښونو سره د هېواد په یو شمېر ښوونځیو کې د ښې زده کړې لپاره کمپیوټرونه او نور درسي وسایل ورکړل شوي دي. چې د نوموړو سیمو له جملې څخه یو هم د کابل ښار دی. اوس د دې ښار یو شمېر ښوونځي له کمپیوټر څخه برخمن او زده‌کوونکو ته د زده کړې په خاطر ویشل شوي دي. څرنگه چې کابل زموږ د هېواد یو لرغوني ښار دی نو د پورتنیو لاسته راوړنو تر څنګ په دې ښایسته ښار کې د ځوانانو لپاره ادبي او فرهنګي ټولنې، د آزادو رسنیو مرکزونه او نور جوړې شوي دي. زموږ خلک په تېره ځوانان کولای شي چې په دغو ټولنو کې فعاله برخه ولري. ادبي او فرهنګي ټولنې د یوه هېواد د پرمختګ لپاره یوه ضروري برخه ده او ددې تر څنګ په دغه ښار کې اوس څه د پاسه د تلویزیون (۱۱) چینلونه فعال او خپل پروګرامونه خپروي، همدارنګه په دې ښار کې د خوړو او وسایلو جوړولو شخصي کارخاني جوړې شوي دي چې له نیکه مرغه زیاتره خوا په دغه ښار کې تولید او جوړېږي چې زموږ هېوادوال ترې ګټه اخلي.

اوولسم لوست

د تدریس وخت: (درې درسي ساعتونه)

وخت	موضوعگانې	د مطالبو سرلیکونه	گڼه
	غلې، مېوې (خبرې اترې)	د لوست موضوع	۱
	د لوست په پای کې به زده کوونکي لاندې موخې تر لاسه کړي. - د خپل هېواد غلې دانې او مېوې به وپېژني. - د غلو دانو او مېوو ګټې او ارزښت به بیان کړای شي. - متن به سم او روان ولولي. - د نویو لغتونو معنا به زده کړي او په جملو کې به یې وکاروي. - د متن په خبرو اترو کې به فعاله ونډه واخلي او پښتو به زده کړي. - د متن لنډیز به په خپله ژبه ووايي. - پوښتنو ته به ځوابونه د دیالوګ په بڼه ورکړای شي. - د متن په سم لوستلو، سم لیکلو او سمو خبرو کولو کې به په علاقمندي سره فعاله ونډه واخلي. - د لوست د پای فعالیتونه به په خپلواک ډول سرته ورسولای شي.	د زده کړې پوهنیزې، مهارتي، ذهني، موخې	۲
	لوستل، لیکل، پوښتنې او ځوابونه (محاوره) په یوازې توګه خبرې...	د تدریس لارې	۳
	د امکان په صورت کې د ځینو غلو، دانو او مېوو انځورونه او عکسونه.	د تدریس وسیلې او مرستندوی توکي	۴
	شفاهي ارزونه، لیکلي ارزونه، د سوال او ځواب (دیالوګ) په توګه ارزونه، د یادداشت کتابچه.	د ارزونې لارې او وسیلې	۵
۶ دقیقې	ستړي مه شي، د حاضري اخیستل او په بېلابېلو بڼو د کورنۍ دندې کتنه.	د زده کړې او تدریس فعالیتونه	۶
۴ دقیقې	- آیا ویلای شئ چې غله او مېوه څه شی دي؟ - غلې، دانې او مېوې زموږ بدن ته څه ګټه رسوي؟ - آیا له خوراک او څښاک پرته انسان ژوندی پاتې کېدای شي؟	د انګېزې رامنځته کول	۷

وخت	د زده کوونکو فعالیتونه	د ښوونکي فعالیتونه
۳۵ دقیقی	<p>– زده کوونکي لوست ته ګوري او په دقت غوږ نیسي.</p> <p>– زده کوونکي لوست په پټه خوله لولي، ستونزمنې کلمې په نښه ۱ و له ښوونکي څخه پوښتنه کوي.</p> <p>– نور زده کوونکي لوست ته ګوري او غوږ نیسي.</p> <p>– څو زده کوونکي په وار د غلو دانو او مېوو د ګټو او ارزښت په هکله خبرې کوي.</p> <p>– د هرې ډلې دوه دوه زده کوونکي د سوال او ځواب په مرکو کې برخه اخلي.</p> <p>– زده کوونکي کلمې معنا او د تخته پر مخ ورته جملې جوړوي.</p> <p>– زده کوونکي د ټولګي په وړاندې د لوست د متن لنډیز په خپله ژبه وايي.</p> <p>– زده کوونکي په کورونو کې کورنۍ دنده سرته رسوي.</p>	<p>– ښوونکي لوست په لوړ مناسب غږ لولي.</p> <p>– ښوونکي سپارښتنه کوي چې زده کوونکي لوست له ځان سره په پټه خوله ولولي او ستونزمنې کلمې په نښه کړي.</p> <p>– ښوونکي لوست په څو زده کوونکو په لوړ غږ لولي او په لوست کې ورسره مرسته کوي.</p> <p>– ښوونکي غواړي چې څو زده کوونکي په خپله خوښه د ټولګي په مخکې د غلو، دانو او مېوو د ګټو او ارزښت په هکله خبرې وکړي.</p> <p>– ښوونکي دوه دوه زده کوونکي هڅوي چې د ټولګي په مخکې لومړۍ مرکه، دویمه مرکه، درېمه مرکه د سوال او ځواب په توګه په وار سره ترسره کړي. ښوونکي دې د نیمګړتیا په صورت کې مرسته وکړي.</p> <p>– ښوونکي دې درې درې زده کوونکي د ټولګي مخې ته راوغواړي یو زده کوونکي له بل څخه د کلمې معنا وپوښتي او درېم زده کوونکي دې هماغې کلمې ته مناسبه جمله جوړه او د تخته پر مخ دې ولیکي.</p> <p>– ښوونکي دې له زده کوونکو څخه وغواړي چې د لوست د متن لنډیز په خپله ژبه ووايي.</p> <p>– ښوونکي دې زده کوونکو ته له هر لوستل شوی درس څخه کورنۍ دنده وسپاري، مثلاً زده کوونکي دې په خپلو کورونو کې د مور او پلار په مرسته په هېواد کې د غلو، دانو او مېوو نومونه ولیکي او په بله ورځ دې هغه په ټولګي کې نوروته ووايي.</p>
د متن د ستونزمنو برخو روښانه کول: اینځر: انجیر		
<p>د فعالیتونو په اړه معلومات او د پوښتنو ځوابونه</p> <p>افغانستان څه ډول هېواد دی؟</p> <p>ځواب افغانستان یو کرنیز هېواد دی. زیاتره خلک یې په کرنه، مالداري او باغدارۍ بوخت دي.</p>		

ښوونکي ته اضافي معلومات:

غلې، دانې او مېوې

زموږ هېواد متعدله هوا لري، هر ډول غلې، دانې او مېوې پکې کيږي او ښه حاصل کوي. تر ټولو دمخه بايد لومړۍ غلې، دانې او مېوې په مرتب ډول وپيژنو او د گټو او ارزښت په هکله يې لنډې څرگندونې ترسره شي.

۱- غلې دانې: زموږ په هېواد کې ډېرې غلې کرل کيږي او ښه حاصل کوي. د غلو په ډله کې غنم، جوار اوربشې، وريجې، لوبيا، نخود، مۍ او نور راځي او د مني او ژمي په فصلونو کې کرل کيږي، جوار هم د هېواد په زياتره سيمو کې کرل کيږي. د زياترو خلکو خواړه د غنمو ډوډۍ او د جوارو سوکرک دی. ډوډۍ د خلکو ورځنۍ اړتيا ده. د هرې کورنۍ په دستر خوان باندې ډوډۍ موجوده وي. سابه او نور خواړه پرته له وچۍ ډوډۍ نه خوري او نه خوند کوي. په ډوډۍ کې ډول ډول ویتامينونه شته دي چې د انسان بدن پياوړی کوي تقريباً (۱۷) ویتامينونه په غنمو کې موجود دي.

د غنمو له اوږو څخه خلک ډول ډول کلچې او نور خواړه پخوي او ترې گټه اخلي. لکه څنگه چې مو مخکې وويل چې زموږ هېواد يو کرنيز هېواد دی د غنمو، جوارو د کرنې تر څنگ دانې هم کري لوبيا، چنې، نسک، مشنگ، مۍ، وريجې او نور هم د هېواد په ځينو سيمو کې کرل کيږي او خلک له دغو دانو څخه خپلې ورځنۍ اړتياوې پوره کوي.

د دانو خوړل هم د انسان د بدن يوه مهمه اړتيا ده. دانې ډول ډول ویتامينونه، پروټينونه، منرالونه او نورې انرژۍ لري چې خوړل يې بدن پياوړی او قوي کوي. دانې چې زموږ د ورځنۍ ژوند مهم خواړه دي، د نه رسېدو په صورت کې يې بدن کمزوری کيږي او له فعاليت څخه لوېږي. هغه کورنۍ چې له دغو خوړو څخه ډېره گټه اخلي، د هغوی بدن پياوړی او خپل ورځنۍ کارونه په سمه توگه ترسره کولای شي. له دانو څخه هم ډول ډول خوندور خواړه پخپري او ترې گټه اخيستل کيږي.

مېوې: مېوې زموږ د هېواد له مهمو پيداوارو څخه دي. په زياترو سيمو او ولايتونو کې پيدا کېږي. دغه ښکلی او سمسور هېواد خورا مشهورې مېوې لري.

انگور، انار، مڼې، ناک، اينځر، بادام، پسته، خټکي، هندوانې، توتان، آلبالو، گيلاس، شفتالو او نور د دې هېواد خوندورې مېوې دي. انگور په کابل، لوگر، پروان، کوهدامن، غزني، کندهار، هرات، فارياب او نورو ځايونو کې ډېر پيدا کيږي او خلک يې په روزنه بوخت دي. د کندهار، فراه، سمنگان او تگاب انار ډېر خوندور او مشهور دي. خټکي د هېواد په شمالي ولايتونو او فراه کې ډېر کرل کيږي او زياتره خلک يې په کرلو بوخت دي.

د مېوو خوړل هم انسان ته ضرور دي. مېوې هم ډول ډول ویتامينونه لري. هره مېوه ځانته ویتامين لري. د مېوو خوړل د انسان بدن پياوړی کوي او له بېلابېلو ناروغيو مخنيوی کوي. د مثال په توگه: انار د انسان ځيگرته گټه رسوي، وينه تصفيه کوي. مڼه زړه ته قوت وربښي، بيهی معده پياوړې کوي. هندوانې د انسان د پښتورگو په روغتيا کې اغېزه لري. موږ شکر الحمدلله مسلمانان يو. بايد د خدای ﷻ په دغه لوی نعمت هميشه شکر وکارو او د دغو نعمتونو په لا زياتولو کې هڅه او زيار وباسو. په خپل وس مېوه لرونکې ونې کېنو او په ژوند کې ترې سمه او معقوله گټه واخلو.

ښاغلی ښوونکي: د غلو، دانو، او مېوو مفرد او جمع نومونه په زده کوونکو مشق او تمرين کړئ.

د ځينو مېوو مفرد بڼه:

مفرد	جمع
مڼه	مڼې
خټکي	خټکي
هندوانه	هندوانې
زردالو	زردالان

زده کوونکي تشويق او وهڅوئ چې ديالوگ د سوال او ځواب په توگه په دوه کسيزه ډول ترسره کړي. د ديالوگ گټه دا ده چې زده کوونکي د دغه مهارت په ترسره کولو سره ژبه زده کوي او د خبرو کولو جرأت يې زياتيږي.

اتلسم لوست:

د تدريس وخت: (درې درسي ساعتونه)

گڼه	د مطالبو سرليکونه	موضوعگانې	وخت
۱	د لوست موضوع	پېژندگلوي (خبرې اترې)	
۲	د زده کړې پوهنيزې، مهارتي، ذهني موخې	<p>د لوست په پای کې به زده کوونکي لاندې موخې ترلاسه کړي.</p> <p>– د پېژندگلوي د گټو او ارزښت په هکله به معلومات پيدا کړي.</p> <p>– د پېژندگلوي د اهميت په باب به نورو ټولگيوالو او د کورنۍ غړوته لارښوونې وکړي.</p> <p>– د متن ستونزمنې برخې به پيدا او حل کړي.</p> <p>– متن به سم او روان ولولي.</p> <p>– په پښتو ژبه به يو بل ته د ځان په ورپېژندلو پوه شي.</p> <p>– د ټولگيوالو په مخکې به يو بل ته ځانونه وروپېژني.</p> <p>– د متن نيمگړې جملې به د مناسبو کلمو په کارولو سره بشپړې کړي.</p> <p>– د متن لنډيز به په پښتو ژبه وويلی شي.</p> <p>– د لوست د پای فعاليتونه به په خپلواک ډول سرته ورسولای شي.</p>	
۳	د تدريس لارې	لوستل، ليکل، پوښتنې او ځوابونه (محاوره) په يو کسيزه توگه ځان معرفي کول.	
۴	د تدريس وسيلې او مرستندوی توکي	د دويمې ژبې د زده کړې لپاره ليکلي کتابونه، د ارزيايي کتابچه.	
۵	د ارزونې لارې او وسيلې	يو کسيزه ارزونه، ډله ييزه ارزونه، شفاهي او ليکلي ارزونه، سوال او ځواب.	
۶	د زده کړې او تدريس فعاليتونه	ستړې مه شي، د حاضري اخيستل او په بېلابېلو بڼو د کورنۍ دندې کتنه او اصلاح.	۶ دقيقې
۷	د انگېزې رامنځته کول	<p>– پېژندگلوي څه ته وايي؟</p> <p>– تاسو د خپلو نږدې ملگرو د کورنيو د پېژندگلوي په باب څه معلومات لرئ؟</p> <p>– دوستي او پېژندگلوي څه گټې لري؟</p>	۴ دقيقې

د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	وخت
<ul style="list-style-type: none"> - ښوونکی دې د پېژندګلوی- لوست په مناسب غږ ولولي. - ښوونکی په وار سره په څو زده کوونکو متن لولي. - ښوونکی سپارښتنه کوي چې د څو شېبو لپاره متن له ځان سره ولولي او ستونزمنې کلمې يې په نښه کړي. - ښوونکی په وار سره دوه دوه زده کوونکي د ټولګي مخې ته راغواړي چې يو بل ته خپل ځانونه وروپېژني، د نیمګړتياوو په وخت کې ښوونکی ورسره مرسته کوي. - ښوونکی دې کوښښ وکړي چې د متن درې واړه مرکې په ټولو زده کوونکو تکرار او تمرین کړي. - ښوونکی دې په وار سره څو زده کوونکي د تختې مخې ته را وغواړي او ورته دې ووايي چې يوه يوه جمله پر تخته وليکي. - ښوونکی دې زده کوونکو ته ووايي چې په کور کې په خپلو کتابچو کې په خپله خوښه يوه يوه مرکه په پښتو ژبه وليکي. 	<ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي لوست ته پوره پاملرنه کوي. - زده کوونکي متن له ځان سره لولي. - زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سمه کړنه کوي. - زده کوونکي يو بل ته خپل ځانونه وروپېژني. - دوه زده کوونکي د مرکې لپاره د ټولګي مخې ته راځي. - زده کوونکي په مرکو کې فعاله ونډه اخلي. - نور زده کوونکي همدغه دنده په خپلو کتابچو کې ترسره کوي. 	<p>۳۵ دقیقې</p>

ښوونکي ته اضافي معلومات:

انسان د ټولنې غړی دی، په ټولنه کې ژوند کوي، باید یو له بل سره وپېژني. د یو بل د نوم د اصلي او فعلي استوګنځی د ځای، کار او ژوند پر څرنگوالي باندې پوهېدلو ته پېژندګلوي وايي.

له یو بل سره پېژندګلوي د انسان په ژوند کې آسانتیاوې راولي. د مثال په توګه: موږ یوه ورځ له یو چا سره په پوهنتون، وزارت، مارکیت، بازار، سفر او نورو ډیرو ځایونو کې مخامخ کېږو، د بحث او پېژندګلوي په بهیر کې له یو بل سره آشنا او دوستان کېږو، که چېرې هماغه شخص یو وخت کوم ځای کې وګورو، ستړي مه شي ورسره کوو. که دریم ځل یې وګورو، ښه روغې ورسره کوو او پېژندګلوي ورسره پیدا کوو. که همدا کتنه دوام ومومي، نو ورسره دوستان کېږو.

په ټولنه کې پېژندګلوي لاندې ګټې او ارزښتونه لري.

۱- په پېژندګلوي سره زموږ دوستان زیاتېږي.

۲- د اړتیا او یا کومې واقعي په پېښېدو سره کولای شو چې له خپلو دوستانو څخه مرسته وغواړو.

۳- ښه او رښتیني دوستان په سخته ورځ پکارېږي.

۴- د ښو دوستانو په پیداکولو د درنښت او عزت خاوندان ګرځو.

۵- ښه او هوښیار دوستان سړي ته د ژوند او ستونزو د لېرې کولو په خاطر ښې لارښوونې کوي.

۶- د ښه او هوښیار دوست په درلودو سره کولای شو چې شخصي کارونه، لکه: دوکانداري، سوداګري او نور... په سلا او مشورې پرمخ بوځو آن د خپل ژوند لوری معلوم کړو.

۷- د ښو او په زړه پورې دوستانو په پیداکولو سره دوی کورنۍ ټکمرغه کېږي.

ښاغلی ښوونکی دې زیار وکاري چې په زده کوونکو باندې په یو کسيزه او یا دوه کسيزه توګه د سوال او ځواب د پېژندګلوي مهارتونه مشق او تمرین کړي او زده کوونکي وکولی شي، په شفاهي توګه ځانونه نورو ته وروپېژني. دا پېژندګلوي تاسو ښاغلی کولی شئ چې په دوه کسيزه او یا یو کسيزه توګه په زده کوونکو باندې د ټولګي په مخکې ترسره کړئ. د پېژندګلوي اهمیت او ارزښت په دې کې دا دی چې له یوې خوا زده کوونکي پښتو ژبه زده کوي او له بلې خوا به دوی د خبرو کولو جرأت پیدا کړي.

نولسم لوست:

د تدريس وخت: (درې درسي ساعتونه)

گڼه	د مطالبو سرليکونه	موضوعگانې	وخت
۱	د لوست موضوع	مېرمن الايي	
۲	د زده کړې پوهنيزې، مهارتي، ذهني موخې	<p>د لوست په پای کې به زده کوونکي لاندې موخې تر لاسه کړي.</p> <p>– د هېواد نوميالی مېرمن الايي به وپېژني.</p> <p>– د مېرمن الايي په هکله به نور وروته معلومات ورکړي.</p> <p>– متن به سم او روان ولولي.</p> <p>– د متن نوي لغتونه به معنا او په مناسبو جملو کې وکاروي.</p> <p>– د متن د موضوع په اړه به د ټولګي په مخکې لنډې مرکې وکړي.</p> <p>– د متن لنډيز به نورو ته ووايي.</p> <p>– د مېرمن الايي له ادبي خدمتونو او ملي مبارزو څخه به په خپل ورځني ژوند کې ګټه واخلي.</p> <p>– د متن په سم لوستلو، سم لیکلو او سمو خبرو کولو کې به په علاقمندی فعاله ونډه واخلي.</p> <p>– د متن د وروستۍ برخې فعالیتونه به سرته ورسولای شي.</p>	
۳	د تدريس لارې	لوستل، لیکل، په يوازې توګه د لوست په مطلب خبرې کول. سوال او ځواب، ګروپي کار.	
۴	د تدريس وسيلې او مرستندوی توکي	د نويو لغتونو لیکلي کارتونه او د امکان په صورت کې د ځينو اتلو مېرمنو تصويرونه او ياداشت کتابچه.	
۵	د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي ارزونه، لیکلي ارزونه، يو کسيزه ارزونه، د سوال او ځواب ارزونه.	
۶	د زده کړې او تدريس فعاليتونه	ستري مشي، دحاضري اخيستل، او په بېلابېلو بڼو د کورنۍ دندې کتنه او اصلاح.	۶ دقيقې
۷	د انگېزې رامنځته کول	<p>– آيا د مېرمن الايي نوم مو اورېدلی دی؟</p> <p>– ستاسو په فکر د مېرمن الايي په ژوند لیک باندې پوهېدل موږ ته څه ګټه لري؟</p>	۴ دقيقې

د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت
<p>– ښوونکی دې متن په مناسب غږ ولولي.</p> <p>– ښوونکی دې متن په زده کوونکو باندې وار په وار د ټولګي په مخکې ولولي او د ستونزمنو کلمو په تلفظ او لوستلو کې دې پوره مرسته وکړي.</p> <p>– ښوونکی د مېرمن الایې د ادبي خدمتونو او ملي مبارزو په اړه زده کوونکو ته معلومات ورکوي.</p> <p>– ښوونکی دې څو زده کوونکي په وار د ټولګي مخکې ته را وغواړي چې د مېرمن الایې په هکله نورو ته معلومات ورکړي.</p> <p>– ښوونکی دې دوه، دوه زده کوونکي د ټولګي مخکې ته را وغواړي چې د مېرمن الایې په هکله د سوال او ځواب فعالیت د ډیالوګ په ډول ترسره کړي. خپله ښوونکی دې د وی ژبني او ګرامري نیمګړتیاوې په ګوته او اصلاح کړي.</p> <p>– ښوونکی دې د کلمو لیکلي کارټونه چې مخکې یې جوړ کړي دي د مېز په سر کېږدي او له هرې ډلې څخه دې دوه دوه زده کوونکي راوغواړي. یو زده کوونکی یو کارت پورته کړي کلمه دې معنا کړي او بل زده کوونکی دې هغه پر تخته ولیکي او په مناسب جمله کې یې وکاروي. ښوونکی دې د نیمګړتیا په صورت لازمه مرسته ورسره وکړي.</p> <p>– ښوونکی دې زده کوونکو ته سپارښتنه وکړي چې په کورونو کې د خپلې خوښې په موضوع کې یوه مرکه ولیکي او په بله ورځ یې په ټولګي کې تمثیل کړي.</p>	<p>– زده کوونکي متن ته ګوري او په دقت غږ نیسي.</p> <p>– زده کوونکي په وار متن د کتاب له مخکې لولي او د ستونزمنو کلمو سم تلفظ ته متوجه کېږي.</p> <p>– زده کوونکي د مېرمن الایې په اړه معلومات زده کوي.</p> <p>– زده کوونکي په دغه فعالیت کې فعاله ونډه اخلي.</p> <p>– زده کوونکي په ډیالوګ کې برخه اخلي او په دې ډول د محاورې دغه فعالیت په ښه توګه ترسره کوي.</p> <p>– زده کوونکي په دغه فعالیت کې ونډه اخلي.</p> <p>– زده کوونکي په کورونو کې کورنۍ دنده سرته رسوي.</p>	<p>۳۵ دقیقې</p>

	<p>د متن د ستونزمنو برخو روښانه کول:</p> <p>مېرمن الایې د جلال الدین لور او د بایزید روښان لمسی وه.</p> <p>لمسی- مفرد مونت لپاره کارول کیږي</p> <p>لمسی- مفرد مذکر لپاره کارول کیږي</p> <p>د لمسی جمع لمسیانې دي</p> <p>د لمسی جمع لمسیان دي</p>
	<p>د فعالیتونو په اړه معلومات او د پوښتنو ځوابونه</p> <p>- مېرمن الایې د هندي مغولو په ضد کوم قومونه راټول او هغوی ته یې د څه شي بلنه وکړه؟</p> <p>ځواب: مېرمن الایې اړیدي او اورکزي قومونه راټول او د هندي مغولو لښکرو د له منځه وړلو لپاره یې ورته لارښوونې وکړې.</p> <p>- مېرمن الایې له خپل وصیت سره سم چېرې او د چا ترڅنګ خاوروته وسپارل شوه؟</p> <p>ځواب: د مېرمن الایې مړی تیراته راوړل شو او له وصیت سره سم یې د خپل مېړه احدات تر څنګ خاوروته وسپارل شوه.</p> <p>- مېرمن الایې خپلې زده کړې له چا څخه کړې وې؟</p> <p>ځواب: خپلې زده کړې یې له خپل پلار څخه کړې وې.</p>

ښوونکي ته اضافي معلومات:

مېرمن الایي

د پښتو ژبې ادبیاتو په تاریخ کې زموږ د هېواد د ډېرو نومیالیو او پوهو ښځو نومونه په زړینو کرښو لیکل شوي دي او د هغوی د علمي کارونو او لاسته راوړنو یاد زموږ د هر افغان په زړه کې تازه پاتې دی. د دغو پښتني نومیالیو مېرمنو په لړ کې یوه هم مېرمن الایي ده.

دغه پښتنه مېرمن د ملي مبارز او عالم شخصیت بایزید روښان د زوی جلال الدین لور وه چې د روښان لمسی کېده. دغه اتله مېرمن د شیخ عمر د زوی احدات مېرمن وه.

مېرمن الایي خپلې ديني او علمي زده کړې له خپل پلار جلال الدین څخه کړې وې. د علم، پوهې، فضیلت او د غوره عالي کړو وړو او اخلاقو خاونده وه.

مېرمن الایي د روښانیانو د نهضت د ملي مبارزو د لارې افکر پیروه وه. د هېواد دښمنانو ته یې په کلکه ځوابونه او گوزارونه ورکړي دي.

مېرمن الایي په خپل ژوند کې د مغولي گورگاني تېري کوونکو د حکومت پر ضد د روښانیانو د اسلامي او ملي مبارزو په لړ کې د یوې رښتینې مېرمنې په توگه خپلې هڅې او مبارزې پرمخ بیولي دي. په دغه لاره کې یې د اسلام او د هېواد دښمنانو ته نه هېرېدونکي درسونه ورکړي دي.

په ۱۰۵۳ هجري قمري کال کې د دغې نومیالې مېرمنې خاوند د مغولو له لاسه په شهادت ورسېده. هغه مهال چې هندي مغولي واکمنان د خیبر له لارې د کابل په لور روان وو، نو دغې بېدارې او زړه ورې مېرمنې د پښتنو مشهور قومونه، اپریدي او اورکزي سره راغونډ کړل او هغوی ته یې د گورگاني لښکرو د له منځه وړلو په اړه مشورې او لارښوونې وکړې. زموږ هېوادپالو خلکو د دغې نومیالې مېرمنې په لارښوونې د گورگاني لښکرو مقابله ته خپل ځانونه چمتو کړل. د دواړو په منځ کې سخته جگړه ونښته. د دغې جگړې په نتیجه کې دښمن ته سخته ماته ورپه برخه شوه او پښتانه بریالي شول.

د مېرمن الایي د مرگ نېټه په دقیقه توگه څرگنده نه ده. له خپل وصیت سره سم یې مړی تیرا ته راوړل شو او د خپل مېړه احدات د قبر تر څنګ خاورو ته وسپارل شوه.

شلم لوست:

د تدريس وخت: (درې درسي ساعتونه)

گڼه	د مطالبو سرليکونه	موضوعگانې	وخت
۱	د لوست موضوع	صفت او ډولونه يې	
۲	د زده کړې پوهنيزې، مهارتي، ذهني موخې	د لوست په پای کې به زده کوونکي لاندې موخې ترلاسه کړي: - صفت او ډولونه به يې وپېژني. - صفت او د صفت ډولونه به تعريف کړای شي. - متن به سم او روان ولولي. - د صفت کلمې به په خپلو خبرو اترو او ليکنو کې وکاروي. - د نويو لغتونو معنا به زده کړي او په جملو کې به يې وکاروي. - په جملو او متنونو کې به د صفت کلمې پيدا کړای شي. - پښتو ژبه به روانه زده او خبرې پرې وکړای شي. - د متن د وروستۍ برخې په فعاليتونو کې به فعاله ونډه واخلي. - په محاورو کې به په علاقمندي سره برخه واخلي.	
۳	د تدريس لارې	لوستل، ليکل، په يوازې توگه د لوست په مطلب خبرې کول، په دوه کسيزه ډول په محاوره کې برخه اخيستل.	
۴	د تدريس وسيلې او مرستندوی توکي	د صفت کلمو ليکلي کارتونه	
۵	د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي ارزونه، ليکلي ارزونه، يو کسيزه ارزونه، د سوال او ځواب ارزونه	
۶	د زده کړې او تدريس فعاليتونه	ستړي مه شي، د حاضري اخيستل او په بېلابېلو بڼو د کورنۍ دندې کتنه او اصلاح.	۶ دقيقې
۷	د انگېزې رامنځته کول	- آيا تاسو د صفت په اړه معلومات لرئ؟ - آيا کولی شئ د صفت څو کلمې له ياده ووايئ او بيا يې پر تخته وليکئ؟ - د ژبې د گرامر زده کړه څه گټه لري؟	۴ دقيقې

وخت	د زده کوونکو فعالیتونه	د ښوونکي فعالیتونه
<p>۳۵ دقیقې</p>	<p>- زده کوونکي متن ته په دقت کوي او غور نیسي.</p> <p>- زده کوونکي په وار متن لولي او د ستونزمنو کلمو سم تلفظ زده کوي.</p> <p>- زده کوونکي په وار د صفت او د هغو د ډولونو په اړه معلومات ورکوي.</p> <p>- زده کوونکي په جملو کې د صفت کلمې په نښه کوي او د صفت کلمې د ډولونو مثالونه په خپلو کتابچو کې لیکي.</p> <p>- دوه، دوه، دوه کوونکي دې د مرکې فعالیت ترسره کوي.</p> <p>- زده کوونکي په وار د تختې مخې ته راځي او په یوه جمله کې ساده او مرکب صفتونه ښيي.</p> <p>- زده کوونکي کلمې معنا کوي او جملې ورته جوړوي.</p> <p>- زده کوونکي په کورونو کې کورنۍ دنده ترسره کوي.</p>	<p>- ښوونکي دې متن په مناسب غږ ولولي او په لوستلو کې دې د زده کوونکو څارنه وکړي.</p> <p>- ښوونکي دې پر څو کمزورو زده کوونکو باندې متن په وار ولولي او د ستونزمنو کلمو په تلفظ او لوستلو کې دې پوره مرسته وکړي.</p> <p>- ښوونکي له څو زده کوونکو څخه غواړي چې د صفت کلمې او ډولونو په اړه یې په وار معلومات وړاندې کړي. ښوونکي لازمه مرسته کوي.</p> <p>- ښوونکي د متن د لومړي فعالیت جملې پر تخته لیکي او د صفتونو د کلمو په باب له زده کوونکو څخه پوښتنې کوي. وروسته بیا د صفت کلمې او د هغه د ډولونو په اړه لنډ معلومات ورکوي او مثالونه یې پر تخته لیکي.</p> <p>- ښوونکي دې د لوست د مرکې فعالیت په دوو زده کوونکو باندې د ټولګي په مخکې ترسره کړي او د نیمګړتیا په صورت کې دې لارښوونه او مرسته وکړي.</p> <p>- ښوونکي د لوست د (۴) فعالیت جملې پر تخته لیکي او له زده کوونکو څخه غواړي چې په خپله خوښه په جملو کې ساده او مرکب صفتونه وښيي.</p> <p>- ښوونکي دې زده کوونکو ته لارښوونه وکړي چې هر زده کوونکي دې په خپله ډله کې د (۵) فعالیت کلمې معنا او ورته جملې جوړې او په کتابچه کې دې ولیکي او خپله ښوونکي دې لازمه مرسته وکړي.</p> <p>- ښوونکي دې زده کوونکو ته سپارښتنه وکړي چې په کورونو کې یو متن ولیکي. ساده او مرکب صفتونه دې پکې راولي او په بله ورځ دې هغه په ټولګي کې ولولي.</p>

	<p>د متن د ستونزمنو برخو روښانه کول:</p> <p>د ژبې د گرامر زده کړه څه ګټه لري؟</p> <p>گرامر د ژبې له قواعدو او جوړښتونو څخه بحث کوي. که یو څوک د ژبې گرامر زده کوي ګټه یې داده چې د ژبې له جوړښت او د ژبې له ټولو اجزاو څخه به خبر او معلومات پیدا کړي په سمه توګه به لیکل او لوستل کوي.</p>
	<p>د فعالیتونو په اړه معلومات او د پوښتنو ځوابونه</p> <p>– د (ناپوه او خټګر) په کلمو کې (نا) مختاړی دی او د خټګر په کلمه کې (ګر) د کلمې وروستاړی دی.</p> <p>مختاړی: مختاړي یا پېشوندونه هغه نا خپلواکې کلمې دي چې د کلمو په سر کې ورسره نښلول کیږي لکه د (کار) له کلمې سره (بیکار) همکار، بدکار</p> <p>وروستاړی: وروستاړي یا پسوندونه هغه نا خپلواکه کلمې دي چې د کلمو په پای کې ورسره ونښلي او نورې کلمې ترې جوړې شي لکه د (کار) کلمې سره وروستاړی (ګر) (کارګر) (ښوونه) (ښوونکی)</p>

ښوونکي ته اضافي معلومات:

صفت او ډولونه يې

صفت هغې کلمې ته وايي چې د يوه نوم حالت، کيفيت او څرنگوالی بيانوي. صفتونه پر څو ډوله دي او په لاندې ډول ښودل کېږي.

۱- اصلي صفت چې د يوه نوم ذاتي ښه والی او بدوالی ښکاره کوي، لکه: ښه سپری، مشر سپری، بد سپری او نور. اصلي صفتونه دا دي:

ښه- بد - تور - سپين - خړ - سور - غټ - لوی - نری - اوم - پوخ - خپل - پردی - لوڅ - مړ - روغ - جوړ - وړی - تړی - موړ - سوړ - وړ - زوړ - ټيټ - لوړ - جگ - اوچت - گړندی - پلن - لنډ - اوږد - ارت - تنگ - ژويل - ټی - پوه او نور.

۳- نسبتي صفت: چې يو بل نوم ته يې نسبت شوی وي، لکه: کندهاری، پکتياوال، يوسف زی، کورنی، سلېمان خېل، ورېښمين او نور.

۲- نسبتي صفت- هغه کلمې چې د هغو په واسطه يو نوم ته اشاره وشي او هغه ته اختصاص ورکړي، اشاري صفت بلل کېږي، لکه: دا کورنۍ دې په څو روپۍ گنبدلې ده. دغه سپری د غنمو لو کوي.

دا ونه ښه سيوری لري.

د هغه غره په سر ونې ښکاري.

دغه هلکان د زمرک ورېږونه دي.

دغه لرگي وچ او هغه نور لاندې دي.

له پورتنیو مثالو څخه څرگنده شوه چې په پښتو کې د اشاري کلمې د نارینه، ښځې، مفرد، جمع، ساکن او بې سا لپاره يو راز ويل کېږي.

۴- عددي صفت: هغه کلمې دي چې د هغو په واسطه د يو شي د شمېر اندازه معلومېږي، لکه، دوه لاسونه، دوې سترگې، شپږم کال، پنځمه ورځ او نور.

که چېرې يو عدد يوازې شمېر او اندازه وښيي مطلق عدد يې بولي او که چېرې په رتبه او درجه هم دلالت وکړي، نو رتبي عدد ورته وايي، لکه: دی يو کميس په سل افغانۍ گنبدلې. نن د مياشتې ۲۶ ورځ ده.

مطلق عددونه يې له يو او دوه څخه د مذکر او مؤنث لپاره يو شان راځي او رتبي عددونه د خپل موصوف تابع دي، لکه لسم کال، لسمه ورځ.

۵- استفهامي صفتونه: د پوښتنې په وخت کې استعمالېږي او موصوف ورسره راغلی وي، لکه څومره غنم دې په کار دي؟ کوم هلک پوه دی؟ څو کتابونه اخلي؟

۶- فعلي صفتونه هغه دي چې د فعل او کولو معنا هم پکې وي او د نورو صفتونو په شان د يو نوم حال او شان هم بيانوي.

فعلي صفتونه پر دوه ډوله دي: فاعلي صفتونه او مفعولي صفتونه

فاعلي صفتونه لکه: پالونکي، تلونکي، تلوني، تللي، راغلي، پاڅېدلي، گرځېدلي.

مفعولي صفتونه لکه: ساتلي، ليکلي، پرې کېدونکي، وهل کېدونکي او نور.

فعلي صفتونه له مصدر څخه د مصدري علامو پرځای د (ی، ونکی، ونی) په راوړو جوړېږي د (ی) په واسطه جوړ شوي صفتونه په تېره زمانه پورې اړه لري، نور مثالونه یې دا دي:

تللی وخت په مثال مړی د لحد دی مړی چا دی ژوندی کړی په ژړا

سل بللي ځایېږي او یو نابللی نه ځایېږي.

څوک چې کالي گنلې، هغه ته گنلېونکی وايي.

په پښتو کې صفت تر موصوف دمخه راځي او دغه ترکیب ته توصیفی ترکیب وايي. صفت په تذکیر، تانیث، جمع او مفرد کې همېشه د موصوف تابع دی او د دواړو په منځ کې مطابقت لازم دی. لکه خوږه مینه، خوږ خټکی، خوږې هندوانې، خواږه انگور، زوړ سړی، زاړه سړي، زړه بنځه، زړې بنځې.

صفتونه د حالاتو په لحاظ هم د موصوف تابع گڼل کېږي. کوم بدلون چې په موصوف کې راځي هغه په صفت کې هم راځي، لکه: فاعلي حالت، مفعولي حالت، ارتباطي حالت.

تورو سترگو لیونی کړم — دغه وړوکی هلک چا ووايه — په لویو غرونو د خدای ﷻ نظر دی. ډېرو کارونو سترگی کړم

ندایي حالت — گرانه وروره سترگی مه شې

مجرد وصفونه

مجرد وصف هغه ته وايي چې په بهر کې کوم مادي وجود ونه لري او خالي وصف او حالت ترې مرادېږي، لکه: لیونتوب، هوښیارتوب، روغتیا، اوږدوالی، دوستي، دښمني او نور.

په پښتو کې د مجرد وصف د جوړولو مشهورې علامې یا نښې نښانې دا دي:

(توب، تیا، والی، ی) دغه نښې نښانې د نوم او صفت په پای کې راځي او مجرد وصفونه ترې جوړېږي، لکه:

سړی، سړیتوب	لوی، لویوالی
لېونی، لېونتوب	تور، توروالی
مین، مینتوب	جگ، جگوالی
روغ، روغتیا	ترکان، ترکانی
تینگ، تینگتیا	ورور، وروري
لوړ، لوړتیا	انډیوال، انډیوالی

د مجرد وصف د جوړولو لپاره ځینې نورې لاحقې هم شته، خو مثالونه یې لږ دي، لکه:

واله	—	له پښتون څخه پښتونواله
ولي	—	له خپل څخه خپلولي
گلوي	—	له ورور څخه ورورگلوي
ینه	—	له مې څخه مېینه
ښت	—	له مور څخه مېښت، له زوړ څخه زړښت

یو ویشتم لوست:

د تدریس وخت: (درې درسي ساعتونه)

گڼه	د مطالبو سرلیکونه	موضوعاتې	وخت
۱	د لوست موضوع	کتاب	
۲	د زده کړې پوهنیزې، مهارتي، ذهني موخې	د لوست په پای کې به زده کوونکي لاندې موخې ترلاسه کړي: - د کتاب د گټو او ارزښت په اړه به وپوهیږي. - د لوست په لوستلو سره به کلمې او جملې سمې ولولي. - زده کوونکي به وکولای شي چې متن سم او روان ولولي. - د متن په مطلب به په یوازې توگه خبرې وکړي. - د لوست په اړوند به په دوه کسيزه توگه خبرې وکړای شي. - د نوو کلمو معنا به زده او په جملو کې به یې وکاروي. - په پښتو ژبه به د خبرو کولو د زده کړې تکرار وکړي. - د متن د پای فعالیتونه به په خپلواکه توگه سرته ورسوي.	
۳	د تدریس لارې	په ډله ییزه توگه، د سوال او ځواب په بڼه او په یوازې توگه.	
۴	د تدریس وسیلې او مرستندوی توکي	تخته، تباشیر، د موضوع په باب معلوماتي کتابونه او نور.	
۵	د ارزونې لارې او وسیلې	په لیکلي ډول، په شفاهي ډول، په یوازې او گروپي ډول ارزونه.	
۶	د زده کړې او تدریس فعالیتونه	سلام اچول، ستړي مه شي، حاضري اخیستل، د کورنۍ دندې کتنه او سمونه.	۶ دقیقې
۷	د انګېزې رامنځته کول	آیا تاسو له درسي کتابونو پرته نور کتابونه پیژنئ؟ د کتاب لوستل څه گټې لري؟ کوم ډول کتابونه موخوښیږي چې ویې لولی؟	۴ دقیقې

وخت	د زده کوونکو فعالیتونه	د ښوونکي فعالیتونه
۳۵ دقیقې	<p>– زده کوونکي متن ته په پوره پاملرنې سره گوري او غورځیسي.</p> <p>– زده کوونکي له لارښوونې سره سم عمل کوي.</p> <p>– زده کوونکي غورځیسي او د ستونزو په باب پوښتنه کوي.</p> <p>– زده کوونکي دغه فعالیت ترسره کوي.</p> <p>– نور زده کوونکي دغه کار په خپلو کتابچو کې ترسره کوي.</p> <p>– زده کوونکي به خپلو کورونو کې کورنۍ دنده ترسره کوي.</p>	<p>– ښوونکي په لوړ او مناسب غږ سره لوست لولي او ستونزمنې کلمې ورته تشریح او تلفظ کوي.</p> <p>– ښوونکي زده کوونکي پر ډلو ویشي او هرې ډلې ته لارښوونه کوي چې متن په چوپتیا ولولي او ستونزمنې کلمې په نښه کړي.</p> <p>– ښوونکي څو زده کوونکي د ټولگي مخې ته په وار سره را غواړي چې د کتاب د ارزښت په باب نورو ته معلومات ورکړي، ښوونکي مرسته او څارنه کوي.</p> <p>– ښوونکي سپارښتنه کوي چې دوه دوه زده کوونکي دې د کتاب د ښیځنو په باب د سوال او ځواب په ډول خبرې وکړي.</p> <p>– ښوونکي له هرې ډلې څخه په وار سره یو یو د تختې مخې ته راغواړي او لارښوونه ورته کوي چې یو دې کلمې پر تخته ولیکي، بل دې معنا کړي او دریم دې په جملو کې وکاروي، ښوونکي څارنه کوي.</p> <p>کورنۍ دنده:</p> <p>– ښوونکي دې زده کوونکو ته سپارښتنه وکړي چې یوه ډله پخپله خوښه د کتاب د ارزښت په هکله پنځه کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکي، بله ډله دې پخپله خوښه څو کلمې په جملو کې وکاروي.</p>
		<p>د متن د ستونزمنو برخو روښانه کول:</p> <p>په کتاب کې یادونه شوې ده چې په کتاب کې ډېر ښه ښه شیان شته. له شیانو څخه موخه او مطلب د علمي، دیني، فرهنګي، هنري او د نورو ګټورو یادونو څخه دي. سربیره پر دې په کتاب کې ډول ډول انځورونه ځای پر ځای شوي چې د بېلابېلو موخو تصویر ښکاره کوي.</p>
		<p>د فعالیتونو په اړه معلومات او د پوښتنو ځوابونه</p> <p>موږ ولې کتاب ولولو؟</p> <p>موږ ځکه کتاب ولولو چې له هغې څخه پوهه، معلومات او تجربې تر لاسه کړو یعنې د کتاب لوستل او زده کړه موږ په کلي ډول د علم په ګاڼه سینګاروي.</p>

ښوونکي ته اضافي معلومات:

کتاب

په نړۍ کې ډېر نامتو او پېژندل شوي عالمان، پوهان او څېړونکي تېر شوي دي. د دغو سترو او علمي شخصیتونو له جملې څخه د څو تنو نومونه د یادونې وړ بولو، لکه: افلاطون، ارسطو، سقراط، فیثاغورث، اډیسن، انشتین، پیر روبان، ابوعلی سینا، ابوریحان البیروني، خوشحال خان خټک، مولانا جلال الدین محمد بلخي او نور. هغوی هر یو په خپل وخت کې علمي، ادبي، فرهنګي، طبي، تاریخي، معلوماتي او داسې نور ډېر کتابونه او آثار لیکلي او موږ ته یې په میراث پرېښي دي.

د یادونې وړ ده چې کتابونه په دوه ډوله دي، یو هغه کتابونه دي چې لیکوال د یوې مشخصې موضوع په رڼا کې څېړنه کوي او کتاب په خپلواکه توګه لیکي، بل درسي کتابونه دي چې د پوهنې وزارت د ښوونې او روزنې موخو او پالیسیو په پام کې نیولو سره د ځانګړو مؤلفانو له خوا تالیف او طبع کېږي.

موږ ټولو ته معلومه ده چې د انسان پوهه د کتابونو په لوستلو او مطالعې زیاتېږي، نو په هر علمي کتاب کې ډېرې ښې او په زړه پورې موضوعګانې شته چې دغه موضوعګانې او مطالب په لوستلو تر لاسه کېږي.

هر کتاب که څه هم ډېر په زړه پورې مطالب به ونلري، خو بیا هم په یوځل لوستلو ارزې او هرو مرو ترې یوڅه زده کولای شو او زموږ معلومات او تجربې پراختیا مومي. له کتابونو سره مینه، علاقه او د هغو لوستل انسان ته د ښه او پرمختللي ژوند لار ښيي. راځئ چې له خپل ارزښتناکه وخت څخه ګټه واخلو او په وزګارتیا کې بېلابېل کتابونه او آثار ولولو او خپله پوهه او تجربې زیاتې کړو.

حضرت جعفر صادق وایي:

— د ژوند تر ټولو غوره پانګه ښه کتاب دی.

دوه ويشتم لوست:

د تدريس وخت: (درې درسي ساعتونه)

گڼه	د مطالبو سرليکونه	موضوعگانې	وخت
۱	د لوست موضوع	محمد گل خان مومند	
۲	د زده کړې پوهنيزې، مهارتي، ذهني موخې	<p>د لوست په پای کې به زده کوونکي لاندې موخې تر لاسه کړي:</p> <ul style="list-style-type: none"> متن به سم او روان ولولي. د محمد گل خان مومند او د هغه د ادبي کارونو په اړه به خبرې وکړای شي. د لوست د پای فعالیتونو پوښتنو ته به ځوابونه ووايي. په ډله ییزه توګه به په خبرو اترو کې فعاله ونډه واخلي. د نویو کلمو معنا به زده کړي او په جملو کې به یې وکاروي. په متن کې به نومونه پیدا کړای شي او پر تخته به یې وليکي. 	
۳	د تدريس لارې	په ځانګړې توګه د متن لوستل، سوال او ځواب، په یوازې توګه خبرې کول.	
۴	د تدريس وسيلې او مرستندوی توکي	د امکان په صورت کې د محمد گل خان مومند انځور.	
۵	د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي ارزونه، لیکلې ارزونه، په یوازې توګه ارزونه او په ډله ییزه توګه ارزونه.	
۶	د زده کړې او تدريس فعالیتونه	ستړې مه شي، دحاضري اخیستل او د کورنۍ دندې کتنه او اصلاح.	۶ دقیقې
۷	د انګېزې رامنځته کول	آیا تاسو د محمد گل خان مومند نوم اورېدلی دی؟ د هېواد له نومياليو او د هغو له علمي خدمتونو سره آشنا کېدل موږ ته څه ګټه لري؟	۴ دقیقې

د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت
<p>- ښوونکی دې متن په مناسب غږ ولولي.</p> <p>- ښوونکی دې متن په څو کمزورو زده کوونکو باندې په وار ولولي او د ستونزمنو کلمو په تلفظ کې دې پوره مرسته وکړي.</p> <p>- ښوونکی دې د لوست د مطلب په اړه له زده کوونکو څخه وغواړي چې په وار سره معلومات ورکړي.</p> <p>- ښوونکی دې زده کوونکو ته سپارښتنه وکړي چې یوه ډله له بلې ډلې څخه پوښتنې وکړي او بله ډله دې ورته په شفاهي توګه ځوابونه ووايي. نور زده کوونکي دې د سم او یا غلط ځوابونو په هکله دقت وکړي.</p> <p>- ښوونکی دې له څو زده کوونکو څخه په وار وغواړي چې د ټولګي په مخکې د محمد گل خان مومند د ژوند او علمي خدمتونو په اړه خپل معلومات وړاندې کړي.</p> <p>- ښوونکی دې څو زده کوونکي په وار سره د تختې مخې ته راوغواړي چې یو زده کوونکی یو لغت پر تخته وليکي، معنایې کړي او بل زده کوونکي ورته مناسبه جمله جوړه کړي. نور زده کوونکي دې په خپلو کتابچو کې وليکي.</p> <p>- ښوونکی دې زده کوونکو ته سپارښتنه وکړي چې په متن کې نومونه پیدا او په جملو کې یې وکاروي.</p> <p>- ښوونکی دې زده کوونکو ته لارښوونه وکړي چې (ې) لرونکی کلمې په متن کې پیدا او په خپلو کتابچو کې یې وليکي.</p>	<p>- زده کوونکي متن ته په پوره پاملرنې سره ګوري او غږ نیسي.</p> <p>- زده کوونکي په وار متن لولي او د ستونزمنو الفاظو تلفظ ته متوجه کیږي.</p> <p>- زده کوونکي په مینه د لوست په مطلب خبرې کوي.</p> <p>- زده کوونکي په دې فعالیت کې فعاله ونډه اخلي.</p> <p>- زده کوونکي له لارښوونې سره سم عمل کوي.</p> <p>- زده کوونکي له لارښوونې سره سم عمل کوي.</p> <p>- زده کوونکي دې (ې) لرونکي کلمې پیدا او په کتابچو کې دې وليکي.</p>	<p>۳۵ دقیقې</p>

	<p>د متن د ستونزمنو برخو روښانه کول:</p> <p>حرب: جګړه، جنگ، مقدمه.</p> <p>د دوو هېوادونو يا د يوې ډلې هېوادونو د يوې برخې يا د ټولو قواوو ټکر، تصادم او د هغو هيلو د تر سره کولو لپاره چې د سولې د لارې ممکنې نه وي.</p>
	<p>د فعاليتونو په اړه معلومات او د پوښتنو ځوابونه</p> <p>حربي ښوونځی يا حربي پوهنتون: د افغاني وسله والو قواوو د منصبدارانو د لوړې روزنې مرکز.</p>

ښوونکي ته اضافي معلومات:

محمد گل خان مومند

محمد گل خان مومند د محمد خورشید خان زوی، د مؤمن خان لمسی، د عبدالکریم خان کړوسی، چې په خټه مومند او په مومندو کې حسن خېل و. محمد گل خان مومند په ۱۳۰۳ هجری قمری کال د کابل د اندرابیو په کوڅه کې زېږېدلی دی. لومړنۍ زده کړه یې په خصوصي ډول وکړه او بیا په ۱۳۲۷ لمریز کال کې د حربي ښوونځي په دویم ټولگي کې شامل شو. په پنځم کال کې یې خپل عسکري تعلیم سرته ورساوه او پس له هغه د اردلیانو په غونډه کې د قوماندان په رتبه وټاکل شو.

دغه وخت یې هم شاهي ټولگي ته درس ورکاوه او هم یې د حربي ښوونځي د سر معلمی وظيفه چلوله. د دغه خدمت په نتیجه کې د سپه سالار صالح محمد خان د یاور په صفت وټاکل شو او بیا د شاهي کار د قوماندان شو. یو څه وخت یې په ترکیه کې د افغاني سفارت د نظامي آتشی په حیث وظيفه اجراء کړې ده. محمد گل مومند په ۱۳۰۰ ش کې د (مجموعه عسکري) د مجلې مدیریت هم کړی دی چې د حرب د وزارت له خوا خپرېدله. دی په ۱۳۰۳ ش کال کې د پکتیا د عسکري قوماندان او اعلی حاکم په توگه وټاکل شو. په ۱۳۰۶ ش کې د مزار شریف د ملکي پلټنې د رییس په صفت او بیا د ننگرهار د عسکري قوماندان په صفت مقرر شو. د کورني اړو دوړ پر مهال یې لومړی له سردار محمد هاشم خان سره او بیا یې په پکتیا کې د سردار محمد نادر شاه سره کلکه ملا وتړله او په زړه پورې خدمتونه یې سرته ورسول.

د سردار محمد هاشم خان په کابینه کې د کورنیو چارو وزیر په توگه وټاکل شو، خو ورسره یې اول د ننگرهار په ولایت کې بیا د پروان په ولایت کې د تنظیمه رییس دنده هم په ښه شان چلوله. په دغو ولایتونو کې د امن له ساتنې وروسته په ۱۳۱۱ ش کال کې د کندهار او فراه د ولایتونو د تنظیم لپاره ولیږل شو. په ۱۳۱۳ ش کال کې د پخواني قطغن، بدخشان، مزار شریف او میمنې د ولایتونو د تنظیمه رئیس په حیث وټاکل شو.

په هر ځای کې یې خپله اسلامي او پښتنې دنده په پوره ایماندارۍ سرته ورسوله او د خپلو ښو خدمتونو په اثر یې د لمر اعلی لوړ نښان واخیست.

محمد گل خان مومند په ۱۳۱۹ ش کال کې د دولت د وزیر په توگه مقرر شو. له دې وروسته یې خپل پاتې عمر په کور کې د پښتو ژبې په علمي او ادبي خدمت کې تیر کړ.

ارواښاد مومند تر ۱۳۲۷ ش پورې په سمنگانو کې اوسېده. بیا په دغه کال د غازی شاه محمود خان د صدارت په وخت کې کابل ته راغی او پاتې عمر یې په کابل، ننگرهار کې تیر کړ، خو ژمي یې د کونړ په نرنگ کې او نور ژمي یې په خپل اصلي کلي د شینوارو ولسوالۍ په گولایي کې تیر کړل، خو په اوږدې کې به همیشه کابل ته راته او په دې ډول یې د خپل کوچاني ژوند سلسله هم ټینګه ساتله.

محمد گل مومند په ۱۳۳۴ ش کال د لویې جرګې د نایب په توگه غوره کړای شو او خپله پښتنې دنده یې په ښه ډول سرته ورسوله.

دغه ښکېالی، توریالی، خبر لوڅ او جرګه مار پښتون د ۱۳۴۳ کال د زمري د میاشتې په (۲۷) مه نېټه د سه شنبې په ورځ د سهار په اتو بجو د (۸۰) کالو په عمر، په بریکوټ کې په کرایي کور کې وفات شو او په پوره درناوي او عزت د کابل د شهدای صالحینو په هدیره کې خاورو ته وسپارل شو.

د ده په جنازه کې د کابل لوی، لوی خلک او عسکري مامورین او نور ډېر مینه وال شامل وو. د ارواښاد مومند فاتحه د پوهنې د وزارت له خوا د اسد په ۲۸ - ۲۹ د شیر پور په لوی جومات کې واخیستله شوه.

د ده دعا ته د افغانستان پاچا محمد ظاهر شاه او نور ډېر خلک راغلي وو. محمد گل خان مومند نارینه اولاد نه درلود، یوازې یوه لور یې پاتې ده چې په خپل ژوند یې د لال پورې صالح محمد ترکزی ته ورکړې وه.

اخلاق او شخصیت

دا هر څوک مني چې ارواښاد محمد گل مومند د یو لوړ شخصیت، سپیڅلي کریکتر او کلک عزم خاوند و. په مذهبي اصولو ټینګ ولاړ او په پښتو پښتونواله بېخي مین و.

د پښتون له تاریخ او عظمت سره یې بې اندازې مینه لرله، بې پښتو او بې همته پښتانه یې نه خوښېدل. د ښو خویونو او پښتني اخلاقو په جامه ښایسته و، د ده مجلس او مرکه د پښتونولي یوه لویه مدرسه وه. ده به تل پښتنو ځوانانو ته د پښتني خویونو درس ورکاوه. بې پښتو یې بده گڼله. د ده په وجود کې عسکریت، سیاست، علم او ادب ټول یوځای شوي وو او په دغه سبب په هېواد کې د یو ملي شخصیت په صفت پېژندل شوی دی. ښاغلی محمد گل مومند د یوې نه بدلېدونکې عقیدې خاوند و.

ده لکه د تیرو ننگیالو پښتنو په شان د پیسو په ځای، کیسې گټلې او په دولت او پیسو پسې یې سر نه خوړاوه. دا وجه وه چې په کابل کې تل په کرایي کور کې اوسیده او تر مرکه په کابل کې د کوم کور خاوند نه شو. تر دې چې سا یې هم د بل په کور کې وختله او همدا خبره د ده لوی ویاړ او امتیاز گڼل کېدای شي. ښاغلی مومند سربېره پر نورو صفتونو یو ښه خطیب او ویاند و. د ده په ویناوو او خطابونو کې پوره فصاحت، زیات جرأت او قوي منطق موجود و.

ده په هر صورت او هره موقع کې له اخلاقي زړورتیا نه کار اخیست او هېڅ کله یې له حقې وینا څخه مخ نه دی اړولی.

د دغه لوړ شخصیت او پښتني کریکتر له کبله یې د بابا لقب گټلی او هر چا ورته د بابا توب حیثیت ورکړی و.

علمي او ادبي خدمت:

ارواښاد محمد گل مومند سربېره په سیاسي او عسکري خدمتونو په علمي او ادبي برخو کې هم پاڅه گامونه اخیستي دي او د پښتو ژبې لپاره یې مهم او ارزښتمن کارونه سرته رسولي دي. کوم وخت چې په کندهار کې تنظیمه رئیس و، نو هلته یې د اعلیحضرت محمد نادر شاه په اجازه په ۱۳۱۱ ش کال کې د پښتو انجمن لومړۍ تېره کېښوده چې بیا همدغه انجمن کابل ته راوغوښتل شو او د کابل له ادبي انجمن سره یوځای شو او وروسته په ۱۳۱۶ کال کې په پښتو ټولنه واوښت.

مومند په کندهار کې رسمي دفترونه په پښتو اړولي وو چې بیا وروسته دغه لار چارې ټینګه نه کړای شوه. ده په کندهار کې ډېر زلمیان وروزل او د پښتو د خدمت ډگر ته یې چمتو کړل. د کندهار (طلوع افغان) هم د ده په امر په پښتو اوښتی دی. د ده نیت او ارادې په ډېرو وختونو کې د پښتو له ژوند سره زیاته مرسته کړې ده او تل یې د پښتو د لوړتیا هیله په رسمي او شخصي ډول پاللې ده. د ده لومړنۍ علمي اثر له پښتو سیند څخه شروع کېږي د دې قاموس د لیکلو لپاره یې له ډېرې پخوا څخه د لغاتو په راغونډولو لاس پورې کړي و، خو د کتاب په شکل د هغه له مړینې وروسته په ۱۳۶۱ لمريز کال د کابل په عمومي چاپخانه کې چاپ شو.

دغه قاموس دوه ټوکه دی او ټول مخونه یې (۷۶۵) ته رسېږي. دا قاموس په ډېر زیار په پښتو او پارسي لیکل شوی او په افغانستان کې لومړی چاپي قاموس گڼل کېږي.

د پښتو ژبې د علمي بنسټ ټينګولو لپاره د ده بل لوی علمي خدمت د ((پښتو ليار)) ده. د پښتو ليار د پښتو ژبې يو لوی ګرامر دی چې په پښتو ژبه ليکل شوی او په ۱۳۱۷ ش کال په لاهور کې د عبدالعظيم ساپي په اهتمام چاپ شوی دی.

د پښتو ژبې ليار يوه ډېره خوږه په زړه پورې سريزه هم لري چې د هر پښتون زړه ورباندې خوږېږي. په دې ګرامر کې داسې ډېرې نوې څيړنې راغلي دي چې په پخوانيو ګرامرونو کې نشته. په آخر کې د مصدرونو يو بشپړ فهرست هم لري. ټول مخونه يې (۴۰۰) ته رسيږي. د ښاغلي مومند بل خوندور اثر (لنډۍ پښتو) ده چې په ۱۳۲۷ ش کال د پښتو او پښتنولي ښېګڼې په ډېر ښايسته او سپېڅلي دنده کې بيان شوي دي. ده ځينې نور کتابونه هم ليکلي دي، خو په قلمي شکل کې پاتې دي او چاپ شوي نه دي، چې نومونه يې دادی:

۱- پښتني روزنه.

۲- پښتو پښتنواله.

۳- د پښتو لويه نحوه (معاني او بيان).

۴- د پخلي کتاب چې (۴۰۰) مخونه لري او داسې نور.

ستر پښتون محمد گل خان مومند بابا

مؤلف: س غريبيار (سيدا گل غريبيار).

د چاپ کال کابل ۱۳۸۲.

دروېشتم لوست

د تدريس وخت: (درې درسي ساعتونه)

گڼه	د مطالبو سرليکونه	موضوعگانې	وخت
۱	د لوست موضوع	املاء څه ته وايي؟	
۲	د زده کړې پوهنيزې، مهارتي، ذهني موخې	<p>د لوست په پای کې به زده کوونکي لاندې موخې تر لاسه کړي:</p> <ul style="list-style-type: none"> د املاء په تعريف به وپوهېږي. د املاء په اړه به په نظري او عملي توګه معلومات ورکړای شي. متن به سم او روان ولولي. د نويو لغتونو معنا به زده کړي او په مناسبو جملو کې به يې وکاروي. د متن ليديز به په خپله ژبه ووايي. پښتو ژبه به زده کړي. د املاء د اړتيا او سم ليک په اړه به د محاورې فعاليت ترسره کړي. د لوست د وروستۍ برخې فعاليتونه به سم تر سره کړي. 	
۳	د تدريس لارې	لوستل، ليکل، پوښتنې او ځوابونه (خبرې اترې).	
۴	د تدريس وسيلې او مرستندوی توکي	د کلمو ليکلي کارتونه.	
۵	د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي ارزونه، ليکلي ارزونه، په ځانګړي توګه ارزونه.	
۶	د زده کړې او تدريس فعاليتونه	ستري مه شي، حاضري اخيستل او په بېلابېلو بڼو د کورنۍ دندې کتنه او اصلاح.	۶ دقيقې
۷	د انگېزې رامنځته کول	<p>ښاغلي ښوونکی کولای شي چې لاندې پوښتنې د انگېزې په ډول په شفاهي او ليکلي بڼه له زده کوونکو څخه وپوښتي، چې زده کوونکي د لوست پوهېدو ته وهڅول شي.</p> <ul style="list-style-type: none"> تاسو ليکل څنګه زده کړي دي؟ ولې د املاء زده کړې ته اړتيا لرو؟ 	۴ دقيقې

د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	وخت
<p>– ښاغلی ښوونکی دې متن سم او روان ولولي او د ستونزمنو الفاظو په سم تلفظ دې غور وکړي.</p> <p>– ښوونکی دې متن په څو زده کوونکو وار په وار د ټولگي په وړاندې ولولي او د نیمگړتیا په صورت کې دې پوره مرسته وکړي.</p> <p>– ښوونکی دې له څو زده کوونکو څخه وغواړي چې په وار د ټولگي په وړاندې د املاء د اړتیا په اړه یوه، یوه دقیقه خبرې وکړي.</p> <p>– ښوونکی دې د هرې ډلې زده کوونکو ته سپارښتنه وکړي چې هر یو دې په خپل نوم د ناروغۍ رڼه په سپینو پاڼو ولیکي. ښوونکي دې د هغوی املايي تېروتنې اصلاح کړي.</p> <p>– ښوونکی دې دوه، دوه زده کوونکي په دریو ډلو کې د ټولگي مخې ته را وغواړي. لومړی دې ځان وروپېژني او بیا دې د املاء د اړتیا او سم لیک په اړه له یو بل سره مرکه وکړي.</p> <p>ښوونکی د زده کوونکو شفاهي خبرو ته پام کوي او هغوی ته د کلمو د سم تلفظ لارښوونه کوي.</p> <p>– ښوونکی دې د نویولفتونو لیکلي کارتونه په ډلو ووېشي چې د هرې ډلې زده کوونکي په یوازې توګه لغتونه معنا او بیا ورته جملې جوړې کړي.</p> <p>– ښوونکی دې زده کوونکو ته سپارښتنه وکړي چې په کور کې خپل ښوونځی ته د ناروغۍ او ضرورت رڼه تمرین کړي، په ښکلي خط دې ولیکي او په بله ورځ دې ټولگي ته راوړي.</p>	<p>– زده کوونکي متن ته په دقت ګوري او د ستونزمنو الفاظو سم تلفظ زده کوي.</p> <p>– زده کوونکي متن په وار لولي.</p> <p>– زده کوونکي له لارښوونې سره سم عمل کوي.</p> <p>– زده کوونکي په ځانګړي توګه د ناروغۍ رڼه لیکي.</p> <p>– زده کوونکي په دې فعالیت کې په علاقمندی برخه اخلي.</p> <p>– زده کوونکي له لارښوونې سره سم عمل کوي.</p> <p>– زده کوونکي په پوره علاقمندی کورنۍ دنده تر سره کوي.</p>	<p>۳۵ دقیقې</p>
<p>د متن د ستونزمنو برخو روښانه کول:</p> <p>ضرورت د (اړتیا) په معنا ده او دغه کلمې مترادفې دي.</p> <p>مرکه: خبرې اترې</p>		
<p>د فعالیتونو په اړه معلومات او د پوښتنو ځوابونه</p> <p>آغلې: د ښځینه نوم په سر کې راځي.</p>		

ښوونکي ته اضافي معلومات:

املاء څه ته وايي؟

املاء د ليکنې يو مهم اصل دی. املاء او انشاء د ليکنې اساسي توکي دي، لکه: په معمارۍ کې مساله او اوبه. املاء په لغت کې مهلت ورکولو او ډکولو ته وايي. په ادبي اصطلاح کې خپلې يا د بل چا خبرې په صحيح ډول ليکل دي. که څوک له ځان څخه څه نشي ليکلی، خو د بل د ليک له مخې نقل کولای شي دغسې نقل ته املاء نشو ويلای.

د املاء د ليکلو په وخت لاندې ټکي بايد په پام کې ونيسو:

۱- هغه څه چې ليکي بايد د سم تلفظ له مخې يې وليکي او غلط تلفظ پسې ولاړ نشي. د مثال په ډول په هره ژبه کې د عوامو او لوستو خلکو تر منځ يوڅه توپير لري.

ځينې الفاظ شته چې په ويلو کې يو راز او ليکلو کې بل راز وي، لکه: په فارسي کې (او) وايي، خو په ليکلو کې (آب) ليکي په پښتو کې (الک) چې (هلک) ليکل کېږي.

۲- د الفاظو په ليکلو کې د گرامر درې برخې (غږ پوهنه، فونولوژي، گډ پوهنه، مورفولوژي، يا نحوه) قواعد بايد پوره مراعات شي.

ځينې جملې لنډې ويل کېږي، خو اوږدې ليکل کېږي، لکه: په پښتو کې (څې کې) چې په ليکنه کې (څه يې کوي).

۳- دوه بېلې کلمې چې هره يوه جلا مورفونولوژيکي خاصيت ولري، بايد سره يوځای ونه نښول شي. لکه ټول سړي، ټولسړي، لوی کود، لويکود.

۴- که له دوو کلمو څخه يوه کلمه جوړه شوې وي، نو هغه ته پوخ ترکيب هم ويلی شو، هغه بايد بېل ونه ليکو، لکه: ټوليمشر يا ټولواک.

۵- کله چې کلمې ليکو، بايد د بلې کلمې په شان يې ونه ليکو، ځکه د کلمې معنا بدلون مومي، لکه: پوښتنه، پښتنه چې پوښتنه ټپوس، پښتنه يو مؤنث نوم دی يا گډو، گډو ونه ليکو.

- غږ پوهنه، فونو لوجي د ژبپوهنې يوه څانگه ده چې د ژبې اوازونه مطالعه کوي. غږ پوهنه، آوازونه د صوتي غږو د يوځای کېدو او د هغو د حركاتو له مخې چې د نوموړو آوازو د توليد په وخت کې اجراً کېږي، په دقت سره مطالعه کوي او د هر راز آواز لپاره داسې سمبول ټاکل کېږي چې يوازې هماغه آواز ښيي.

- فونو لوژي: د تورو د آوازونو او غږونو سم تلفظ مطالعه کوي.

- صرف: مورفولوژي، گډ پوهنه د يوې ژبې د مورفيمو (کلمو) د جوړښت له طريقو او د کلمود ډولونو او حالاتو څېړنې او تشرېح کولو ته وايي.

نحوه: هغه پوهه چې د جملې له جوړښت څخه بحث کوي د نحوې يا سنټکس په نامه ياديږي.

ماخذونه: ژب ښودنه، صديق الله رښتين.

د ليکوالۍ فن: محقق سيد محي الدين هاشمي، دويم چاپ.

څلر ویشتم لوست:

د تدریس وخت: (درې درسي ساعتونه)

گڼه	د مطالبو سرلیکونه	موضوعگانې	وخت
۱	د لوست موضوع	روزنیز شعر	
۲	د زده کړې پوهنیزې، مهارتې، ذهنيې موخې	د دې لوست په زده کړې سره به زده کوونکي لاندې موخې تر لاسه کړي: - د شعر په معنا، مفهوم او ډول به پوه شي. - روزنیز شعر به له نورو شعرونو سره توپیر کړای شي. - د شعر ډولونه به وپېژني. - د شعرونو له روزنیز اړخ څخه به معلومات ترلاسه کړي. - په شعر کې به سیلاب او هیجا وپېژني. - د شعر له جوړښت سره به آشنایي پیدا کړي. - د دې لوست د فعالیتونو د حل وړتیا به پیدا کړي. - د نویو لغتونو په لیکلو، لوستلو او معنا به پوه شي او وېه کولای شي چې نوي لغتونه په جملو کې وکاروي.	
۳	د تدریس لارې	پوښتنې، ځوابونه، ځانگړې او ډله ییز فعالیتونه.	
۴	د تدریس وسیلې او مرستندوی توکي	درسي کتاب، توره تخته، تباشیر، بېلابېلې شعري ټولگې.	
۵	د ارزونې لارې او وسیلې	په شفاهي ډول، لیکلي ارزونه، د څارنې ارزونه.	
۶	د زده کړې او تدریس فعالیتونه	لومړني فعالیتونه سلام اچول، ستړي مه شي، حاضري، د کورنۍ دندې کتنه.	۶ دقیقې
۷	د انګېزې رامنځته کول	- پر توره تخته یا تخته د (روزنیز شعر) د سرلیک لیکل. - د شعر د پیژندنې د اړتیا او ارزښت په هکله د پوښتنو کول. - د څو لنډو لنډو پوښتنو په کولو سره د نوي لوست پیل.	۴ دقیقې

د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت
<ul style="list-style-type: none"> په ښه او لوړ غږ د متن لوستل. په لوستلو کې له زده کوونکو سره مرسته کول. له شعر سره د زده کوونکو بلدول. د شعر یوه یا دوه مسرې پر تخته لیکل او هغه په خپو وېشل. د شعر په بېلابېلو ډولونو د زده کوونکو پوهول او په دې اړوند له هغوی سره مرسته کول. د زده کوونکو پر ډلو ویشل او د یو بل په مرسته او مشوره د لوست د تمرین حل. د خوابونو په ویلو کې له زده کوونکو سره مرسته او د هغوی څارنه. د ټولګي په وړاندې پر تخته باندې د فعالیتونو د ترسره کولو لپاره د زده کوونکو هڅول، د لوست لندیز او یو شمېر مفهومونو تکرار او د نیمګړو جملو په بشپړولو کې له زده کوونکو سره مرسته. دوه زده کوونکي دې د لوست د ښېګڼو په باب د ټولګي په وړاندې خبرې وکړي او په دې اړوندې ښوونکي مرسته کوي. 	<ul style="list-style-type: none"> متن ته په پوره ځیرتیا غوږ نیول. په چوپتیا سره د متن لوستل او د روزنیز شعر پر مفهوم ځانونه پوهول. شعر پیژندل او د هغه په خپو باندې ځانونه پوهول. غوږ نیول او د ستونزمنو لغتونو په باب د پوښتنو کول. زده کوونکي په ډلو کې فعاله ونډه اخلي. پوښتنو ته ځوابونه وایي. د ټولګي په وړاندې پر تخته په فعالیتونو کې فعال ګډون. د لوست لندیز په خپله ژبه ویل او د نیمګړو جملو بشپړول. زده کوونکي غوږ نیسي او د ستونزمنو کلمو او لغتونو پوښتنه کوي. 	۳۵ دقیقې
<p>د متن د ستونزمنو برخو روښانه کول:</p> <p>ټټو: جمع یې ټټوان</p> <p>یابو، وړوکی آس چې دسورلی نه وتلی وي او د بار وړلو لپاره استعمالیږي، هغه آس چې د سورلی وړنه وي.</p>		

ښوونکي ته اضافي معلومات:

شعر د الفاظو او کلمو داسې یو ترکیب دی چې الفاظ او کلمې یې د بدلون او تعریف څخه عاجز دي. دا ځکه چې شعر د الفاظو له هنري اوډون او تسلسل څخه جوړی او د هنر او استعارو په ژبه خبرې کوي. نو موږ شعر هغه څه ته ویلای شو چې شعریت ولري او په هنري ژبه رامنځ ته شوی وي. دا څرگنده خبره ده چې شاعر یو هنري معمار دی او باید وي او هغه ژبه چې شاعر پرې شاعري کوي د معنی کلمې او توري د هنري ودانۍ توکي دي، د شاعر هر شعر د یوې ودانۍ حیثیت لري. که د ودانۍ په جوړښت کې شاعر خپل هنري کمال په مناسب انداز کې پکار اچولی وي ژوند یې د هنر او هنر یې له ژوند سره داسې اخیښلی وي، لکه: په خوږو کې مالګه، د ژبې له اړوندو توکو څخه یې یو منل غور چاڼ کړی وي او بیا یې دا غوړې مرغلرې د هنریت په ښکلي تار خپل کړي او کارولې وي، نو په هماغه اندازه به دا ودانۍ ښایسته او د ځانګړو هنري ارزښتونو لرونکې وي.

شعر باید د وخت د اړتیاوو او د شاعر د ټولنیز چاپیریال زیږنده وي. یوازې د همدې اصل له مخې شاعر خپل ټولنیز رسالت خوندي ساتلای شي. شاعر د شعر په ژبه د خپل ولس او هېواد ترجماني کوي او ویده ذهنونه او ولسونه له درانده خوبونو څخه وینوي او د ژوند او پرمختګونو سمې لارې ته یې رهنمائي کوي. البته زموږ شاعرانو ډول ډول شعرونه ویلي دي، لکه: حماسي شعرونه، وطني شعرونه، د علم او پوهې په هکله شعرونه، ښوونیز او روزنیز شعرونه چې هر شعر ځانته خاص ارزښت لري. خو روزنیز شعر هغه شعر دی چې شاعر خپل شعر د انسان په تېره بیا د زده کوونکو لپاره اخلاقي، اجتماعي، د بشر دوستۍ، همکارۍ، خواخوږۍ، د مشرانو درناوی او نورو موضوعاتو په پام کې نیولو سره ورته شعرونه جوړ کړي. شاعر پخپلو روزنیزو شعرونو سره د انسان روح روزي او د انسانیت په زړه پورې لارښوونه ورته کوي.

جنت د ځمکې زړه د دنیا بې

وړ د ستایلو ته په رښتیا بې

تمدن خپور شو ستا په جهان کې

استاد الفت

ګرانه وطنه څومره زیبا بې

ښاغلی تاج ته د ایشیا بې

لعل و ګوهر شته ستا بدخشان کې

سره زر

عالمان دي د تمام جهان پېشوا

عالمان دي د دې لارې رهنما

همدمي د عالمانو ده کيميا

که څوک کانی وي که لوطه د صحرا

عالمان دي په مثال د مسيحا

عالمان دي واړه هسې اوليا

سړی نه دی خالی نقش دې ګويا

که اعلى دی که اوسط دی که ادنا

(رحمان بابا)

عالمان دي روښنايي د دې دنيا

که څوک لار غواړي و خداى و هم رسول ته

کيميا ګر که د کيميا په طلب ګرځي

په مجلس د عالمانو به سره زر شي

جاهلان دي په مثال د مـرـده ګانو

چې مـرـده بې له نفسه ژوندی کيږي

هر سړی چې رتبه نه لري د علم

زه رحمان حلقه بګوش د هر عالم يم

زون: سیمه، منطقه

اخیښلی - اوږه لندول

پنځه ويشتم لوست
د تدريس وخت: (درې درسي ساعتونه)

گڼه	د مطالبو سرليکونه	موضوعگانې	وخت
۱	د لوست موضوع	لنډۍ	
۲	د زده کړې پوهنيزې، مهارتې، ذهني موخې	د لوست په پای کې به زده کوونکي لاندې موخې ترلاسه کړي: - لنډۍ به وپېژني. - د لنډيو په اړه به معلومات تر لاسه کړي. - متن به سم او روان ولولي او په دې به وپوهېږي چې د لنډۍ لومړۍ مسره نهه څپې او دويمه مسره يې ديارلس څپې ده. - څو لنډۍ به له يادو ووايي. - د نويو لغتونو معنا به زده کړي او په مناسبو جملو کې به يې وکاروي. - داسې پښتو کلمې به پيدا کړي چې په کې د پښتو (ی) گانې کارول شوې وي. - د متن د وروستۍ برخې فعاليتونه به تر سره کړي.	
۳	د تدريس لارې	لوستل، ليکل، خبرې کول	
۴	د تدريس وسيلې او مرستندوی توکي	شفاهي ارزونه، ليکلي ارزونه، ځانگړې ارزونه، د سوال او ځواب ارزونه.	
۵	د ارزونې لارې او وسيلې	په شفاهي ډول ارزونه، ليکلي ارزونه، د څارنې ارزونه. د سوال او ځواب ارزونه.	
۶	د زده کړې او تدريس فعاليتونه	ستړي مه شي، د حاضري اخيستل او په بېلابېلو بڼو د کورنۍ دندې کتنه او اصلاح.	۶ دقيقې
۷	د انگېزې رامنځته کول	- آيا تاسو لنډۍ پېژنئ؟ - تاسو لنډۍ اورېدلي دي؟ - تاسو کوم ډول لنډۍ پېژنئ؟ بناغلي ښوونکي کولای شي چې نوموړې پوښتنې په شفاهي بڼه ترسره کړي.	۴ دقيقې

د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت
<p>– ښوونکي دې لوست په مناسب غږ ولولي.</p> <p>– ښوونکي دې د لوست جملې او پاراګرافونه په زده کوونکو باندې وار په وار ولولي او په لوستلو کې دې پوره مرسته وکړي.</p> <p>– ښوونکي دې له څو زده کوونکو څخه وغواړي چې د ټولګي په وړاندې د لوست په مطلب خبرې وکړي.</p> <p>– ښوونکي دې له څو زده کوونکو څخه وغواړي چې په وار سره څو پښتو لنډۍ له یادو ووايي.</p> <p>– ښوونکي دې له زده کوونکو څخه پوښتې وکړي چې په لنډۍ کې کوم مطالب بیانېږي؟</p> <p>– ښوونکي دې دوه ډلې د ټولګي په وړاندې راوغواړي چې په رقابتي توګه هره ډله پښتو لنډۍ ووايي.</p> <p>– ښوونکي دې زده کوونکي په ډلو ووېشي، د لومړۍ ډلې هر یو تن دې د دویمې ډلې هر یو تن څخه د متن د لاندنیو کلمو معنا وپوښتي، د دویمې ډلې غړی دې معنا او د درېمې ډلې غړي دې په وار هغه په جملو کې راوړي. ښوونکي دې مرسته وکړي.</p> <p>– ښوونکي دې د لوستل شوي متن ارزونه ترسره کړي او بیا دې بېلابېلې کورنۍ دندې زده کوونکو ته ورکړي چې هغوي په خپله خوښه کورنۍ دنده انتخاب او هغه په کور کې ترسره کړي.</p> <p>– څو پښتو لنډۍ په خپلو کتابچو کې ولیکي.</p> <p>– څو (ی) لرونکې پښتو کلمې په خپلو کتابچو کې ولیکي او بیا ورته مناسبې جملې جوړې کړي.</p>	<p>– زده کوونکي دې لوست ته په دقت وګوري او غږ دې ونیسي.</p> <p>– زده کوونکي په وار د لوست ټاکلې برخه لولي او د ستونزمنو کلمو سم تلفظ زده کوي.</p> <p>– څو زده کوونکي په خپله خوښه د لوست په مطلب یعنې د لنډیو په اړه خپل معلومات وړاندې کوي.</p> <p>– زده کوونکي په خپله خوښه څو لنډۍ وایي.</p> <p>– زده کوونکي مناسب ځوابونه وایي.</p> <p>– زده کوونکي په رقابتي فعالیت کې په مینه برخه اخلي.</p> <p>– زده کوونکي په دغه فعالیت کې فعاله ونډه اخلي.</p> <p>– زده کوونکي په خپله خوښه کورنۍ دنده خوښوي او بیا په خپلو کورونو کې په کتابچو کې د هغه ځوابونه لیکي.</p>	<p>۳۵ دقیقې</p>

	<p>د متن د ستونزمنو برخو روښانه کول:</p> <p>سېلاب: څپه، هجا، سېلاب، هغه کلمه يا د يوې کلمې يوه برخه چې په يوه ځل يا يوه پلا تر خولې راووزي، يا هغه توري يا توري چې په يوه صوتي وار تلفظ کېږي. زموږ په ژبه کې غالباً ۱</p> <p>– ۴ سېلابيږي کلمې شته. يوه سېلابيزه: کور، او، ژر، دوه سېلابيزه: واښه (وا + ښه). درې سېلابيزه: ناجورتيا (نا+جوړ+تيا). خلور سېلابيزه: پښتورگي (پښ+ته+ور+گي)</p>
--	--

ښوونکي ته اضافي معلومات:

مخکې له دې چې د لنډۍ په هکله څه معلومات وړاندې شي، لازمه ده چې لومړی د فولکلور په هکله یو څه لنډ معلومات وړاندې کړو.

فولکلور د ولسي ژوند هینداره ده. په دې هنداره کې د خلکو دودونه، ارزښتونه، چال چلند، انګېرنې، او د ژوند هر راز لارې چارې منعکسېږي.

د فولکلور د څېړنې ساحه ډېره پراخه ده، خو عمده برخه یې ولسي دودونه، خرافات، رواجونه، ولسي ادب (لکه متلونه، سندرې، کیسې او نور) دي.

لنډۍ

لنډۍ د پښتو د ولسي ادب یوه بې سارې بډایه پاڼه ده. زموږ د ټولنې د ژوند او آیدیا هېڅ خوا نشته چې په لنډیو کې یې انعکاس نه وي موندلی.

مینه، ښکلا، وصال، بېلتون، خوښي، خواشینی، تېری، عدالت، سربښندنه، وطن پالنه او هر ډول رزمي او بزمي ایډیا په لنډیو کې ځای شوي دي. د پښتو د ولسي ادب، روحیاتو، د ژوند د شرایطو، کلتور او دود د پېژندلو لپاره لنډۍ د یوه دایره المعارف حیثیت لري.

لنډۍ د ټیپې، سړۍ، ټیکۍ په نومونو هم یادېږي، د پښتنو په هره سیمه، هر کلي او هر کور کې د ولسي ادب یوه مهمه برخه ده، خو په هره سیمه کې په خاصو غږونو او ټاکلي ډول ویل کېږي چې مشهور یې د تیرا، ننگرهار، وردگو، شلګر، کندهار او نورو سیمې دي او هر ځای یې غږ او کمپوز د سیمې تر اغېزې لاندې وي او د هر ډول موسیقۍ په قالب کې ځایېږي.

د لنډیو فورم

لنډۍ همېشه له دوو برخو جوړې وي چې لومړۍ برخه یې (۹) او دویمه یې (۱۳) سېلابه وي. د لنډۍ دویمه مصرع همېشه په (ونه - UNA) - (څرګندواو) ینه، INA (څرګنده یي)، (زورکی + ana)، (زورکی + مه، مجهول ی × مه) پای ته رسیږي، لکه:

په لوړو غرو د خدای نظر دی

په سر یې واورې اوروي چاپېر ګلونه

له دغه فارموله وتلې لنډۍ له ادبي معیاره وتلې او بېخي کمې دي.

ما د پښتو لنډیو د لومړي ټوک د (الف ز، ی) لنډۍ ولټولې چې ټولې (۴۸۶) لنډۍ کېږي په هغو کې یوازې یوه

لنډۍ په (زور + نه ana) پای ته رسېدلې او د (۱۸) په ana - (زورکي + نه)

آرمان آرمان خپله وطنه

د خپل وطن جامې مې ولوبدې له تنه

په لنډیو کې د ښځو ونډه

د پښتو په ولسي ادب کې عموماً او په لنډیو کې خصوصاً د ښځو ونډه ډېره زیاته ده. همدغه لنډۍ دي چې په وینو، ودونو، د غم او خوښیو په وختونو کې یې وايي.

د لنډیو جوړونکي هم غالباً ښځې دي، زیاتې لنډۍ د زړه د ژورو تاثراتو، خواشینو او خپګان انعکاس دی.

له نیمایي نه زیاتې لنډۍ د غم، خپګان، دردېدلي زړه او د محرومیتونو ترجماني کوي. زموږ په ټولنه کې له بل هر چاڅخه زیات ښځې له خپلو حقونو څخه بې برخې دي. دغه لنډۍ د دوی د زړه اواز دی، د دوی د دردمن زړه زګډوډی دی او د دوی د غم د خپلې سینې آه دی چې د نارینه و مخ د دوی تېریو، بدسلوک او د ناوړه دودونو خواته اړوي.

متلونه او لنډۍ

ډېر ځله لنډۍ د متل پرځای استعمالېږي او دا هغه وخت وي چې لنډۍ له خپلې اصلي او لومړنۍ معنا څخه ووځي او بله کنایي معنا افاده کړي، لکه:

په پتاسو دې اموخته کړم

ماته د جوارو پولې خوند نه راکوینه

دا هغه وخت ویل کېږي چې څوک د چا له خوا په ښو ښو سوغاتونو لمانځل کېږي او بیا ښه سوغاتونه په بې ارزښتو سوغاتونو بدل شي.

ماخذ:

پښتو د ولسي ادب لارې

لیکوال: څېړنوال دوست محمد دوست شینواری

چاپ نېټه: ۱۳۸۵ لمریز کال

شپږویشتم لوست

د تدریس وخت: (درې درسي ساعتونه)

گڼه	د مطالبو سر لیکونه	موضوعگانې	وخت
۱	د لوست موضوع	رونیزه کیسه	
۲	– د زده کړې پوهنیزې مهارتي ذهنیتې برخې	<p>– د لوست په پای کې به زده کوونکي لاندې موخې ته لاس کړي.</p> <p>– د متن په لوستلو سره به د لوست مطلب درک کړي.</p> <p>– د یووالي او اتفاق په ګټو او ارزښتونو پوهیږي.</p> <p>– د پښتو ژبې په زده کړې کې به هڅه وکړي.</p> <p>– متن به سم او روان ولولي.</p> <p>د یووالي او اتفاق په ارزښتونو به خبرې وکړای شي</p> <p>– د متن د پای فعالیتونه به په سمه او فعاله توګه تر سره کړي</p>	
۳	د تدریس لارې	لوستل، لیکل، پوښتنې او ځوابونه (خبرې اترې)	
۴	د تدریس وسیلې او مرستندویه توکي	د امکان په صورت کې د یووالي او اتفاق ځینې تصویرونه او انځورونه ټولګي ته راوړل.	
۵	د ارزونې لارې او وسیلې	شفاهي ارزونه، لیکلې ارزونه د سوال او ځواب په توګه ارزونه او د یادداشت کتابچه	
۶	د زده کړې او تدریس فعالیتونه	سترې مه شي، حاضري اخیستل او د کورنۍ دندې کتنه او اصلاح کول	۶ دقیقې
۷	د انگیزې رامنځ ته کول		۴ دقیقې

د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت
<ul style="list-style-type: none"> - ښوونکی متن په لور غږ لولي. - ښوونکی د متن په لوستلو کې له زده کوونکو سره پوره مرسته کوي او په کمزورو زده کوونکو باندې دې په وارولولي چې د هغوی د لوستلو مهارت ښه شي. - ښوونکي د متن لغتونه پر تخته لیکي او د هرې ډلې په څو زده کوونکو یې معنا کوي او په څو نورو زده کوونکو باندې یې په جملو کې کاروي. - ښوونکي له څو زده کوونکو څخه غواړي چې د ټولګي په وړاندې د لوست په مطلب په خپله ژبه خبرې وکړي. - ښوونکي له څو زده کوونکو څخه غواړي چې د لوست لندیز په خپله ژبه ووايي. - ښوونکي بیا په خپله د لوست په مطلب لندې خبرې کوي. - ښوونکی دې د متن موضوع د دیالوګ په توګه په زده کوونکو باندې تر سره کړي. ښوونکی دې پوره مرسته او لارښوونه وکړي. - ښوونکی دې له متن څخه په خپله خوښه کورنۍ دنده وسپاري. 	<ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي متن ته ګوري، متن ته ګوري او غږ ورته نیسي. - زده کوونکي په وارد لوستلو په مهارت کې برخه اخلي او د ستونزمنو کلمو سم تلفظ زده کوي. - زده کوونکي د لغتونو په معنا کولو او د جملو په جوړولو کې ونډه اخلي. - زده کوونکي په دغه فعالیت کې په علاقمندی سره ونډه اخلي. - زده کوونکي د لوست لندیز بیانوي. - زده کوونکي ورته غږ نیسي. - زده کوونکي په دوه کسيزه توګه په دیالوګ کې برخه اخلي. - زده کوونکي په کورونو کې کورنۍ دنده تر سره کوي. 	<p>۳۵ دقیقې</p>

ښوونکي ته اضافي معلومات

يووالی او اتفاق

يووالی او اتفاق د يوه هيواد دوگړو د مادي او معنوي پرمختگونو لامل گرځي. کومو هيوادونه چې په ټولنيز، اقتصادي، کلتوري، علمي، او نورو برخو کې پرمختگونه کړي او خلک يې د سوکاله او نيکمرغه ژوند خاوندان دي دا هم د يووالي او اتفاق له برکته دي.

زموږ هيواد افغانستان د هغو ټولو افغانانو گډ کور دی چې په دې خاوره کې سره اوسيږي. زموږ د هيواد هر اوسيدونکی که نارينه دی او که ښځه، که زوړ دی او که ځوان او که د هر قوم او ملت څخه وي، د افغان په نوم ياديږي او د اسلام د واحد دين پيرو دي.

زموږ د هيواد ټول اوسيدونکي د گډ تاريخ او ملي دود او دستور لرونکي دي. ټول افغانان په خپل منځ کې ټولنيز، اقتصادي، فرهنگي علمي هنري او... اړيکې لري. دوی ټول لکه د يوې کورنۍ په توگه په خپل منځ کې سره د ورورولۍ، مينې، محبت او ملي يووالي په فضا کې ژوند کوي د يو بل په خوښۍ خوښ او په غم يې غمجن کيږي.

د ستونزو او اړتياوو په وخت کې سره لاسونه ورکوي او له يو بل سره د يو رښتينې افغان او مسلمان په توگه مرسته او همکاري کوي.

يو مشهور متل دی چې وايي: له يوه لاسه ټک نه خيژي. څرگنده او ښکاره خبره ده چې که موږ يو لاس هر څو په يوه او بله خوا ووهو، غږ به ترې ونه خيژي. خو که بل لاس ورسره ووهو، نو بيا به ترې ټک ووځي. له پورتنۍ متل څخه مطلب دادی که چيرې د يوه هيواد اوسيدونکي په خپل منځ کې سره يووالی ولري، نو دوی به د ژوند په هره برخه کې نيکمرغه واوسي همدغه شان که په ځانځانۍ او بې اتفاقي اخته وي، نه به سوکاله ژوند وويني او نه به ابادي او پرمختگ.

د ټولنې او هيواد د پرمختگ او ابادۍ لپاره د يووالي او اتحاد شته والی ډير ضروري دي. د هيواد خپلواکي عزت، ايمانداري، سمسورتيا او پرمختگ په ملي يووالي کې دی. دا سپيڅلي هيلې او ارزوگانې يوازې او يوازې د علم او پوهې له لارې امکان لري او بس. موږ او تاسو ته ښايي د خپلو هيوادوالو د ملي يووالي لپاره هڅه او هاند وکړو. خپلو زده کوونکو ته د ملي يووالي په زړه پورې درسو نه ورکړو چې په راتلونکي کې دوی خپل هيواد او خلکو ته گټور کار او خدمت وکړي.

ماخذ: غوره نثرونه، گل پاچا الفت

اووه ویشتم لوست
د تدریس وخت: (درې درسي ساعتونه)

گڼه	د مطالبو سر لیکونه	موضوعگانې	وخت
۱	د لوست موضوع	اخترونه	
۲	د زده کړې پوهنیزې، مهارتي ذهنيتي برخې	<p>د لوست په پای کې به زده کوونکي لاندې موخې تر لاسه کړي:</p> <ul style="list-style-type: none"> د زده کوونکي به د اختر په ديني او مذهبي ارزښت پوه شي. په زده کوونکو کې به د اختر د ورځو په اړوند د مينې احساس پيدا شي. د زده کوونکي به د متن په لوستلو او لیکلو پوه شي. په خپلواک ډول به د متن د پای فعالیتونو د سر ته رسولو وړتيا ومومي. د زده کوونکي به د نوو کلمو او لغاتو په معنا پوه او ددې وړتيا به پيدا کړي چې نوې کلمې په جملو کې وکاروي. د زده کوونکي به پر پښتو باندې د خبرو کولو اړتيا ومومي. 	
۳	د تدریس لارې	لوستل، لیکل پوښتنې او ځوابونه	
۴	د تدریس وسیلې او مرستندويه توکي	درسي کتاب، توره تخته تباشیر د ځینو مفردو او جمع کلمو لیکلي کارټونه.	
۵	د ارزونې لارې او وسیلې	شفاهي ارزونه، لیکلي ارزونه او د څارنې ارزونه.	
۶	د زده کړې او تدریس فعالیتونه	ستړې مه شي، حاضري او د کورنۍ دندې کتنه.	۶ دقیقې
۷	د انگیزې رامنځ ته کول	<ul style="list-style-type: none"> د لوست سر لیک (اخترونه) په توره تخته ولیکي. د پخوانۍ پوهې معلومول په دې توگه د لوست پیلول: ستاسو په فکر اختر څه ته وايي؟ خلک په اختر کې څه کوي؟ مسلمانان په کوم اختر کې قرباني کوي؟ 	۴ دقیقې

وخت	د زده کوونکو فعالیتونه	د ښوونکي فعالیتونه
<p>۳۵ دقیقې</p>	<p>— زده کوونکی متن ته غوږ نیسي.</p> <p>— زده کوونکي د ستونزمنو کلمو په اړوند پوښتنه کوي .</p> <p>— زده کوونکي په ډلو کې فعاله ونډه اخلي او له سپارښتنې سره سم زده کړه کوي .</p> <p>— زده کوونکي په وار په لوستلو کې برخه اخلي، نور زده کوونکي په پوره پاملرنې سره غوږ نیسي.</p> <p>— زده کوونکي د ټولګي په وړاندې د اختر په اړه معلومات وړاندې کوي.</p> <p>— زده کوونکی دوه ډلې کیږي او هره ډله له سپارښتنې سره ډيالوګ ترسره کوي.</p> <p>— دوه دوه کسه زده کوونکي د ټولګي مخې ته راځي او په خپلو منځونو کې د اختر په اړه مرکه کوي.</p> <p>— زده کوونکي د متن وروستیو پوښتنو ته ځوابونه وايي.</p>	<p>ښوونکي متن په لوړ اواز لولي</p> <p>ښوونکی د متن په لوستلو کې له زده کوونکو سره مرسته کوي.</p> <p>ښوونکی زده کوونکي پر ډلو ویشي.</p> <p>هرې ډلې ته دنده سپاري چې متن په خپلو منځو کې په مشوره سره ولولي، ښوونکي څارنه کوي.</p> <p>ښوونکی درې زده کوونکي په وار سره د ټولګي مخې ته راغواړي او په هر یو د متن یوه برخه لولي.</p> <p>ښوونکی سپارښتنه کوي چې دوی ډلې دې دوه دوه تنه د اختر د ورځو په باب د ډيالوګ یا خبرو اترو په ډول نورو ته معلومات ورکړي، ښوونکی څارنه او مرسته کوي.</p> <p>ښوونکی څو زده کوونکي د ټولګي مخې ته راغواړي سپارښتنه کوي چې زده کوونکي یوه جمله پر تخته وليکي او د نیمګړتیا په صورت نور زده کوونکي یې تېروتنې اصلاح کوي.</p> <p>ښوونکی زده کوونکو ته لارښونه کوي چې د متن وروستیو پوښتنو ته خپله ځوابونه ووايي، ښوونکی مرسته او څارنه کوي.</p>
	<p>د متن د ستونزمنو برخو روښانه کول:</p> <p>صدقه: یوه چا ته نقدې پیسې یا جنس د خدای ﷻ په نوم ورکول، موخه او مطلب یې له یوه بې وزلي سره مرسته او د کومې بلا د له منځه وړلو او یا هم د کومې ستونزې حل وي، لکه چې وايي:</p> <p>صدقه ردالبلا په دې معنا چې صدقه د بلا له مینځه وړونکي ده یعنې مطلب دا دی چې د صدقې ورکول بې وزلو خلکو ته د الله ﷻ په رحمت انسان له ځاني او مالي زیانونو څخه ژغوري.</p>	

ښوونکي ته اضافي معلومات:

د نړۍ ټول قومونه او ملتونه خپل تاریخي، مذهبي او فرهنګي ویاړونه او ورځې لري. د اسلامي نړۍ لپاره د نورو ویاړونو تر څنګ د یوه کال په اوږدو کې دوه اخترونه (لوی او کوچنی) اختر د خوشحالی ورځې دي.

لکه څنګه چې ټولو مسلمانانو ته پوره پوره پته ده چې روژه د اسلام د سپیڅلي دین له ارکانو یا بنسټونو څخه یو بنسټ دی. په کال کې د یوې میاشتې روژه نیول د روژې په مبارکه میاشت کې پر ټولو مسلمانانو فرض ده. د روژې نیول ډیرې دنیوي او اخروي ښیګڼې او فضیلتونه لري. په روژه کې قران کریم نازل شوی دی.

په روژه کې د قدر شپه شتون لري، په روژه کې د اسلام ستر پیغمبر حضرت محمد ﷺ معراج ته تللی او داسې نورې. په پورتنیو او بې شمیره نورو ښیګڼو سربیره چې د روژې په مبارکه میاشت کې لوی خدای ﷻ ټولو مسلمانانو ته اجر او ثواب ورکوي، د روژې مبارکې میاشتې په پای کې مسلمانانو ته د لوی خدای ﷻ له خوا میلمستیا ده. له دې امله د کوچني اختر ورځې هم د لوی اختر په شان سپیڅلې او د درناوي وړ دي. همدارنګه د لوی اختر ورځې هم د اسلامي نړۍ لپاره سپیڅلې او مقدسې ورځې دي. د لوی اختر په ورځو کې اسلامي نړۍ د اسلام پنځم رکن یا بنسټ (حج) تر سره کوي. د ذوالحجة الحرام نهمه نېټه د عرفې ورځ ده. ورپسې درې ورځې د لوی اختر او د حج فريضې د ادا کولو مبارکې ورځې دي، د حج په مراسمو کې د نړۍ ټول مسلمانان په مکة معظمه کې سره راټولېږي. حاجیان د حج د ادا کولو په وخت کې له یوبل سره گوري، حاجیان د نړۍ د مسلمانانو له ستونزو څخه خبرېږي.

لکه چې ورته اشاره وشوه د نړۍ ټول مسلمانان چې د نړۍ په هر ځای کې ژوند کوي، که په هره ژبه خبرې کوي له خپل دود دستور سره د لوی او کوچني اختر ورځې لمانځي، درناوی یې کوي او پرې ویاړي. په اخترونو کې خپلوان، دوستان او حتی دښمنان د یو بل سره کورته ځي، د اختر مبارکي کوي. په اخترونو کې خلک نوي کالي پر تن کوي په ځینو سیمو کې پیغلې او ځوانان لاسونه په نکریزو سره کوي.

میلو ځایونو ته ځي، د روژې او کوچني اختر یوه ځانګړنه داده چې پر شرایطو برابر مسلمانانو، خوارانو او بې وزلو ته د فطر صدقه ورکوي. په لوی اختر کې شتمن مسلمانان قرباني کوي چې د ابراهیم ﷺ او اسمعیل ﷺ له وخته واجب شوي ده. مسلمانان د قربانۍ غوښې پر خوارانو او بې وزلو ویشي. که خبره رالڼده کړو، نو ویلای شو چې د اخترونو ورځي د مسلمانانو لپاره د ارزښتونو او ثوابونو ډکې ورځې دي، د نړۍ ټول مسلمانان په خوښۍ او خوشحالی سره دا ورځې د خپل دود، رسم او راج سره سمې لمانځي

اته ویشتم لوست

د تدریس وخت: (درې درسي ساعتونه)

ځنډه	د مطالبو سر لیکونه	موضوعگانې	وخت
۱	د لوست موضوع	د کال وروستی لوست	
۲	– د زده کړې پوهنیزې، مهارتي، ذهني موخې	د لوست په پای کې به زده کوونکي لاندې موخې تر لاسه کړي _ د متن مطلب به درک کړي. متن به سم ولولي. _ د متن په مطلب به خبرې وکړي او پوښتنو ته به په شفاهي ډول ځوابونه ووايي. _ د لوست د پای فعالیتونه به په ډله ییزه او یوازې توګه تر سره کړي. _ دوی به په یوازې توګه د زور کال د زده کړو په اړه خبرې وکړای شي.	
۳	د تدریس لارې	لوستل، لیکل، خبري اترې، سوال او ځواب	
۴	د تدریس د وسیلې او مرستندویه توکې	د لیکلو کلمو کارتنونه.	
۵	د ارزونې لارې او وسیلې	شفاهي ارزونه، د سوال او ځواب په ډول ارزونه، لیکي ارزونه.	
۶	د زده کړې او تدریس فعالیتونه	ستړي مه شي، د حاضري اخیستل او په بیلابیلو بڼو د کورنۍ دندې کتنه.	۶ دقیقې
۷	د انگیزې رامنځ ته کول	– ښاغلی ښوونکی کولای شي لاندې هڅوونکي پوښتنې د لوست د ښې پوهاوۍ او کنجکاوی په خاطر په زده کوونکو په شفاهي او یا تحریري توګه لاندې پوښتنې ترسره کړي. ستاسو تعلیمي کال کله پای ته رسیږي؟ له مورنۍ ژبې پرته د بلې ژبې زده کړه څه ګټه لري؟	۴ دقیقې

وخت	د زده کوونکو فعالیتونه	د ښوونکي فعالیتونه
۳۵ دقیقې	<p>– زده کوونکي دې متن ته په پوره خیرتیا سره وگوري او د ښوونکي لوستلو ته دې په دقت غوږ ونیسي.</p> <p>– زده کوونکي په وار وار سره متن لولي او د ستونزمنو الفاظو سم تلفظ ته ځیر کیږي.</p> <p>– زده کوونکي په وار وار سره د زور کال د زده کړو په اړه خبرې کوي.</p> <p>– زده کوونکي له لارښوونې سره سم نوموړې فعالیت ترسره کوي.</p> <p>– زده کوونکي د تېرو ورځو، په تېره بیا د لومړیو ورځو، په پرتله په ښه ډول په پښتو خبرې کولای شي. د پښتو کلمو زیر مه یې باید زیاته شوي وي او په خبرو کولو کې ډېره ستونزه ونه لري.</p> <p>زده کوونکي د ښوونکي له څرگندونو څخه گټه کوي او د پښتو ژبې د لارښې زده کړې لپاره چې وکولای شي په پښتو ژبه روانې خبرې وکړي، متوجه کیږي.</p> <p>زده کوونکي کورنۍ دنده په سمه توګه ترسره کوي.</p>	<p>ښاغلی ښوونکی دې متن په مناسب او روان ډول ولولي او د ستونزمنو الفاظو سم تلفظ ته دې پوره دقت وکړي.</p> <p>– ښوونکی دې متن په څو کمزورو زده کوونکو چې په لوستلو کې ستونزه لري، وار په وار ولولي او د ستونزمنو الفاظو په سم تلفظ کې دې ورسره پوره مرسته او لارښوونه ورته وکړي.</p> <p>– له څو زده کوونکو څخه دې وغواړي چې په وار سره د ټولګي په مخکې د زور کال د زده کړو په اړه خپل معلومات نورو ته وړاندې کړي.</p> <p>– ښوونکی دې د لوست په اړوند په دوه کسيزه توګه د ټولګي په وړاندې په زده کوونکو باندې خبرې اترې تر سره کړي چې زده کوونکي د سمو خبرو کولو مهارت باندې وتوانېږي او وکولای شي چې په هرې موضوع باندې په پښتو ژبه خبرې وکړي.</p> <p>– ښوونکی دې زده کوونکي په څو ډلو وویشي او ورته دې لارښوونه وکړي چې د هرې ډلې زده کوونکي دې په یوازې توګه د اخترونو په اړه څو څو جملې له یادو ولیکي. ښوونکی دې د زده کوونکو په کتارونو باندې ګرځي راګرځي او د دوی د کار څارنه وکړي.</p> <p>– ښوونکي دې بیا د لوست په اصلي مطلب باندې پوره څرګندونې وکړي او زده کوونکي دې د پښتو ژبې زده کړې ته نور هم وهڅوي.</p> <p>ښوونکی دې له لوست څخه زده کوونکو ته کورنۍ دنده وسپاري</p>

د متن د ستونزو برخو روښانول

ښوونه (تعليم)

لارښوونه، لارښودنه

پوهنتون: جمع يې (پوهنتونونه) د علمي او لوړو زده کړو هغه موسسه چې په هغه ځای کې څو پوهنځي موجود وي او د دوولسم ټولګي وروسته زده کړونکي ښوونه او لوړې زده کړې پکې تر سره کړي.

د فعاليتونو په اړه معلومات او د پوښتنو ځوابونه

ښوونکي ته اضافي معلومات

د دويمې ژبې (پښتو) زده کول په عين حال کې چې زموږ د گران هيواد رسمي ژبه ده، د مورنۍ ژبې د ودې او پرمختيا او له هېوادوالو سره د ارتباطي مهارتونو د ودې او پرمختيا سبب کېږي او له نورو فرهنگونو، دودونو سره اشنايي پيدا کوي.

ددې لپاره چې په زده کوونکو باندې د يو شمير موضوعگانو په اړه خبرې اترې ترسره شي، دا خبرې ښايي په يوازې توگه، په دوه کسيزه توگه ترسره شي، څرنگه چې زده کوونکي د يو تعليمي کال په بهير کې د پښتو ژبې زده کړه په بيلابيلو موضوع گانو او درسونو کې ترسره کوي او په دې توانېږي چې نورو ته خپل ځان وروپيژني، خپله کورنۍ وروپيژني، ډاکتر ته د خپلې ناروغۍ په اړه څه وويلاي شي، له درملتون څخه درمل واخيستلاي شي او په پلورنځيو کې د اړتيا وړ شيان ترلاسه کړاي شي، د خوښيو په مراسمو کې له نورو سره بلدتيا پيدا کړي او له نورو سره خبرې اترې وکړاي شي او نور... .

ژبه يوازې په ټولگي کې نه زده کېږي، بلکې له ټولگي څخه بهر هم زده کېږي، د دويمې ژبې (پښتو) د زده کړې لپاره بايد اغيزمن پروگرامونه پيل او ترسره شي

زده کوونکي زيات وخت ته اړتيا لري چې دوهمه ژبه د خبرو کولو، اوريدلو، لوستلو او ليکلو له لارې په سمه توگه زده کړي، چې وکولای شي روانې خبرې وکړي او د خپلو هيوادوالو د ژبې، فرهنگ او دودونو سره اشنايي پيدا کړي او په دې و توانېږي چې د خپل هيواد ملي ارزښتونو په اړه خبرې وکړي او نورو ته خپل معلومات وړاندې کړي.

د ژبې د زده کړې اغيزمن پروگرامونه د ژبې په مهارتونو، پوهې، مطالعې او د خلکو په فرهنگ پورې چې په هغې خبرې کوي، اړه لري.